

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Klinikinės ir organizacinės psichologijos katedra

Wirginia Rekuć

Klinikinės psichologijos studijų programa

Magistro darbas

Sutuoktinių santykių ypatumų tampant tėvais analizė

Darbo vadovas: doc. dr. R. Bieliauskaitė

Vilnius 2008

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
1. ĮVADAS	5
1.1. Šeimos sistemos formavimasis santuokos pradžioje	5
Trumpa santuokos trukmė iki moters pastojimo	7
Vaiko planavimas ir jo įtaka sutuoktinių santykiams	8
1.2. Sutuoktinių santykių vertinimas tapsme tėvais	10
Moterų ir vyrų išgyvenimai tampant tėvais	12
1.3. Intymių santykių ypatumai tapsmo tėvais procese	14
Moters kūno pasikeitimai po vaiko gimimo ir jų įtaka sutuoktinių santykiams	14
1.4. Konfliktai sutuoktinių santykiuose	17
1.5. Sutuoktinių bendravimo ir komunikacijos ypatumai tampant tėvais	19
1.6. Veiksniai lydintis moterų ir vyrų tapsmą tėvais	20
Kasdieninių darbų atlikimas	21
Laisvalaikio leidimo būdų ypatumai tapsme tėvais	24
Moterų ir vyrų atsakomybės už nėštumą prisiėmimo klausimas	26
Sutuoktinių nuostatos į artėjančią tėvystę, motinystę	27
Sutuoktinių asmeninių savybių sąsajos su santykių vertinimu	29
1.6.1. Tyrimo tikslai ir hipotezės	31
2. TYRIMO METODIKA	33
2.1. Tiriamieji	33
2.2. Metodai	33
2.3. Tyrimo eiga	37
2.4. Duomenų apdorojimas	38
3. REZULTATAI	39
3.1. Veiksniai lydintys sutuoktinių santykių vertinimą tampant tėvais	39
Sutuoktinių emocinės reakcijos į žinią apie nėštumą	39
Sutuoktinių vaiko planavimo kontrolės sąsajos su santykių vertinimu	41
Santuokos trukmės reikšmė sutuoktinių santykių vertinime tampant tėvais	42
Sutuoktinių asmeninių savybių sąsajos su santykių vertinimu	46
Sutuoktinių pasidalinimas kasdieniniais darbais	47
3.2. Sutuoktinių santykių vertinimo pokyčiai gimus pirmam vaikui	52
Moterų ir vyrų santykių vertinimo ypatumai tampant tėvais	54
4. REZULTATŲ APTARIMAS	58
4.1. Veiksniai lydintys sutuoktinių santykių ypatumus tapsme tėvais	58
Sutuoktinių emocinės reakcijos į žinią apie nėštumą sąsajos su santykių vertinimu	58
Sutuoktinių nėštumo planavimo kontrolės sąsajos su santykių vertinimu	60
Santuokos trukmės reikšmė sutuoktinių santykių vertinimui tampant tėvais	61
Sutuoktinių vaiko gimimo patogumo vertinimas įvairių faktorių rėmuose	63
Sutuoktinių asmeninių savybių sąsajos su santykių vertinimu	64
Kasdieninių darbų pasiskirstymas ir jo sąsajos su sutuoktinių santykių vertinimu	66
4.2. Sutuoktinių santykių pokyčiai gimus pirmam vaikui	68
Vyrų ir moterų santykių vertinimo ypatumai tampant tėvais	71
5. IŠVADOS	73
Tyrimo ribotumai:	74
Rekomendacijos	74
LITERATŪRA	76
Priedai	80

Sutuoktinių santykių ypatumų tampant tėvais analizė

SANTRAUKA

Šiuo tyrimu siekėme: nustatyti, su kokiais veiksniais yra susiję sutuoktinių santykių ypatumai tampant tėvais ir atskleisti kaip keičiasi sutuoktinių santykiai gimus pirmam vaikui. Tyrimas buvo atliekamas dviem etapais: paskutiniame nėštumo trimestre ir praėjus trims - keturiems mėnesiams nuo vaiko gimimo. Pirmame tyrimo etape buvo naudojamas Kalicki, Peitz (1995) klausimynas, kurį sudaro *nėštumo įvertinimo skalė, įsitikinimo apie savo kompetenciją ir kontrolę skalė, kasdieninių darbų pasidalinimo skalė*. Tiriamiesiems taip pat buvo pateikta *poros santykių kokybės skalė* (Kalicki, Hahlweg, 1992), matuojanti poros tarpusavio santykių vertinimą. Klausimynas susideda iš trijų subskalių, matuojančių poros komunikabilumą, švelnumą/seksualumą ir konfliktiškumą santykiuose. Tyrime buvo naudojama *savęs suvokimo skalė* (Kalicki, Peitz 1995). Pakartotiniame tyrime buvo naudojama *kasdieninių darbų pasidalinimo skalė* (Kalicki, Peitz 1995) ir *poros santykių kokybės skalė* (Kalicki, Hahlweg, 1992). Tyrime dalyvavo 40 sutuoktinių porų, kurių amžius svyravo nuo 19 iki 43 metų. Iš jų antrame tyrimo etape dalyvavo 15 porų. Buvo tirtos poros, kurios gyvena santuokoje, laukiasi pirmojo vaiko ir moteris yra trečiame nėštumo trimestre.

Tyrimo metu gavome, jog sutuoktiniai reagavę su džiaugsmu į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu santykių vertinimu, respondentai reagavę su didžiavimusi į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimu, tačiau jų bendras santykių vertinimas nėra aukštesnis. Sutuoktiniai reagavę į žinią apie nėštumą su pasipiktinimu pasižymi žemesniu santykių vertinimu. Rezultatai gauti tyrimo metu parodė, jog sutuoktinių, kurie įvardina save kaip emocionalių ir sutuoktinių, kuriems būdingas pozityvumas, santykių vertinimas yra aukštesnis. Sutuoktiniai, kurie pasižymi lankstumu, bendras santykių vertinimas nėra aukštesnis, tačiau jų švelnumo/seksualumo vertinimas santykiuose yra aukštesnis. Mūsų tyrimo gauti rezultatai parodė, jog kuo labiau tradicinis yra kasdieninių darbų pasidalinimas, tuo sutuoktinių santykių vertinimas bus žemesnis, tačiau gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas kasdieniais darbais netampa labiau tradicinis. Galiausiai tyrimo metu gavome, jog sutuoktiniai linkę vertinti tarpusavio santykius kaip pablogėjusius gimus pirmam vaikui, o vyrai linkę vertinti sutuoktinių santykius po pirmojo vaiko gimimo kaip labiau konfliktiškus.

The Analysis of the Peculiarities of Spouses Relationships During the Transition to Parenthood

SUMMARY

This research aims at identifying the factors that determine the peculiarities of the relationship between spouses during the transition to parenthood and revealing the changes in their relationship after the birth of the first child. The research was carried out in two stages: in the last trimester of pregnancy and after three or four months after the birth of a child. The questionnaire compiled by Kalicki, Peitz (1995) was applied in the first stage of the research. The questionnaire contained the following scales: pregnancy evaluation scale, the scale on confidence in their competence and control and the scale on sharing daily duties. The scale on the quality of couple's relationship (Kalicki, Hahlweg, 1992) was given to the respondents in order to evaluate the relationship between spouses. The questionnaire contained also three subscales measuring communication, tenderness/sexuality and conflicting situations in the relationship of spouses. It was also used Self-perception scale (Kalicki, Peitz, 1995). The following two scales were used in the secondary research: the scale on the allotment of daily duties (Kalicki, Peitz, 1995) and the scale on the quality of couple's relationship. 40 spouses, aged from 19 to 43, took part in this research. 15 couples out of 40 couples researched took part in the second state of the survey. The research was carried out on couples that were married, living together, expecting the first child and the woman was in her third pregnancy trimester.

The following general conclusions could be drawn on the basis of the results obtained in the present research. Firstly, the research shows that those couples which reacted with great joy on the news about pregnancy gave higher value to the relationship itself, respondents who reacted with a great boast on pregnancy news appreciated tenderness/sexuality more than the relationship itself, while the relationship was given the lowest value by the couples whose reaction on the pregnancy was negative. Secondly, the study revealed that spouses that are emotional and optimistic give higher value to relationship rather than those couples that are flexible as they give more attention to tenderness and sexual relations. Thirdly, it became evident that the more traditional way of sharing daily duties, the lower is evaluation of the relationship between partners. The traditional way of sharing everyday duties changes, however, after the birth of the first child. Finally, the research shows that partners evaluate their relationship as worse after the birth of the first child, while men consider the relationship with their spouses then as deterioration and becoming more conflicting.

1. ĮVADAS

Sutuoktinių tapsmas tėvais - tai procesas, kuris prasideda nuo pat pirmų nėštumo dienų ir tęsiasi vaikui gimus (Dabrowska, 2002, p.75). Vyrų ir moterų perėjimas į tėvystę siejamas su įvairias pasikeitimais sutuoktinių tarpusavio santykiuose. Mokslininkams rūpi išsiaiškinti, kokią įtaką sutuoktinių santykiams turi vaiko gimimas. Dažniausiai poros tapsmas tėvais aprašomas neigiamų pasikeitimų santuokoje kontekste (Heszel – Niejodek, 1995, p.16). Bandoma suprasti, kiek tiesos yra dažnai aptinkamoje prielaidoje, jog pirmasis vaikas sukelia krizę santykiuose (Belsky, Penksy, 1988, p. 152). Rizikinga manyti ir drąsiai teigti, jog pirmasis vaikas skatina konfliktų padaugėjimą ir sutuoktinių santykių atšalimą. Tačiau būtent šie dalykai yra neretai minimi nagrinėjant literatūrą apie tapsmą tėvais (Delmore-Ko, Pancer ir kt., 2000, p. 637). Iškyla natūralus klausimas - kokie veiksniai lydi moterų ir vyrų tapsmą tėvais (McHale ir Huston, 1985, p. 427). Literatūroje aptikti galima prielaidas, kad poros santykių kokybės vertinimas glaudžiai siejasi su sutuoktinių požiūriu į artėjančią tėvystę, jų nuostatom į nėštumą, su tuo, kiek vaikas buvo laukiamas ir nėštumas planuotas (Kalicki, Fthenakis, 1999, p.4). Taip pat sakoma, kad partnerių tarpusavio santykių vertinimas besilaukiant vaiko ir jam gimus, priklauso nuo sutuoktinių finansinės padėties, jų sveikatos būklės, amžiaus, išsilavinimo ir bendrų ateities planų (Walley, 2005, p. 53), (Kalicki, 1998, p.2). Taigi nagrinėjant sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais, svarbu turėti omeny, jog jie glaudžiai susiję su įvairias veiksniais, kurie daro įtaką sutuoktinių santykių vertinimui. Todėl svarbu suvokti, ar pirmojo vaiko atsiradimas paverčia sutuoktinių santykius labiau laimingais ar kaip sutinkama dažniau literatūroje - sunkesniais ir su kokiais veiksniais galima tai susieti.

1.1. Šeimos sistemos formavimasis santuokos pradžioje

Susikūrus šeimai, kuriasi ir šeimos struktūra. Norėdami sužinoti, kaip atrodo sutuoktinių santykiai tampant tėvais, svarbu pradžioje suprasti, kaip kuriama pati šeima, kokiais principais remiantis formuojama šeimos sistema, su kokiais sunkumais susiduria jauni sutuoktiniai ir kaip bando juos spręsti. Ne mažiau svarbu yra išsiaiškinti aplinkybes, kurių metu sutuoktiniai susilaukia pirmojo vaiko.

Kiekviena šeima turi jai būdingą vertybių sistemą, pasižymi tarpusavio bendravimo ypatumais. Šią patirtį sutuoktiniai atsineša į naujus santykius. Vyras ir moteris, kurdami naują šeimą, turi savus reikalavimus ir bando juos derinti. Tai labai svarbus šeimos sistemos formavimosi

procesas. Nuo to, kaip pavyks sutuoktiniams priderinti savo įsivaizdavimus apie tai, kaip turi atrodyti santuoka ir šeima, priklauso iš dalies kaip klostysis jų santykiai (Celmer, 1989, p.21).

Kadangi vienas pagrindinių susituokusiųjų tikslų yra išmokyti vyro ir moters vaidmenų, santuokos pradžioje vyksta kasdienio gyvenimo išbandymai, pasiskirstoma buitinėmis pareigomis, išlėto kuriama bendro gyvenimo kultūra (Sujak, 1989, p.65). Dalis vaidmenų, kuriuos sutuoktiniai atlieka bendraudami vienas su kitu, yra primama, dalis – atmetama. Net ir iki galo suvoktų, neprieštaringų vaidmenų priėmimas nėra savaiminis. Net tuo atveju, kai sutuoktiniai išmoksta prisiderinti vienas prie kito, tai negali būti pastovu. Kadangi santuoką visą laiką lydi dinamika, sutuoktiniai turi išmokyti būti lankstūs santykiuose. Kaip tvirtina Navaitis (2002), staiga pakitus šeimos gyvenimo sąlygoms, sutuoktiniams tenka iš naujo nustatyti dalį savo pareigų ir teisių. Taigi vaiko atsiradimas dažnai skatina naujai perorganizuoti šeimos sistemą (Navaitis, 2002, p.18).

Celmer (1989) laikėsi nuomonės, jog iki santuokos partneriai bando labiau derintis vienas prie kito, o susituokus siekiama tenkinti savus poreikius (Celmer, 1989, p.21). Susituokus, partneriai kartu praleidžia daugiau laiko, gali labiau pastebėti vienas kito trūkumus. Neretai santuokos pradžioje pora gali patirti finansinių sunkumų, taip pat problemų susijusių su gyvenamąja vieta. Be to, gali išryškėti partnerio erzinantys įpročiai, kurie prieš tai nebuvo pastebėti. Todėl praeina daug laiko, kol vyras ir žmona sugeba suderinti skirtingus lūkesčius (Zubrzycka, 1993, 152). Nenuostabu, jog santuokos pradžia dažnai siejama su neišvengiamais mažesniais ir didesniais konfliktais. Jeigu partneriai laikosi tokios nuomonės, kad mylintys vienas kitą asmenys negali turėti skirtingų požiūrių, tuomet jie gali patirti nusivylimą. Besituokiantys žmonės retai būna įsisąmoninę, kad jų poreikių skirtumai gali sukelti daug nesutarimų (Celmer, 1989, p.21-22). Sutuoktiniams reikia priprasti vienas prie kito, išmokyti toleruoti skirtingus charakterio bruožus ir temperamentus. Tam, kad pasiektų kompromisą, reikalingos pastangos (Dabrowska, 2002, p.74). Anot Navaičio (2002), kurdami šeimą žmonės tikisi, kad šeima jiems leis geriau patenkinti poreikius. Nepasiteisinus šiems lūkesčiams, šeimyniniai santykiai gali prarasti stabilumą (Navaitis, 2002, p.11).

Dažnai susiduriama su nuomone, jog pirmas šeimos etapas yra labai svarbus būtent tam, kad sutuoktiniai vienas prie kito priprastų, geriau vienas kitą pažintų buityje ir išmoktų derintis tarpusavyje. Nuostata, jog santuoka nuo pat pirmų dienų bus laiminga, gali būti klaidinanti. Celmer (1989) pabrėžia, jog netgi tuomet, kai santuokos pradžia yra sunki, pora gali keisti ir gerinti santykius taip, kad abu sutuoktiniai jaustųsi gerai. Abipusio kompromiso ir derinimosi vienas prie kito principu pora gali pasiekti abu tenkinančių rezultatų (Celmer, 1989, p.27, 34).

Vadinasi, santuokos pradžia - tai skirtingų reikalavimų ir įsivaizdavimų, kaip turėtų atrodyti santuoka ir šeima derinimas. Sutuoktiniams tenka mokytis vyro ir moters vaidmenų. Sutuoktiniai

mokosi derintis vienas prie kito, toleruoti vienas kitą. Santuokos pradžia taip pat siejasi su pirmaisiais sunkumais ir bandymais su jais susidoroti. Sutuoktiniai mokosi derinti tarpusavy lūkesčius, poreikius ir naujus vaidmenis. Šio etapo svarbioji dalis yra mokymasis rasti kompromisą.

Trumpa santuokos trukmė iki moters pastojimo

Nagrinėjant sutuoktinių santykius tapsme tėvais, svarbu atsižvelgti į santuokos trukmę. Manoma, jog trumpai trunkanti santuoka iki moters pastojimo gali pasižymėti mažesniu sutuoktinių santykių brandumu. Kaip minėjome, šeimos kūrimas yra susijęs su naujais vaidmenimis, poreikių tenkinimu ir lūkesčių pildymu. Visa tai reikalauja laiko. Tuo tarpu trumpai trunkančioje santuokoje yra tikimybė, kad poreikiai, vaidmenys bei lūkesčiai gali būti dar nesuderinti. Pirmieji santuokos metai skirti geriau pažinti sutuoktinį, pamatyti jo privalumus ir trūkumus, priprasti prie jo. Būtent todėl manoma, kad toms poroms, kurios susilaukia vaiko, kuomet santuoka trunka nepilnus metus, gali būti sunkiau. Pirmiems santuokos metams būdinga padidėjusi aistra, ir partneriai vertina vienas kitą fizinio patrauklumo kontekste. Tuomet rizikinga būtų teigti, jog partneriai gerai vienas kitą pažįsta ir yra psichologiškai subrendę tiek, kad kurtų šeimą. Aistrai pasibaigus, gali paaiškėti, jog sutuoktiniai nebeturi bendrų interesų (Kozakiewicz, 1973, p.126). Vyras ir žmona pirmaisiais santuokos metais dažnai susiduria su neatitikimu tarp susikurto idealios santuokos vaizdo bei realios santuokos. Sutuoktiniams prireikia laiko, kol jie pastebi santuokos apribojimus ir išmoksta su jais gyventi (Timmer, Orbuch, 2001, p.180).

Manoma, kad ryšys tarp partnerių, kurie gyvena kartu nepilnus metus, nėra dar stiprus. Sutuoktiniai per tokį trumpą laiką nespėja įsijausti į savo vaidmenis. Jeigu moteris pastoja, kol ryšys dar tik formuojasi, sutuoktinių santykiams gresia pavojus. Nėštumas priverčia juos priimti naujus – tėvo ir motinos vaidmenis. Tam, kad būtų sukurti ir sutvirtinti partnerių ryšiai, reikalingas laikas ir geresnis partnerio pažinimas (Celmer, 1989, p.46). Šiuo atveju sutuoktiniams laiko labai trūksta. Naujagimis „priverčia“ keisti poros elgesį bei įpročius. Esant tokiai situacijai, kilusių problemų sprendimo būdai gali tapti neefektyvūs, paskubom reikia rasti naujus būdus joms spręsti. Greitai vykstantys pokyčiai gali daryti neigiamą įtaką tėvų santykiams, santuokos funkcionavimui, vaidmenų pasirinkimui, o kartu ir pasitenkinimui santuoka (Guttmann, Lazar, 2004, p.147). Pradžioje proceso, susijusio su tapsmu tėvais, branduolinę šeimą sudaro du asmenys- vyras ir žmona. Artėjant naujo nario atsiradimui, šeimos sistema kinta. Pokyčiai siejasi su kūdikio atėjimu į jau esančią santykių tarp sutuoktinių sistemą. Tokiu atveju tarpusavio santykiai ima keistis, nes juose iš lėto pradeda dalyvauti kūdikis. Šis, daugelio tyrinėtojų dramatišku vadinamas pokytis šeimos struktūroje, keičia vyro ir

žmonos tarpusavio santykius (Belsky, Pensky, 1988, p. 133-135). Kai kurie autoriai sunkumus, pastebimus santuokoje jai besiformuojant, vadina šeimos krize. Laiku nesuvaldyta pirmoji šeimyninė krizė veda prie tolimesnių krizių. Nesusidorojus su problemomis, iškilusiomis santuokos pradžioje ir gimus kūdikiui, porai tenka įveikti dar daugiau sunkumų. Šis argumentas leidžia teigti, jog trumpa santuokos trukmė iki moters pastojimo gali turėti neigiamą įtaką sutuoktinių santykiams (Heszel – Niejodek, 1995, p.16).

McHale ir Huston (1985) manymu sutuoktinių tarpusavio bendravimas pirmaisiais gyvenimo santuokoje metais keičiasi. Partneriai mažiau dėmesio kreipia į buvimo kartu formą. Bendravimas gali tapti labiau nukreiptas į kasdienių darbų atlikimą. Autoriai tokį bendravimą vadina dalykišku, t.y. didele dalimi orientuotą į tam tikrų darbų atlikimą. Nenuostabu, kad tokia sutuoktinių sąveika nesukelia jiems pasitenkinimo ir sutuoktiniai gali pradėti tokią padėtį suvokti kaip skatinančią atitolimą vienas nuo kito. Sutuoktiniai panašiai bendrauja gimus pirmam vaikui, tačiau sunku vienareikšmiškai nustatyti, kiek ši situacija gali būti siejama su tapsmu tėvais. Ypatingai sunku yra rasti vaiko įtaką sutuoktinių santykiams, jeigu pora laukiasi vaiko pirmaisiais santuokos metais. Tokiu atveju veiksniai, lydintys sutuoktinių santykių pokyčius tapsmo tėvais procese gali persipinti su veiksniais, lydintiais sutuoktinių santykių pokyčius pirmaisiais santuokos metais. McHale ir Huston (1985) tyrimas parodė, jog nepaisant to, kad tiek sutuoktiniai gyvenantys santuokoje be vaikų, tiek sutuoktiniai, kurie laukėsi pirmojo vaiko tvirtino, jog jų bendravimas ir tarpusavio santykiai tapo mažiau tenkinantys. Tačiau antruoju atveju tas nepasitenkinimas tęsėsi žymiai ilgesnį laiką (McHale, Huston, 1985, p. 429-430).

Taigi sutuoktinių santykių vertinime svarbus aspektas yra trumpa santuokos trukmė iki moters pastojimo. Trumpai trunkančioje santuokoje yra tikimybė, kad poreikiai, lūkesčiai ir nauji vaidmenys nėra dar suderinti. Visa tai reikalauja laiko. Pirmaisiais santuokos metais sutuoktiniai dar tik mokosi būti kartu. Vyksta santykių brendimas. Jeigu šiame periode atsiranda vaikas, iškyla rizika nebrandiems santykiams. Dar nesuformuota šeimos sistema vaikui gimus ima kisti. Todėl didėja tikimybė, kad santykius gali ištikti krizė. Kita vertus, susiduriama su nuomone, kad pirmaisiais santuokos metais sutuoktinių santykiai keičiasi savaime ir sunku vienareikšmiškai pasakyti kiek vaiko atsiradimas gali turėti įtakos santykiams.

Vaiko planavimas ir jo įtaka sutuoktinių santykiams

Kalbant apie vaiko planavimą ir kaip tai gali būti susiję su sutuoktinių santykiais verta atsižvelgti į tai, kokiom aplinkybėm pora susilaukia vaiko. Manoma, kad pora gali susidurti su

sunkumais tuo atveju, kai nėštumas yra neplanuotas ir sprendimas tuoktis yra nulemtas neplanuoto moters pastojimo. Kitu atveju kalbama apie nelaimingą santuoką, kuomet vaiko planavimas siejasi su sutuoktinių noru gelbėti santykius.

Kaip teigia Baconas (2002), santuoka, sudaroma dėl iki vedybinio nėštumo, gali būti būsimo šeimos nestabilumo požymiu (cit. pg. Navaitis, 2002, p.28). Tokiu atveju sutuoktinių santykiams gali iškilti nestabilumo rizika (Kozakiewicz, 1973, p.126). Partneriai, kurie priima sprendimą tuoktis dėl neplanuoto moters pastojimo, priversti priimti dvigubus vaidmenis – sutuoktinių ir tėvų. Iškyla klausimas, kuris vaidmuo yra svarbesnis ir reikalauja daugiau pastangų bei laiko. Dažniausiai vyras labiau tapatinasi su sutuoktinio vaidmeniu, tuo tarpu moteris – su mamos vaidmeniu. Ir vyras ir moteris mano, kad jo pasirinktas vaidmuo yra svarbesnis, dėl ko vėliau gali kilti nesutarimai. Abu partneriai vienas iš kito gali reikalauti supratimo ir palaikymo (Celmer, 1989, p.46). Galima teigti, jog skirtingi vaidmenys, kuriuos tenka priimti, rungtyniauja tarpusavyje (Guttmann, Lazar, 2004, p.148). Nesėkmę santykiuose su vyru moteris kompensuoja prierašumu prie kūdikio. Tuomet atsiranda stiprūs motinos ir vaiko ryšiai, o santykiai su partneriu gali imti blogėti. Jeigu vyras vedė skatinamas erotinės traukos, o sprendimą tuoktis nulėmė netikėtas nėštumas, jis gali jaustis nusivylęs ir apgautas. Tai gali vesti prie netikėto santykių atšalimo. Neretai tokia padėtis baigiasi skyrybomis. Tačiau sunki pradžia ne visuomet taip baigiasi. Tuo atveju, kai pagrindiniu tikslu tampa rūpestis vaiku ir partneriai sugeba tinkamai prisiimti naujus vaidmenis, santykiai pagerėja (Celmer, 1989, p.46- 48).

Pasak Pacey (2004), nelaimingose santuokose pirmojo vaiko planavimas gali simbolizuoti viltį vienam arba abiem tėvams išgelbėti santykius arba duoti santykiams naują pradžia. Ši viltis retai būna pateisinama, kadangi santuokos problemos neišnyksta, jos lieka neišspręstos ir gimus vaikui. Vadinasi, ir planuotas nėštumas gali atnešti nusivylimą. Pastebėta, jog moteris, pagimdę vaiką, dažnai nusivilia santykiais su sutuoktiniu, nes realūs šeimos santykiai neatitinka tų, kuriuos moteris įsivaizdavo (Pacey, 2004, p.229). Belsky ir Rovie (1990) nagrinėdami vaiko planavimą atrado, jog moteris, kurios jautėsi nelaimingos santykiuose su vyru, dažnai priimdavo sprendimą susilaukti vaiko tikėdamos, jog vaikas padės išspręsti santuokos problemas (Belsky, Rovine, 1990, p. 17).

Ahlborg ir Strandmark (2001) iškėlė prielaidą, jog jei sutuoktinių santykiai gimus vaikui ima blogėti, partnerių troškimas turėti vaiką gali dingti. Tai leido manyti, kad dabartiniais laikais tėvystės sąvoka gali būti per daug idealizuojama. Autoriai teigė, jog žmonėms yra sunku atidėti šalin savo gerovę vardan vaiko gerovės (Ahlborg, Strandmark, 2001, p.322). Modernioje visuomenėje požiūris į tėvystę yra sudėtingas. Abu tėvai gali suvokti vaiką kaip trukdantį kopti karjeros laiptais, ar kaip pavojų tėvų tarpusavio santykiams. Į vaiką sutuoktiniai gali žiūrėti kaip į asmenį, mažinantį jų tarpusavio laimę, todėl planuoja susilaukti vaiko ateityje (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.178).

Kita vertus, Umberson ir Gove (2005) tvirtinimu, tėvystės pradžioje auga savo paties reikšmingumo pojūtis, kylantis iš buvimo tėvais, kuris gali kompensuoti pasitenkinimo santuoka stoka (Umberson, Gove, cit.pg., Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.180). Vaiko atsiradimas, priklausomai nuo poros santykių, gali sukelti tarp partnerių ypatingą bendrumo jausmą, ypač kai lūkesčiai dėl vaiko gimimo yra realūs, neidealizuojami, o pora pasiruošusi intymių santykių pokyčiams (Ahlborg, Dahlof, ir Shapiro, 2005, p. 182). Poros santykius gali pagerinti pasiryžimas kalbėtis apie savo norus, troškimus, reikalavimus sutuoktiniui, gerbiant ir atsižvelgiant į partnerio pageidavimus ir pastabas. Tam, kad būtų išvengta papildomų nesutarimų, patartina sutuoktiniams kalbėtis apie santykius reguliariai, asmeniškai, be kitų kišimosi (Ahlborg, Strandmark, 2001, p. 323).

Tikėtina, jog vaiko gimimas iš dalies paspartina tam tikrus pokyčius sutuoktinių santykiuose, nors, pasak Fincham ir Brandury (1990), jie įvyksta nepriklausomai nuo vaiko atsiradimo. Autorių nuomone sutuoktinių santykiai ir jų stiprumas išryškėja geriausiai, kuomet vaikas palieka namus. Net jei tyrimai rodo, jog gimus vaikui daugėja konfliktų tarp sutuoktinių, nyksta sutuoktinių tarpusavio bendravimas, ir pasitenkinimas santykiais, būtų klaidinga daryti išvadą, kad tai kūdikis gadina santykius ir santuoką. Tėvai patys neturėtų žiūrėti į vaiką kaip į asmenį, gadinantį santykius. Atliekamų tyrimų gaunami rezultatai pilnai neatskleidžia vaiko įtakos santykiams. Net geriausi tyrimai nesugeba išmatuoti visų faktorių (Fincham, Bradbury, 1990, p. 194- 195).

Taigi santuoka sudaroma dėl ikivedybinio nėštumo gali skatinti nestabilumo santykiuose atsiradimą. Pora, kuri priima sprendimą tuoktis partnerei pastojus, prisiima vienu metu dvigubus vaidmenis, sutuoktinių ir tėvų. Gali būti, kad pora prisiima skirtingus vaidmenis, tačiau kiekvienas iš partnerių laiko savo priimtą vaidmenį, kaip svarbesnį. Būna, kad moterys nesutarimus santykiuose malšina prisirišimu prie kūdikio. Kita vertus, manoma, kad sprendimas susilaukti kūdikio gali būti laikomas kaip priemonė gelbėti santykius. Tokiu būdu tikimasi, kad pasitenkinimo neduodantys santykiai gali pagerėti. Yra prielaidų, jog keičiasi požiūris į tėvystę. Poros vis dažniau atideda sprendimą susilaukti vaiko, kadangi kūdikio gimimas asocijuojasi su daugeliu apribojimų tiek karjere, tiek poros santykiuose. Kadangi vaiko atsiradimas sukelia tam tikrus pokyčius sutuoktinių santykiuose, manoma, jog tam, kad santykiai išliktų tvirti, vyras ir žmona turi kalbėtis apie savo lūkesčius ir troškimus.

1.2. Sutuoktinių santykių vertinimas tapsme tėvais

Buvo jau minėta, kad perėjimas į tėvystę neišvengiamai siejasi su sutuoktinių santykiais. Neretai susiduriama su nuomone, kad tampant tėvais vyras ir žmona keičiasi, o tuo pačiu keičiasi ir

juos siejantys santykiai. Taigi nagrinėjant sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais, svarbu yra žinoti, kas įeina į sutuoktinių santykių sąvoką.

Kalicki, Fthenakis (1999) tyrimai parodė, kad neretai tapsmas tėvais gali atnešti neigiamą įtaką sutuoktinių santykiams. Jo atliekamuose tyrimuose apie perėjimą į tėvystę pastebimas sutuoktinių retesnis tarpusavio kalbėjimasis. Tiriamieji linkę minėti, kad jų tarpusavio kontaktas tapo silpnesnis gimus vaikui. Jaunos poros tvirtina, kad jų seksualiniai santykiai blogėja, o konfliktų santuokoje daugėja (Kalicki, Fthenakis, 1999, p. 3). McHale ir Huston (1985) laikėsi panašios nuomonės teigdami, kad tiek vyrai, tiek moterys linkę vertinti jų siejančius santykius labiau kritiškai, gimus pirmam vaikui. Tai, ką rodė jų atliktas tyrimas patvirtina Kalicki (1999) prielaidas - sutuoktiniai susilaukę pirmojo vaiko teigė jaučiantys mažesnę pasitenkinimą tarpusavio santykiais. Tiriamieji tvirtino, kad po vaiko gimimo sumažėjo meilės sutuoktiniui jausmas (McHale ir Huston, 1985, p. 426).

Tai, kad vaiko gimimas gali turėti įtakos sutuoktinių santykių vertinimui yra girdėta daugelį kartų. Tačiau retai galima susidurti su nuomone, jog net ir santykių tariamas pablogėjimas gali būti naudingas sutuoktiniams tampant tėvais. Tai, ką pastebėjo Favez ir kiti (2006) yra labai svarbus sutuoktinių santykių vertinimo aspektas. Mokslininkai savo tyrimo eigoje atrado, jog poroms linkusioms pripažinti, kad jų santykiai tapsmo tėvais procese ėmė blogėti, gali būti proga labiau pasiruošti kūdikio atėjimui. Pasak jų, poros linkusios vertinti tarpusavio santykius kaip labai gerus nėštumo metu, gali kartais sunkiai priimti vaiko gimimą. Kadangi sutuoktiniai pratę yra būti dviese ir didelę dalį dėmesio skirti vienas kitam, gali sunkiai susitaikyti su naujo nario atsiradimu. Vaiko laukimas skatina prisitaikymą prie naujos situacijos ir naujų tėvo ir motinos vaidmenų. Pasak mokslininkų, jeigu poros yra itin orientuotos į tarpusavio santykius (tai reikštų labai gerą tarpusavio santykių vertinimą), jos gali susidurti su sunkumais prisiimant naujus vaidmenis- tėvo ir motinos. Taigi Favez ir kt.(2006) bandė parodyti, kad svarbu matyti sutuoktinių santykių vertinimo ypatumus tapsmo tėvais procese kiek įmanoma plačiau (Favez, Frascarolo, Fivaz- Depeursinge, 2006, p. 218-219). Delmore-Ko, Pancer ir kt. (2000) pastebėjo, kad yra polinkis vertinti santykius neigiamai tapsmo tėvais procese. Tačiau tai gali motyvuoti sutuoktinius dėti didesnes pastangas santykių kokybei gerinti. Mokslininkai tvirtino, jog vien galvojimas apie neigiamus tėvystės aspektus gali turėti paradoksalų poveikį, t.y. sutuoktiniams gali būti lengviau susidoroti su santykių sunkumais tėvystėje. Vien pripažinimas, kad bijoma artėjančios tėvystės ir naujų vaidmenų gali motyvuoti sutuoktinius elgtis taip, kad išvengti realaus neigiamo poveikio santykiams ir didėjančiai šeimai (Delmore-Ko, Pancer ir kt., 2000, p. 637).

Taigi viena vertus, manoma, kad šeima išgyvena krizę, gimus vaikui. Kita vertus, svarstoma, kiek ši krizė yra natūralus santuokos raidos reiškinys, nepriklausomai nuo vaiko atsiradimo. Abejone sustiprina Belsky (1988) longitudinalinio tyrimo duomenys, kuriame paaiškėjo, kad sutuoktiniai, kurie rodė nepasitenkinimą tarpusavio santykiais dar prieš vaikui gimus, yra linkę ir po vaiko gimimo laikytis panašios nuomonės apie sutuoktinius siejančius santykius. Tuo tarpu tos poros, kurios pasižymėjo aukštu tarpusavio santykių vertinimu dar prieš nėštumą, panašiai vertino santykius ir tapę tėvais. Šie rezultatai leido suabejoti, kiek realiai vaikas gali turėti įtakos sutuoktinių santykiams, o kiek santykių vertinimas yra sutuoktinių nuostatos į šiuos santykius padarinys. Net jeigu perėjimas į tėvystę siejamas su santykių pablogėjimu tarp besilaukiančios poros, ir pora rodo mažesnę pasitenkinimą santykiais, šis reiškinys tęsis ir vėliau, vaikui augant (Belsky, Penksy, 1988, p. 150-151).

Apibendrinant verta paminėti, kad tapsmas tėvais dažnai asocijuojasi su sutuoktinių santykių sunkumais. Pora ima rečiau kalbėtis tarpusavy, o jų intymiam gyvenime gali atsirasti problemų. Tačiau šalia to yra manoma, kad poros, kurios džiaugėsi tarpusavio santykiais nėštumo metu, sunkiau priima vaiko gimimą. Tai siejasi su nesugebėjimu priimti į šeimą naujo žmogaus - kūdikio. Kita vertus, randame prielaidų, jog blogas santykių vertinimas nėštumo metu turi paradoksalų poveikį ir sutuoktiniai lengviau pripranta prie naujų vaidmenų. Bet koku atveju susiduriama su nuomone, kad vaiko gimimas sukelia tam tikrą krizę santykiuose. Tačiau tai, kiek didelę įtaką daro santykiams pirmojo vaiko gimimas, o kiek santykių pablogėjimą lemia ir kiti reiškiniai, lieka neaišku.

Moterų ir vyrų išgyvenimai tampant tėvais

Nagrinėjant sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais svarbu yra akimirką sustoti prie lyčių skirtumų, kadangi jie užima svarbią vietą santykių vertinime. Belsky ir Pensky (1988) tyrimo duomenys skelbė, jog lyginat moterų ir vyrų santykių vertinimą tampant tėvais, moterys yra linkusios vertinti santykius blogiau. Ypatingai tas yra ryšku paskutiniame nėštumo trimestre ir pirmus šešis mėnesius, gimus vaikui. Vyrams santykiai atrodo pablogėję kiek vėliau. Belsky ir Pensky tyrimo duomenimis, vyrai jaučia didesnę diskomfortą nesuteikiančiais džiaugsmo santykiais su žmona praėjus šešiams ir aštuoniolikai mėnesių nuo vaiko gimimo (Belsky ir Pensky, 1988, p.149),(Cowan, Cowan, 1992, cit pg. Delmore-Ko, Pancer ir kt., 2000, p. 635). Belsky ir Pensky (1988) iškėlė prielaidą, kad ne tik vaiko amžius turi skirtingą įtaką sutuoktinių tarpusavio santykių kokybės vertinimui. Jų nuomone, moterų ir vyrų tapsmo tėvais procesas prasideda skirtingu laiku. Artėjančios motinystės išgyvenimai prasideda žymiai anksčiau sužinojus apie nėštumą, lyginant su vyrų tapimu

tėčiu. Tik po tam tikro laiko vyrai pradeda jausti, kad tėvystės procesas jau prasidėjo (Belsky ir Pensky, 1988, p.148- 150).

Delmore-Ko, Pancer ir kt. (2000) iškėlė prielaidą, kad moterys patiria daugiau streso nėštumo metu ir gimus vaikui. Pasak mokslininkų, moterys patiria daugiau streso ruošiantis motinystei. Jų gyvenime atsiranda rutina, laisvo laiko stoka, padaugėja namų darbų. Šalio to, nėštumas neišvengiamai įtakoja moters fiziologinius kūno pokyčius. Visi šie dalykai pasak mokslininkų skatina streso būsenos atsiradimą. Tyrimai rodo, kad moterims gali būti būdinga depresinė nuotaika ir pasitikėjimo savo sugebėjimais stoka, ypač lyginant su vyrais. Mokslininkai aiškina tai faktu, jog moterims nėštumas ir periodas po gimdymo būna emociškai labiau jautrus. Jau nėštume jos patiria natūralų jausmų svyravimą. Emocinis jautrumas gali tęstis ir vaikui gimus. Kraštutiniu atveju moterys suseraga pogimdyvine depresija (Delmore-Ko, Pancer ir kt, 2000, p. 634). Nagrinėjant psichologinius reiškinius pastebėta, jog moteris tampa irzlesnė, dažnai skundžiasi pablogėjusia nuotaika. Neutralūs įvykiai gali būti suvokiami kaip grėsmingi ir keliantys nerimą. Trečiame nėštumo trimestre mintys apie gimdymą gali būti dažnesnės, ir gimdymo laukiama kaip palengvėjimo. Dažnai moterys paskutiniaisiais nėštumo mėnesiais gali balansuoti tarp noro kuo greičiau pagimdyti ir gimdymo baimės. Barnar ir Solchany (2002) tvirtinimu, nepaisant to, ar nėštumas yra ilgai lauktas ir suplanuotas, ar ne, moteris gali apimti mintys apie nenorą gimdyti ir susilaukti vaiko. Tai dažniausiai būdinga yra pirmame nėštumo trimestre. Vėliau, kai embrionas vystosi ir moteris jį jaučia savo pilve, atsiranda ryšys su besivystančiu pilve vaiku. Nėštumas moteris skatina kurti artimą ryšį su nešiojamu kūdikiu. Dažnai yra akcentuojamas skirtumas tarp motinos ir jos šeimos narių išgyvenimų, susijusių su vaiko gimimu. Būsimas tėvas pradeda jausti savo ryšį su vaiku tik jam gimus, priešingai negu jo partnerė. Todėl tyrimai, nagrinėjantys vyrų ir moterų tapumą tėvais, pradedami moters nėštumo metu. Moterims vaikas tampa artimas dar jam negimus, tuo tarpu jų partneriai ar kiti šeimos nariai turi laukti kūdikio gimimo (Barnar, Solchany, 2002, p.8-11). Feldman ir Nash (1984) laikėsi panašios prielaidos. Jie pastebėjo, jog vyrų išgyvenimams gimus pirmam vaikui yra skiriama mažiau dėmesio. Tyrimai, apimantys vyrų savijautą gimus pirmam vaikui, labiau orientuoti yra į skirtumus tarp moterų ir vyrų patiriamų išgyvenimų tapus tėvais. Pavyzdžiui, dažnai tyrimuose išryškėja, kad vyrai, gimus pirmam vaikui, santykius su partnere vertina teigiamiau, negu moterys. Būtent moterys linkusios vertinti tarpusavio santykius kaip pablogėjusius. Vienas iš aiškinimų, kodėl taip yra, teigia, jog vyrai patiria mažiau fizinių ir emocinių pasikeitimų artėjančioje tėvystėje, lyginant su moterimis. Feldman ir Nash (1984) atskleidė, kad vyrai atranda ir įvardija mažiau pozityvių pasikeitimų gimus pirmam vaikui, bet jie taip pat linkę pažymėti mažiau neigiamų pokyčių (Feldman, Nash 1984, cit. pg. Delmore-Ko, Pancer ir kt., 2000, p. 626). Nagrinėjant vyrų ir moterų emocinius išgyvenimus gimus jų

vaikui, pastebėta, jog moterys linkę nuvertinti savo sugebėjimus gerai atlikti naujas pareigas. Tuo tarpu vyrai pripažįsta, jog gimus pirmam vaikui jie jautėsi sunerimę ir vieniši (Delmore-Ko, Pancer ir kt., 2000, p. 626). Nagrinėjant skirtumą tarp vyro ir moters išitraukimo į vaiko priežiūrą, Hudson (2001) pastebėjo, kad vyrų galimybės dalyvauti vaiko priežiūroje yra mažesnės lyginant su moterimis. Vyrai dažniausiai grįžta į darbą praėjus maždaug septynioms dienoms nuo vaiko gimimo. Tuo tarpu moterys dažniausiai lieka su vaiku mažiau nei trims mėnesiams. Todėl jų įgūdžiai prižiūrėti vaiką ir rūpinimasis juo yra geriau išlavinti. To rezultatas - moterų pasitenkinimas motinyste yra didesnis. Tuo tarpu vyrai būna su vaiku mažiau ir jie turi mažesnes galimybes lavinti tėvystės įgūdžius (Hudson, 2001, p. 40-41).

Taigi susiduriama su nuomone, kad moterų ir vyrų santykių vertinimas tampant tėvais nesutampa. Moterys linkusios vertinti santykius blogiau nėštumo pabaigoje ir pirmus mėnesius po vaiko gimimo. Vyrai tuo tarpu santykius blogiau vertina kiek vėliau. Moterys nėštumo metu išgyvena daug pasikeitimų. Keičiasi jos kūnas ir psichologinė savijauta. Manoma, kad nėštumo metu moterys tampa jautresnės. Atsiranda dažnas emocijų svyravimas. Vyras tėvystės pradžia siejasi labiau su vaiko gimimu. Jie daug ką išgyvena ir patiria vėliau, negu jų partnerės. Kadangi laikas, kai moteris ir vyras tampa tėvais nesutampa, jie gali skirtingai vertinti tarpusavio santykius tam tikru momentu.

1.3. Intymių santykių ypatumai tapsmo tėvais procese

Moters kūno pasikeitimai po vaiko gimimo ir jų įtaka sutuoktinių santykiams

Perėjimas į motinystę siejamas su moters metamorfoze. Keičiasi moters kūnas, įvyksta ir psichologiniai pasikeitimai. Ji iš lėto tampa motina. Pokytis prasideda jau nėštumo pradžioje. Nėštumo metu keičiasi moters fiziologija - jos kūnas keičia savo formą ir atlieka naujas funkcijas. Besilaukiančios moterys stengiasi atpažinti savyje naujus poreikius bei kurti naujus santykius su besivystančiu vaikelio (Barnar, Solchany, 2002, p.4).

Buvo jau minėta, kad laikas, kai moteris ir vyras tampa tėvais nesutampa. Moterys jaučia, kad įžengė į motinystės pradžią, jau nuo nėštumo pradžios. Tuo tarpu vyras linkęs laikyti save tėvu tik vaikui gimus. Šie skirtumai atsispindėti gali ir sutuoktinių intymiam gyvenime. Nagrinėjant vyrų ir moterų seksualinių santykių ypatumus, pastebimi seksualinių poreikių skirtumai. Tai be abejo turi įtakos sutuoktinių santykiams. Manoma, kad intymių santykių vertinimas didele dalimi yra susijęs su sutuoktinių santykių vertinimu. Susiduriama su nuomone, kad jeigu santuokoje kyla konfliktų, tačiau partneriai jaučiasi laimingi intymiai santykiuodami, jie tarpusavio santykius vertins labiau teigiamai

(Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.182). Teusen (1995) tvirtino, kad individai, kurie pripažįsta, kad yra patenkinti poros intymiais santykiais, dažniau pareiškė norą kurti tokioje poroje šeimą. Autorės nuomone, tai galėtų būti susiję su individų įsivaizdavimu, kad jeigu poros intymūs santykiai klostosi teigiamai, tuomet ir kitose santykių srityse pora jaus pasitenkinimą. Todėl su partneriu, su kuriuo yra geras intymus gyvenimas, galima planuoti šeimą (Teusen, 1995, 103).

Svarbu, kalbant apie poros intymius santykius, pabrėžti, kad daugelis autorių turi omeny ne vien seksualinius santykius, bet ir poros švelnumą, sugebėjimą išlikti patraukliais vienas kitam. Tyrimai parodė, kad dalis vyrų, gimus vaikui, išreiškia norą patirti emocinį artumą teigiant, jog tai jiems yra svarbiau negu lytinis aktas. Moterys, nenorėdamos būti neteisingai suprastos, vengia artumo, bijodamos, kad bet koks intymumas ves prie seksualinių santykių, kuriems jos dar nepasiruošusios. Taigi seksualiniai troškimai ir seksualinis aktyvumas gali tapti sunkumu. Moterys dažnai bijo, kad naujas motinos vaidmuo, kurį teko priimti, nesiderina su meilužės vaidmeniu (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.182). Panašiai teigė Teusen (1995), kuri pastebėjo, jog partnerių lytinis gyvenimas po vaiko gimimo įgauna naują formą. Sutuoktiniai jaučiasi nejaukiai derindami tėvų ir seksualinių partnerių vaidmenis. Gali grįžti vaikystės prisiminimai, kai sutuoktiniai savo tėvus įsivaizdavo kaip asekualius partnerius (Teusen, 1995, p.102). Be to, moterys patiria konfliktą tarp jos jausmų kūdikiui ir vyrui, todėl moterys kelis pirmus mėnesius po gimdymo vengia seksualinių santykių (Ahlborg, Strandmark, 2001, p.324).

Trečiame nėštumo trimestre ryškiai padidėja kūno svoris ir moters judėjimas yra natūraliai ribojamas. Tokioje situacijoje sumažėja galimybė lytiškai santykiauti. Mažėjanti galimybė mylėtis siejasi tiek su fiziologiniais, tiek su psichologiniais moters pasikeitimais (Barnar, Solchany, 2002, p.4). Nėštumo metu, o ypač tuoj prieš gimdymą, prarandamas kūno, kaip savo nuosavybės jausmas. Tokiu atveju moteris gali jausti vidinį konfliktą tarp to, kiek gali fiziškai suartėti su vyru, o kiek tam įvykti neleidžia jos naujas motinos statusas (Pacey, 2004, p.233). Savo kūną gimdžiusios moterys suvokia labiau kaip priklausantį vaikui, o ne partneriui (Teusen, 1995, p.70). Neretai vyrams dingsta noras santykiauti su žmonomis, kadangi jie mano panašiai – jog moters kūnas tapo kūdikio nuosavybe. Vaikui gimus stebėdami motinos ir kūdikio bendravimą vyrai gali jausti, kad visam laikui prarado partnerės meilę (Cramer, 2003, p.97).

Pagal Teusen (1995), maitinimas krūtimi turi seksualinę potekstę. Maitinimo metu tarp motinos ir vaiko užsimezga itin intymus ryšys. Kartais moterys per daug įsijaučia į motinos vaidmenį, todėl vyrai gali jaustis nuošaly. Tokiu atveju neretai vyrai jaučiasi atstumti ir gali jausti pavydą (Teuse, 1995, p.99). Kadangi maitinančioms moterims neleistina naudoti kontraceptines priemones,

atsiranda baimė pastoti antrą kartą. Tai dar viena priežastis, dėl kurios moterys gali atsisakyti lytinių santykių (Teusen, 1995, p.101). Goldman (2001) pastebėjo, jog yra vyrų, kuriuos maitinančios žmonos vaizdas jaudina ir jie joms jaučia ypatingą artumą, bet yra ir tokių, kurie jaučiasi nereikalingi. Be to, vyrai gali jaustis nepatogiai, kai lytinio akto metu iš partnerės krūtų pradeda bėgti pienas. Tokie įvykiai gali jiems sumažinti norą mylėtis su žmonomis. Dalis vyrų pyksta, kai jų žmonos maitina kūdikį viešoje vietoje. Tai, kas iki tol buvo seksualiniu simboliu- moters krūtys, motinystės metu praranda savo seksualinę reikšmę. Todėl moterims viešas maitinimas nėra intymumo nesilaikymas. Tačiau vyrams dėl to gali būti nepatogu, ar net ir pikta (Goldman, 2001, p.28-29). Pagal Ahlberg, Dahlof ir Shapiro (2005), krūtimi maitinančios moterys rečiau rodo seksualinį potraukį, pasižymi žemesniu seksualiniu aktyvumu, jaučia mažesnę pasitenkinimą lytiniu gyvenimu, lyginant su moterimis, turinčiomis šešių mėnesių kūdikį, nemaitinančiomis krūtimi (Ahlberg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.181).

Pasak Ahlberg, Dahlof ir Shapiro (2005), yra pastebimas ryšys tarp partnerių seksualinių santykių ir jų tarpusavio santykių stabilumo tapsmo tėvais procese. Jeigu abu sutuoktiniai yra seksualiai aktyvūs partnerės nėštumo metu, santykiai, kaip teigia autoriai, pasižymi didesniu jautrumu ir švelnumu vienas kitam po vaiko gimimo. Vadinasi, tenkinantis porą jos intymus gyvenimas turi įtakos įvairioms santykių sritims. Autoriai teigė, jog tos poros, kurios tvirtina, jog jų intymus gyvenimas jas tenkina, yra linkusios kalbėti teigiamai apie savo lūkesčius, susijusius su artėjančia tėvyste. Poros, kurios sugeba suderinti intymius santykius taip, kad jie taptų tenkinantys abu sutuoktinius, pasižymi didesniu lankstumu pačioje santuokoje. Kita vertus, Ahlberg, Dahlof ir Shapiro (2005) tyrimas parodė, kad sutuoktinių seksualiniai santykiai atsinaujina praėjus vidutiniškai trimis mėnesiams po vaiko atsiradimo. Beje, jų dažnumas mažėja. Sutuoktiniai pripažino, jog mylisi vieną - du kartus per mėnesį ir tokia padėtis jų netenkina. Ypač didelį nepasitenkinimą išreiškė vyrai. Vyrams seksualiniai troškimai, pagal tyrimo gautus duomenis, pasireiškia dažniau (seksualinių santykių jie nori du kartus per savaitę ar net kartą per dieną), negu moterims (du kartus per mėnesį, ar kartą per savaitę) (Ahlberg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.172, 177). Moterys, suvokdamos, jog jų vyrai kenčia, gali bandyti priversti save lytiškai santykiauti. Tuomet lytiniai santykiai gali neduoti pasitenkinimo. Vyrai jaučia, kad moterims santykiavimas nėra malonus, bet nesupranta, kaip galėtų pakeisti padėtį (Teusen, 1995, p.108). Pasak Almas ir Benestad (2001), moterims prireikia vienerių metų, o kartais ir daugiau, kad atgautų pusiausvyrą ir atsinaujintų jų seksualiniai troškimai. Perdėtas spaudimas pradėti lytinius santykius iš vyro pusės sukelia stresą. Svarbu yra nedaryti moterims spaudimo lytiškai santykiauti tol, kol jos nesijaučia tam pasiruošusios (Almas & Benestad, cit pg. Ahlberg ir Strandmark, 2001, p.323).

Taigi dar vienas svarbus aspektas yra vyrų išgyvenimai, susiję su pasikeitusiais intymiais santykiais. Tannen (2001) nuomone, vyrai, nors ir jaučia nepasitenkinimą lytiniu gyvenimu, nėra linkę apie tai kalbėtis su partnerėm. Pripažinimą, kad trūksta seksualinio artumo, vyrai tapatina su savo pažeidžiamumo ir priklausomybės žmonai rodymu (Tannen, cit. pg. Ahlborg ir Strandmark, 2001, p.324). Tėvystės pradžioje, kai mažėja santuokos stabilumas ir pasitenkinimas santuoka, gali padidėti neištikimybės rizika (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.168). Būna, kad moterys užmezga simbiotinį ryšį su kūdikiu, vyrams nepatinka šis perdėtas partnerės dėmesys vaikui, todėl gali kilti pagunda neištikimybei. Vyrai nors ir trokšta artumo ir intymumo, neišdrįsta griauti motinos ir vaiko simbiozės, todėl nesidalija su žmona savo fantazijomis ir lūkesčiais, o tiesiog suranda kitą moterį, kuri jiems atstoja žmoną. Tokia padėtis daro santuoką dar labiau pažeidžiamą (Ahlborg, Strandmark, 2001, p.319).

Perėjimas į tėvystę yra tiesiogiai susiję su poros intymaus gyvenimo pasikeitimu. Visu pirma, moters požiūris į savo kūną keičiasi. Jos iš lėto pratina save prie minties, kad tampa mamomis. Gali būti, kad moteris patiria vidinį konfliktą, nes sunku joms būti vienu metu ir mamomis, ir meilužėmis. Vyrams sunku prisitaikyti prie greitai vykstančių pasikeitimų ir jie neretai jaučiasi nesuprasti ir atstumti partnerės. Turint omeny tai, kad poros intymus gyvenimas turi didelę įtaką patiems sutuoktinių santykiams, intymių santykių atšalimas sukelia neretai diskomfortą ir gali prisidėti bendrai prie santykių atšalimo. Taigi tapsmas tėvais neišvengiamai siejasi su poros lytinių santykių pasikeitimais. Susiduriama su nuomone, kad moterys linkę vengti lytiškai santykiauti su partneriu. Tuo tarpu vyrams gali kilti noras susirasti kitą moterį. Svarbu turėti omeny, kad poros, kurios sugeba suderinti intymius santykius taip, kad jie taptų tenkinantys abu sutuoktinius, pasižymi didesniu lankstumu pačioje santuokoje. Todėl akcentuojama yra pokalbio apie savo poreikius svarba.

1.4. Konfliktai sutuoktinių santykiuose

Yra plačiai paplitusi nuomonė, jog konfliktai turi blogą įtaką santykiams. Taip manoma dėl to, kad konfliktai gali sugriauti poros santykių harmoniją, jie sukelia sutuoktiniams blogą emocijų savijautą. Konfliktai šeimoje asocijuojasi su nebrandumu ir nestabilumu santykiuose. Tai skatina manyti, kad konfliktai šeimoje gali neigiamai paveikti pasitenkinimą santykiais. Kuo labiau porai būdingi yra konfliktai, tuo pora blogiau vertina tarpusavio santykius (Kluwer, Johnson, 2007, 1090). Yra nuomonių, kad konfliktų šeimoje padaugėjimas gimus vaikui, gali būti siejamas su vėlesniu vaiko polinkiu į depresiją ar silpną fizine sveikata (Fincham, Beach, 1999, p. 48). Kluwer, Johnson (2007)

rezultatai rodo, jog tos poros, kurios tvirtino, kad dažnai kyla tarpusavio konfliktų, buvo linkusios vertinti santykius kaip blogesnius. Mokslininkai rado ryšį tarp konfliktų dažnumo ir santykių vertinimo tampant tėvais. Dažnesni konfliktai tarp sutuoktinių siejosi su žemesniu santykių kokybės vertinimu. Kluwer, Johnson (2007) išklėlė prielaidą, jog tos poros, kurios pasižymėjo aukštu konfliktų santuokoje lygiu ir žemu santykių vertinimu, yra linkusios nukentėti labiau tapsmo tėvais procese. Tokios poros jaučiasi nelaimingos ir sunku joms prisiimti naujus vaidmenis didėjančioje šeimoje. Tokiu atveju kenčia visa šeimos sistema (Kluwer, Johnson, 2007, p. 1102).

Belsky ir Pensky (1988) tyrimai atskleidė, kad sutuoktiniai linkę pripažinti, jog konfliktai jų tarpusavio santykiuose tampa dažnesni trečiame nėštumo trimestre ir tęsiasi apie devynis mėnesius po vaiko gimimo. Šis periodas, kaip pažymėjo tiriamieji, asocijuojasi jiems su didžiausių konfliktų santuokoje lygiu (Belsky ir Pensky, 1988, p.144-146). Kalicki, Fthenakis (1999) taip pat tvirtino, jog vyrai ir moterys tampant tėvais patiria daugiau konfliktų (Kalicki, Fthenakis, 1999, p.2). Tuo tarpu Brandbury, Fincham ir kt. (2000) bandė rasti, koks yra konfliktų šeimoje ryšys su santykių vertinimu. Viena vertus, mokslininkai susidūrė su nuomone, jog konfliktai santuokoje sukelia santykių tarp partnerių pablogėjimą. Tačiau mokslininkai taip pat teigė, kad jeigu partneriai jaučiasi nelaimingi santuokoje, jie linkę išreikšti nepasitenkinimą, ypač tose vietose, kur nemato galimybės kažką keisti. Pasekmėje konfliktų santuokoje padaugėja. Taigi mokslininkai priėjo prie išvados, kad konfliktai ir santykių vertinimas yra susiję, tačiau sunku yra vienareikšmiškai sakyti, kas ką nulemia (Brandbury, Fincham ir kt., 2000, 969). Freeman (1991) teigimu, kartais tam, kad šeimoje atsirastų konfliktinių situacijų, prireikia tiesiog smulkmenų. Autorės nuomone, sutuoktiniai gali jausti įtampą prieš artėjančią tėvystę, kadangi tai, kaip jau minėjome, siejasi su šeimos sistemos perorganizavimu. Natūralu, kad visa tai, kas nauja, gali gąsdinti. Todėl kartais tam, kad atsirastų konfliktas, prireikia nedaug. Panašiai būna vaikui gimus: jauna pora tapusi tėvais tik mokosi savo pareigų, daug ką atlieką pirmą kartą. Sutuoktiniai neturi didelio patyrimo būti tėvais, o tai apsunkina jų padėtį ir gali vėl įnešti į santykius įtampas. Tokiose situacijose dažnai gali kilti konfliktai. Tačiau daug ką gali pakeisti sutuoktinių pastangos kalbėtis apie savo jausmus, išgyvenimus ir tai, kas neramina (Freeman, 1991, p. 69).

Vadinasi, konfliktai šeimoje gali būti laikomi santykių nebrandumo ir nestabilumo požymiu. Kuo labiau porai būdingi konfliktai, tuo pora blogiau vertina tarpusavio santykius. Tyrimai rodo, kad konfliktai šeimoje tampa dažnesni trečiame nėštumo trimestre ir tęsiasi kurį laiką vaikui gimus. Dalis konfliktų kyla dėl streso, susijusio su artėjančia tėvyste. Taip įvyksta todėl, kad pora neturi dar būvimo tėvais patyrimo. Gimus vaikui, pora tik mokosi savo vaidmenų, todėl panašu, kad tėvystės pradžioje konfliktų tikimybė didėja.

1.5. Sutuoktinių bendravimo ir komunikacijos ypatumai tampant tėvais

Šalia konfliktų grėsmės ir pasikeitimų intymiuose santykiuose, tapsmą tėvais lydi pasikeitimai vyro ir žmonos tarpusavio bendravime. Tyrimai rodo, jog jaunos mamos, lyginant su moterimis, kurios nesilaukia vaiko, yra linkusios dažniau tvirtinti, jog jų vyrai neskiria joms pakankamai dėmesio. Tyrimai rodo, kad laikui bėgant keičiasi sutuoktinių tarpusavio sąveika. Belsky ir Pensky (1988) viename savo darbų atskleidė, kad pirmojo vaiko besilaukiančios šeimos linkusios pripažinti, jog atsiskleidimas vienas kitam ryškiai sumažėja nėštumo metu ir tęsiasi kelis mėnesius po vaiko gimimo. Sutuoktiniai linkę pripažinti, jog skiria mažiau laiko pokalbiams, nors kaip patys tvirtino, jautė didelį pasikalbėjimo poreikį. Poros, kurios laukiasi pirmojo vaiko, kaip pažymi Belsky ir Pensky (1988), dažnai linkusios rodyti didėjančią norą patirti iš sutuoktinio supratimą ir palaikymą, nes pasak jų, patiria juos per retai (Belsky ir Pensky, 1988, p.142-144).

Vienas paaiškinimų, kodėl tapsmo tėvais procese gali sumažėti komunikacijos tarp sutuoktinių kokybė, yra iškeltas, remiantis prielaida apie vaidmenų perorganizavimą perėjimo į tėvystę procese. Ši prielaida nurodo, jog vyrai gali jausti padidėjusią atsakomybę už vaiko gerovę ir nori jį aprūpinti finansiniu saugumu. Todėl naujas vaidmuo vyrams gali skatinti pasinerti daugiau į darbą, mažiau laiko skiriant žmonai. Tokiu būdu gali natūraliai sumažėti vyro rodomas dėmesys žmonai. Pasekmėje sutuoktiniai gali jausti, kad jų komunikaciniai įgūdžiai silpnėja (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.182-183).

Walley (2005) tvirtinimu, tam, kad pasiekti gerą komunikacijos lygį santuokoje, svarbu yra kalbėtis. Visų pirmą reikia kalbėtis apie savo įsivaizdavimus, susijusius su artėjančia tėvyste. Svarbu, kad sutuoktiniai bendrai planuotų ateitį ir kiek įmanoma, bandytų derintis vienas prie kito. Noras bendradarbiauti kuriant šeimos vaizdą, padeda sutuoktiniams siekti panašių tikslų šeimoje. Autorius pabrėžia, kad jeigu nutinka taip, kaip dažnai aprašo literatūra - jog vyrai savo, kaip tėvo vaidmenį, tapatina daugiausiai su šeimos išlaikymu, tame irgi galima rasti vietos bendravimui. Vien pasakojimas kaip sekasi darbe, kokios yra naujienos, leidžia moterims jausti, jog jos dalyvauja toje vyro veikloje. Kita vertus, vyro dalinimasis su žmona susijusia su darbu informaciją, leidžia jam parodyti jo pastangas siekiant suteikti šeimai finansinį saugumą (Walley, 2005, 53).

Teigiamai yra vertinamas partnerių bendradarbiavimas ir pačioje vaiko priežiūroje. Svarbu, kad vaiku rūpintūsi ir juo užsiimtų abu tėvai. Tėvų išitraukimas į vaiko priežiūrą būna įvairus. Net tokiu atveju, kai vaikas yra maitinamas motinos, kaip teigia Favez (2006), tėvo dalyvavimas maitinime, stebint žmoną ir kūdikį, turi teigiamų pasekmių šeimos narių emocinio ryšio užmezgimui

(Favez, 2006, p. 213). Nagrinėjant komunikacijos svarbą, autoriai pažymi, jog kartais gali būti sunku suvokti, kas tam tikru momentu rūpi sutuoktiniui. Gali būti, jog moteris pyksta, kad vyras jos nepalaiko ir nedalyvauja vaiko priežiūroje, tačiau apie tai su partneriu nesikalba. Vyrams gali pasirodyti, kad jie labai daug stengiasi, bet jų sutuoktinės to neįvertina. Situacijų gali būti iš tiesų labai daug, tačiau daugelis mokslininkų akcentuoja, jog apie savo išgyvenimus reikia mokytis kalbėti. Cook, Dick ir kt. (2005) tyrimas parodė, jog žinojimas, ko tikisi iš sutuoktinio jo partneris, turi teigiamą poveikį. Lūkesčių išsiaiškinimas ir savotiškos derybos tarp sutuoktinių duoda jiems geresnį vaizdą apie artėjančią tėvystę ir sutuoktinių vaidmenis. Žinant, kokius lūkesčius turi sutuoktiniai vienas kito atžvilgiu, galima išvengti konfliktų ir nesusipratimų, gimus vaikui. Pora sėkmingai sugeba derinti savo lūkesčius ir tapatintis su naujais vaidmenimis, kai išmoksta kalbėtis apie tai (Cook, Dick ir kt. 2005, p. 165, 175).

Taigi keičiantis šeimos sistemai, keičiasi ir sutuoktinių tarpusavio bendravimas. Dažnai minima, kad mažėja sutuoktinių rodomas dėmesys vienas kitam. Viena vertus, tai siejama su moters didesniu įsitraukimu į vaiko priežiūrą. Kita vertus, dėmesys partnerei mažėja, kadangi vyras linkęs pasinerti daugiau į darbą. Ypatingas dėmesys, kalbant apie sutuoktinių bendravimą tampant tėvais, skiriamas skatinimui poros bendradarbiavimui. Manoma, kad pora turėtų bandyti kiek tik tai įmanoma, bendrai dalyvauti vaiko priežiūroje, bendrai planuoti laiką ir kartu kurti naują šeimos vaizdą. Net ir tai, kas daug kam atrodo smulkmenos, kaip, pavyzdžiui, sutuoktinių pokalbis apie tai, kas įvyko dienos metu, turi įtakos jų santykiams. Kalbant apie savo lūkesčius ir derinant juos tarpusavy, pora geriau išmoksta bendradarbiauti, o to pasekmėje jų santykiai teikia porai daugiau pasitenkinimo.

1.6. Veiksniai lydintis moterų ir vyrų tapsmą tėvais

Poroms, laukiančioms pirmojo vaiko, sunku nuspėti kaip atrodys jų tarpusavio santykiai gimus pirmam vaikui. Sutuoktiniams sunku numatyti stresinių situacijų padaugėjimą ir adaptacinių sunkumų, su kuriais susiduriama gimus vaikui (Delmore-Ko, Pancer ir kt., 2000, p. 625). Kai kurie veiksniai, aprašomi nagrinėjant sutuoktinių tarpusavio santykių ypatumus besilaukiant vaiko, vadinami išoriniais stresoriais. Stresas, lydintis tapsmą tėvais gali turėti įtakos tiek poros tarpusavio santykiams, tiek atskirai vyrui ir moteriai (Favez, 2006, p. 213). Todėl daugelis tyrinėtojų pabrėžia, kad perėjimo į tėvystę procese vyksta tam tikros permainos ir neretai pirminis entuziazmas keičiasi. Lūkesčiai, susiję su artėjančia tėvyste, leidžia sutuoktiniams tikėti, kad jie yra pajėgūs suprasti, numatyti ir kontroliuoti įvykius savo gyvenime, tokiu būdu užkertant kelią sunkumams santykiuose.

Tam, kad tapsmas tėvais atneštų abipusį pasitenkinimą santuokoje, svarbu yra žinoti, kokie veiksniai lydi vyrų ir moterų perėjimą į tėvystę (Lawrence, Nysten, 2007, p. 155).

Kasdieninių darbų atlikimas

Teigiama, kad nėštumas ir vaiko gimimas nulemia naują vaidmenų pasiskirstymą šeimoje. Yra plačiai paplitusi nuomonė, jog vaiko atsiradimas jaunoje šeimoje skatina sutuoktinius prisiimti tradicinius vaidmenis kasdieniauose darbuose. Manoma, kad tradicinis vaidmenų skirstimasis prasideda jau nėštumo metu. Tačiau priartėjimas prie tradicinio pasiskirstymo labiausia išryškėja gimus vaikui. Tradiciniam pasiskirstymui būdingas vyro pasinėrimas į darbą ir aprūpinimas šeimos materialine gerove. Prie tipiška vyriškų darbų priskiriama automobilio priežiūra, administraciniai darbai, remontai. Moterims tuo tarpu priskiriami tradiciniai moteriški darbai, tokie kaip namų tvarkos palaikymas, vaikų priežiūra, pirkiniai, maisto gaminimas, skalbimas, rūbų lyginimas. Sunku yra vienareikšmiškai paaiškinti, kaip atsitinka, kad poros, palaikančios lygybės santykiuose principą, gimstant vaikui pasirenka tradicinį vaidmenų pasiskirstymą. Kalicki, Fthenakis (1999) tyrimas atskleidė, jog jaunos poros, kurios neturi vaikų, tvirtina, kad jų pasidalinimas darbais yra lygiavertis. Vadinasi, tiek vyrai, tiek moterys dalinasi darbais. Tuo tarpu poros, kurios laukiasi nebe pirmo vaiko, linkę tvirtinti, kad daugelis darbų atitenka moteriai. Todėl yra manoma, kad moterys gali turėti didesnės įtakos sprendimui susilaukti sekančio vaiko (Kalicki, Fthenakis 1999, p.5). Belsky (1988) nuomonė šiuo klausimu buvo labai panaši. Jis tvirtino, kad tradicionalizmas labiau būdingas moterims, nes būtent jos prisiima daugiau su savo lytīm stereotipiškai susijusių darbų (Belsky, Pensky, 1988, p.139-140).

Nagrinėjant sutuoktinių santykių vertinimą pasidalinimo darbais kontekste, manoma, kad didelį poveikį konfliktų atsiradimui turi būtent netinkamas pasidalinimas namų pareigomis. Moterys yra linkusios skųstis vyrų nepakankamu įsitraukimu į naujus darbus gimus vaikui. Tuo tarpu vyrai patys gali save vertinti kaip pakankamai aktyvius ir įsitraukusius į darbus namuose. Belsky ir Pensky (1988) teigimu, nesutapimas nuomonių apie sutuoktinio įsitraukimą į naujus darbus namuose, gali būti paaiškinamas. Vyrai savo dalyvavimą namų ruošoje lygina su savo tėvo įsitraukimu, arba su bičiulių dalyvavimu panašiose veiklose. Tuo tarpu moterys savo vyrų darbus lygina su savo atliktais darbais namuose (Belsky ir Pensky, 1988, p.146).

Tirdamas vyrų ir moterų dalyvavimą kasdieniauose darbuose Kalicki, Fthenakis (1999) pastebėjo, kad moterys linkusios labiau įsitraukti. Jos aktyviau dalyvauja namų darbuose ir pripažįsta, kad daugiau bendrauja su vaiku. Tuo tarpu vyrų įsitraukimas į darbus yra mažesnis. Jie linkę

pripažinti, kad daugelį darbų atlieka jų partnerės (Kalicki, Fthenakis, 1999, p. 3). Manoma, kad vyrai turi didesnę pasirinkimo galimybę tarp darbų atlikimo. Jiems dažnai suteikiama galimybė spręsti, kiek jie nori ir gali įsitraukti į vieną ar kitą užduotį. Tėvo įsitraukimas didele dalimi gali būti nulemtas ir savaitės dienų, kadangi dažnai pagrindinis dėmesys skiriamas yra darbui ir šeimos išlaikymui, kiti dalykai tampa savotiškai priklausomi nuo darbo. Tuo tarpu moterų galimybės yra mažiau lanksčios (Parke, 2002, p. 30).

Kalicki, Fthenakis (1999) iškėlė prielaidą, jog santykių kokybės vertinimas yra susijęs su namų darbų atlikimu. Kuo daugiau jų partneriai atlieka bendrai, tuo santykiai yra vertinami geriau. Panašiai santykiai vertinami buvo tuo atveju, kai namų darbai buvo pasiskirstomi tolygiai, t.y. tiek moterys tiek vyrai atlikdavo tam tikrus darbus. Be to paaiškėjo, jog nuo vyrų įsitraukimo į namų darbus ir buvimo su vaiku priklauso moterų santykių su jų partneriais vertinimas. Kuo daugiau vyrai pripažino padedantys partnerei namuose ir dalyvaujantys vaiko priežiūroje, tuo moterų pasitenkinimas santykiais buvo didesnis. Jeigu vyrai atlikdavo tam tikrus namų darbus patys arba darbai buvo atliekami bendrai su partnere, moterys santykius vertino labiau teigiamai. Tačiau Kalicki, Fthenakis tyrimas parodė, kad gimus pirmam vaikui, vyrų pagalba namuose mažėja (Kalicki, Fthenakis, 1999, p.3-4).

Pagal Greenstein (1996) kasdieniniai darbai atliekami namuose yra moteriški, kadangi moterys yra finansiškai priklausomos nuo savo vyrų. Ši finansiinė priklausomybė leidžia reikalauti daugiau darbų atlikti moterims, negu jų vyrams (Greenstein 1996, p. 586). Pacey (2004) bandė rasti paaiškinimą, kas skatina vyrus tam tikra prasme atitolti nuo darbų namuose ir pasinerti į darbą. Jis iškėlė prielaidą, kad gimus vaikui vyrai bijo, jog praras stabilumą, nerimauja dėl darbo ir namų pareigų derinimo. Kadangi vyrai gali jausti, jog jų statusas namuose keičiasi, darbas jiems yra ta vieta, kurioje jie gali realizuoti save. Uždirbdami pinigus ir išlaikydami šeimą vyrai jaučiasi labiau prisidėję prie šeimos funkcionavimo (Pacey, 2004, p.229). Ahlborg, Dahlof ir Shapiro (2005) tyrimas parodė, jog vyrai dar nėštumo metu ir vaikui gimus, patiria didesnę stresą negu moterys, kadangi jie daugumą laiko praleidžia darbe. Tai aiškinama noru būti geru tėvu ir tuo pačiu išlaikyti šeimą, užtikrinant jai finansiinį stabilumą (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.183). Panašios nuomonės laikėsi Condon, Boyce (2004) teigiant, kad vyrams perėjimas į tėvystę sukelia didelį stresą. Būtent atsakomybės už šeimos išlaikymą prisiėmimas tampa stresoriumi būsimiems tėveliams. Vyrai ima nekantrauti, kaip pavyks jiems išlaikyti šeimą jau nuo nėštumo pradžios (Condon, Boyce ir kt., 2004, p. 57). Kalicki tyrimas atskleidė, jog vyrų įsitraukimas į namų darbus priklauso nuo jų karjeros. Jeigu vyrai yra orientuoti į savo darbą ir buvimas geru tėvu suprantamas kaip šeimos išlaikymas, tuomet jie mažiau padeda namuose. Tokiu atveju daugelis darbų namuose atitenka moterims. Mažėja namų

darbų skaičius, kuriuos abu tėvai atlieka bendrai. Kalicki, Fthenakis (1999) iškelia prielaidą, kad moterų įsitraukimas į namų darbus, sumažina vyrų norą įsitraukti (Kalicki, Fthenakis, 1999, p. 5-6).

Guann ir Thelen (1989) tyrimai atskleidė, jog moterims suteikiama didesnė atsakomybė prižiūrint ir globojant vaiką, tuo tarpu vyrų vaidmuo čia yra antraeilis. Galima manyti, kad pasinėrimas į darbą tampa vyrams tarsi proga kompensuoti nepakankamą įsitraukimą į darbus namuose (Gunnar, Thelen, 1989, p. 159-160). Kartais vyrai jaučiasi kalti, kad namuose atlieka mažiau darbų negu žmonos ir, kad kyla jiems noras pabėgti iš namų į darbą (Goldman, 2001, p.44). Manoma, jog vyrams gali būti sunkiau suvokti, koks elgesys jiems, kaip tėvams, dera. Todėl jie daugumą pastangų deda į darbą, manydami, jog materialinis aprūpinimas kompensuos nesklendumus santuokoje (Timmer, Orbuch, 2001, p.179).

Dalijimasis atsakomybe dėl namų priežiūros gali sukelti konfliktų. Nepateisinti lūkesčiai, susiję su vaiko priežiūra, namų ruoša, gali didinti nepasitenkinimą santuoka. Sunku objektyviai įvertinti sutuoktinių pareigų atlikimą. Gali kilti nesusipratimų dėl lūkesčių nesutapimo. Vyrams, pavyzdžiui, gali pasirodyti, jog jie aktyviai dalyvauja namų priežiūroje, o moterys tai gali suvokti kaip nepakankamą įsitraukimą. Tai išryškina skirtumus, kaip vyrai ir moterys suvokia pagalbą. Todėl labai svarbu yra vertinti ne tik tai, kas kiek dirba namuose ir už kokius konkrečiai darbus yra atsakingas, bet nemažiau svarbu yra sužinoti, kaip tai vertina patys sutuoktiniai (Wadsby, cit. pg. Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.167).

Tikėtina, kad ne tik pasidalinimas tam tikrais darbais namuose vienaip ar kitaip turi įtakos sutuoktinių tarpusavio santykių vertinimui. Pacey (2004) tvirtina, jog žymiai svarbiau yra žinoti, ar sutuoktiniai jaučiasi patenkinti tokiu pasidalinimu (Pacey, 2004, p.237). Panašios nuomonės laikėsi Kalicki, Fthenakis (1999), kalbant apie tradicionalizmą namų darbuose jaunoje šeimoje. Autoriai akcentavo, kad sąsajos tarp namų darbų pasidalinimo ir sutuoktinių santykių vertinimo tapsmo tėvais procese priklauso nuo sutuoktinių pasitenkinimo darbų pasidalinimu. Vadinasi, svarbu ne vien tai, kaip atrodo pasiskirstymas darbais šeimoje, tačiau tai, kiek tie darbai sukelia pasitenkinimo ir nepasitenkinimo sutuoktiniams (Kalicki, Fthenakis, 1999, p.7).

Kita vertus randama ir tyrimų rodančių, kad vaiko gimimas neturi įtakos namų darbų pasidalinimui. Mokslininkai White ir Booth (1985) tvirtina, jog vaiko gimimas nėra susijęs su sutuoktinių namų darbų pasidalinimu. Lygindami sutuoktinių poras, kurios susilaukė pirmojo vaiko, su poroms be vaikų mokslininkai rado, jog vaidmenų pasidalinimas į labiau stereotipiškus būdingas abiem respondentų grupėms (White ir Booth, 1985, cit. pg. Belsky ir Pensky, 1988, p.140). Goldberg (1985) išsakė panašią nuomonę. Mokslininkas tvirtino, kad nėra reikšmingo skirtumo tarp pasidalinimo darbais šeimose, kurios laukiasi vaiko ir bevaikėse šeimose. Tiesiog dažniausia tyrimai,

matuojantys būtent šį reiškinį, daromi tuomet, kai pora tik pradeda gyventi kartu ir nėštumo metu. Autorius laikosi nuomonės, kad nėštumo metu moterys dėl sveikatos būklės linkusios atlikti mažiau darbų, o vaikui gimus jos tampa aktyvesnės namų darbuose. Tai yra ne tiek susiję su vaiko gimimu, kiek su išorinėmis aplinkybėmis. Natūralu, kad būdamos nėščios moterys negali atlikti daugelio darbų. Taip pat natūralu autoriui pasirodė, kad vaikui gimus moterų atliekami darbai namuose tampa aktyvesni. Vien tai, kad joms tenka maitinti ir maudyti kūdikį skatina laikytis nuomonės, kad darbų namuose moterims padaugėja (Goldberg cit. pg. Belsky ir Pensky, 1988, p.141).

Vadinasi tampant tėvais, pora tampa labiau tradicinė pagal atliekamų darbų pasiskirstymą. Gimus vaikui sutuoktiniai linkę pripažinti, kad prisiima tradicinius darbus pagal stereotipiškas nuostatas kas pagal lytį, kokį darbą gali atlikti. Tokiu būdu moterys rūpinasi namų buitiniais, o vyrai tampa labiau atsakingi už finansinio saugumo šeimai užtikrinimą. Netinkamas pasiskirstymas darbais skatina konfliktus šeimoje. Neatitikimas tarp lūkesčių, susijusių su darbų pasidalinimu, gali turėti įtakos santykių vertinimui. Moterys dažnai pripažįsta, kad joms atitenka daugiau darbų namuose ir jaučia dėl to nepasitenkinimą. Kuomet pavyksta sutuoktiniams suderinti atliekamus darbus taip, kad dalį jų darytų kartu arba pasikeičiant, pasitenkinimas pačiais santykiais būna geresnis. Vyrai tradicinius vyriškus darbus sieja su finansinės gerovės šeimai užtikrinimu. Todėl jie linkę pasinerti į darbą. Tai savotiškai sumažina dėmesį, kurį vyras galėtų skirti partnerei ir vaikui, todėl galimi nauji barniai. Svarbią vietą darbų pasidalinimo temoje užima poros pasitenkinimas darbų pasiskirstymu. Net tuo atveju, kai vienam iš sutuoktinių tenka daugiau darbų, tačiau jis nesijaučia dėl to blogai, poros santykiai nesikeičia. Šalia to literatūroje randama nuomonių, kad jau pati santuoka, o ne tiek vaiko atsiradimas, gali skatinti sutuoktinius imtis labiau tradicinius darbus. Kita vertus net ir padidėjęs tradicinis pasiskirstymas darbais tampant tėvais, nėra pastovus, kadangi moteris būdama nėščia gali atlikti mažiau kasdieninių darbų.

Laisvalaikio leidimo būdų ypatumai tapsme tėvais

Vaiko gimimas apima įvairius santykių aspektus. Manoma, kad savo įtaką sutuoktinių santykiams tapsmo tėvais procese turi laisvalaikio leidimo būdai ir jo pasikeitimai gimus vaikui.

Sutuoktiniai yra pripratę gyventi dviese ir vaiko gimimas skatina mokytis priimti į šeimą trečią žmogų. Jaunai porai tenka prisitaikyti prie pokyčių. Todėl natūralu, kad sutuoktiniams gali prireikti laiko tam, kad atgauti pusiausvyrą, kurią kažkiek pakeitė kūdikio atsiradimas. Sutuoktiniai mokosi kitaip planuoti savo laiką ir skirti jį ne tik vienas kitam, tačiau visų pirma savo naujagimiui (Pacey, 2004, p. 237). Neretai sutuoktiniai savo laiką planuoja ir derina prie vaiko poreikių. Tokiu

atveju sumažėja laiko, kurį jie galėtų skirti vienas kitam. Gimus vaikui sunkiau būti spontaniškiems, kaip prieš vaiko gimimą. Ahlborg, Strandmark (2001) tvirtinimu, kai partneriai išmoksta tėvų vaidmenų, nukenčia vyro ir žmonos vaidmenys. Ypatingai vyrams sudėtingai sekasi susitaikyti su laisvalaikio pasikeitimais. Autorių nuomone, moterims sunku būti vienu metu ir žmona ir vaiko motina, todėl pirmais mėnesiais po vaiko gimimo moterys daugiau laiko skiria vaikui. Jos gali būti mažiau spontaniškos, negu vyrai, todėl, kad moterys dažnai maitina krūtimi. Todėl jos savo laiką priderina prie kūdikio poreikių. Vyrams tai gali kelti nepasitenkinimą. Tokiu atveju, kaip teigia Ahlborg, Strandmark (2001) yra rizika, kad sutuoktinių santykiai ims blogėti (Ahlborg, Strandmark, 2001, p.324).

Vaikui gimus gali iš dalies keistis draugų ratas. Kadangi jaunų tėvų poreikiai keičiasi, jiems rūpi bendrauti su kitom jaunom šeimom su vaikais. Todėl užmezgamos naujos draugystės su šeimomis, turinčiomis vaikų. Šeimas vienija panašūs interesai. Panašu, kad naujos pažintys labiau rūpi jaunom mamom. Jom svarbu turėti su kuo dalintis patirtimi ar gauti patarimą kaip auginti kūdikį (Teusen, 1995, p.136, 138). Manoma, kad vyrai dažniau išreiškia nepasitenkinimą tuo, jog mažėja galimybės susitikti su senais draugais, tuo tarpu moterys pabrėžia norą daugiau bendrauti su šeimomis, turinčiomis vaikų. Toks požiūris į laisvalaikį nesutapimas gali atsilipti sutuoktinių santykiuose (Bost, Cox, Burchinal, Payne, 2002, p. 521).

Belsky ir Pensky (1988) nagrinėdami sutuoktinių santykių ypatumus gimus vaikui tvirtino, kad daug ką lemia kitų žmonių pagalba vaiko priežiūroje. Artimųjų pagalba leidžia sutuoktiniams kitaip planuoti savo laisvalaikį. Belsky manė, kad moterys, kurios praleidžia visą dieną namuose prižiūrint vaiką, vertins santykius su vyru skirtingai negu jauna mama, kuri sėkmingai tęsia darbą ir realizuoja savo karjeros planus (Belsky ir Pensky, 1988, p.141-143).

Vertinimas, kokią įtaką sutuoktinių laisvalaikiui turi vaiko gimimas, yra subjektyvus dalykas. Viena vertus sakoma, kad laisvalaikio leidimo ypatumai labai siejasi su pirmo vaiko gimimu. Tačiau yra nuomonių, kad sutuoktinių laisvalaikis keičiasi ir dėl kitų dalykų. McHale ir Huston (1985) tvirtino, kad sutuoktinių laisvalaikio leidimo pasikeitimams įtaką turi pirmieji santuokos metai. Šiame periode partneriai mažiau dėmesio pradeda kreipti į buvimo kartu formą ir bendravimas gali būti nukreiptas labiau į kasdienių darbų atlikimą. Mažiau vietos lieka romantiškam pasibuvimui dviese. Tai gali tiesiogiai turėti įtakos santykių vertinimui. Taigi jų nuomone, laisvalaikio leidimas keičiasi priklausomai nuo santuokos trukmės (McHale, Huston, 1985, p. 429).

Apibendrinant verta paminėti, kad tėvystės pradžioje tėvai mokosi naujai derinti savo laiką ir priimti į šeimą naują žmogų. Gimus vaikui sumažėja galimybė būti spontaniškiems. Pastebėta, kad tėvystė skatina keisti draugų ratą, kadangi didėja ypač moterų poreikis bendrauti su kitom jaunom

šeimom su vaikais. Savo vaidmenį sutuoktinių laisvalaikio planavime turi kitų pagalba vaiko priežiūroje. Manoma, kad tuo atveju, kai pora sulaukia pagalbos iš artimųjų, sutuoktiniai gali daugiau laiko skirti vienas kitam, tokiu būdu jų santykiai nesikeičia smarkiai. Kita vertus gali būti, kad pirmieji santuokos metai keičia poros laiko leidimo pobūdį. Manoma, kad neretai pora pirmaisiais gyvenimo metais mažiau dėmesio kreipia į buvimo kartu formą. Vadinasi šalia prielaidos, kad vaiko gimimas mažina sutuoktinių galimybes planuoti laisvą laiką, susiduriama su nuomone, kad laiko leidimo forma keičiasi savaime pirmaisiais santuokos metais.

Moterų ir vyrų atsakomybės už nėštumą prisiėmimo klausimas

Kalicki, Fthenakis (1999) akcentavo sprendimo susilaukti vaiko svarbą sutuoktinių santykiuose. Pasak mokslininkų, atsakomybė priimti sprendimą priskiriama daugiau moterims. Tyrimai rodo, kad toks lyčių pasidalinimas vaidmenimis turi įtakos moters ir vyro tarpusavio santykių teigiamam vertinimui. Kalicki, Fthenakis (1999) tyrimai atskleidė, jog motinos, kurios tvirtino, kad sprendimas susilaukti vaiko buvo priimtas jų, pasižymėjo mažesne įtampa, susijusia su vaidmenų pasiskirstymu. Pirmojo vaiko gimimas yra dažnai įvardinamas kaip stresinė situacija, kurią patiria partneriai. Teigiama, kad bandymas surasti priemones susidoroti su stresine situacija, prisideda jau nėštumo metu. Teoriškai susidorojimui su stresine situacija padeda kontrolės jausmas. Galima manyti, kad sutuoktiniai, kurie prisiima atsakomybę už nėštumą patiria mažiau streso ir įtampos, kadangi jie jaučiasi kontroliuojantys padėtį. Jeigu vaiko atsiradimas gali sietis su apribojimais, sprendimas susilaukti vaiko tam tikra prasme skatina lengviau tuos apribojimus įveikti. Kalicki tyrimas parodė, kad moterys, kurios pripažino, kad nuo jų priklausė sprendimas pastoti, geriau vertino santykius su vyru, turėjo mažiau konfliktų su partneriu nėštumo metu. Moteris, prisiimanti atsakomybę už nėštumą, mažiau bijo gimdymo ir yra mažiau depresyvi nėštumo metu ir gimus vaikui. Tos pačios moterys partnerystės kokybę vertino aukštai ir teigiamai vertino santykius su partneriu. Tuo tarpu vyrai, kurie pripažino, kad atsakomybę už sprendimą susilaukti vaiko prisiėmė partnerė, pasižymi žemesniu depresyvumu ir santykius su partnere yra linkę vertinti teigiamai (Kalicki, Fthenakis 1999, p. 7-8).

Kalicki (1998) atliktas tyrimas parodė, jog pirmojo vaiko gimimas skirtingai įtakoja moterų ir vyrų karjerą. Vyrų ir žmonių, gyvenančių kartu, tačiau neturinčių vaikų karjeros galimybės ir jų realizavimas yra labai panašūs. Porų, kurios susilaukė pirmojo vaiko karjeros galimybės keičiasi. Moterys daug laiko praleidžia namuose, tuo tarpu vyrai pasineria į darbą dar aktyviau ir praleidžia jame daugiau laiko. Todėl tiek moterims, tiek vyrams sprendimas susilaukti vaiko yra labai svarbus ir

apmastytas. Vyrų sprendimas tapti tėvu siejasi su svarstymais, kiek jis realiai galės dalyvauti vaiko priežiūroje ir kaip pavyks jam derinti karjerą su tėvo vaidmeniu. Kadangi vyrams dažnai priskiriama atsakomybė už šeimos išlaikymą, jiems nėra rizikos, kad gimus vaikui teks mažinti įsitraukimą į darbą. Galbūt iš dalies dėl to daugiau kalbama apie moters atsakomybę už sprendimą susilaukti vaiko (Kalicki, 1998, p.4). Apie didesnę atsakomybę, kuri nevalingai suteikiama moterims šeimoje rašė ir Johnson ir Huston (1998). Jų nuomone, moterims tenka didesnis emocinis krūvis tapsmo tėvais procese. Tai siejama su perdavimu moterims atsakomybės už emocinę šilumą. Jeigu sutuoktinių tarpusavio santykius ištinka krizė, pasak mokslininkų, moterims priskiriama atsakomybė už šios krizės įveiką (Johnson ir Huston, 1998, p.194). Kadangi moterys daugumą laiko praleidžia su vaiku namuose, atsisako karjeros ir užsiima namų ruoša, jos jaučiasi labiau įgaliotos priimti šį sprendimą. Tas ypatingai matosi porose kurios jau turi vaikų. Šios poros jau turi tradicinį vaidmenų pasiskirstymą, todėl moterys jaučiasi labiau atsakingos už sprendimą, susijusį su pakartotiniu nėštumu. Kadangi jos jau turi patirtį, rodančią, kad tam tikram laikui jų galimybė daryti karjerą yra dalinai ribota, sprendimas pastoti priklauso labiausiai nuo jų. Tuo tarpu vyrai nejaučia grėsmės jų karjerai, todėl atsakomybę linkę perleisti partnerei. Kalicki (1998) tyrimas parodė, kad jeigu moterys pripažįsta, jog sprendimas susilaukti kito vaiko buvo priimtas jų pačių, jos linkę reaguoti į informaciją apie nėštumą priimti labiau teigiamai, su pasididžiavimu. Taip pat jos linkę vertinti nėštumą kaip labai laukiamą ir tinkamą jų darbo ir karjeros darymo atžvilgiu ir privačių planų jų gyvenime atžvilgiu (Kalicki, 1998, p.5).

Vadinasi, sprendimas susilaukti vaiko yra susijęs su sutuoktinių santykių vertinimu. Kadangi vyrų ir moterų tapsmas tėvais yra vertinamas kaip stresinė situacija, svarbus yra kontrolės jausmas. Todėl sutuoktiniai, kurie teigė kontroliuojantys sprendimą susilaukti vaiko, yra linkę vertinti santykius geriau. Manoma, kad vaiko gimimas tam tikra prasme mažina moters karjeros darymo galimybes, todėl sprendimas pastoti neretai labiau priklauso nuo jų. Kuomet pora pripažįsta, kad moteris prisiėmė atsakomybę už sprendimą susilaukti vaiko, tai derinas su abipusiu pasitenkinimu santykiuose.

Sutuoktinių nuostatos į artėjančią tėvystę, motinystę

Vertinant pokyčius sutuoktinių santykiuose labai svarbu yra žinoti, kokie yra sutuoktinių lūkesčiai ir nuostatos dėl artėjančios tėvystės (Kalicki, 1998, p.3). Williams, Yoy ir kt. (1987) tvirtino, jog pastebimas skirtumas sutuoktinių santykių vertinime, priklausomai nuo sutuoktinių nuostatų į kūdikio gimimą. Sutuoktiniai, kurie tvirtino laukiantys kūdikio gimimo ir džiaugėsi

sužinoję apie moters nėštumą, linkę buvo vertinti tarpusavio santykius kaip laimingus. Tuo tarpu nesutapimas vertinant nuostatas į vaiko atėjimą, pasak mokslininkų gali būti susijęs su vėlesniu moters prisirišimu prie kūdikio, neįtraukiant partnerio (Williams, Yoy ir kt., 1987, p.260). Kalicki (1998) teigė, jog tie sutuoktiniai, kurie tvirtino, jog sužinoję apie nėštumą džiaugėsi ir tas jausmas lydėjo juos visą nėštumo laikotarpį, pasižymėjo geresniu santykių vertinimu. Jie buvo linkę pripažinti, kad yra patenkinti santykiais su sutuoktiniu, net tuo atveju, kai nėštumas buvo netikėtas (Kalicki, 1998, p. 3). Kalicki tyrimas parodė, kad vyrų teigiamas laukimas pirmojo vaiko gimimo nulemia ir tolimesnį vyro įsitraukimą į vaiko priežiūrą. Tie vyrai, kurie vertino partnerės nėštumą kaip tinkamą laiko atžvilgių, jų karjeros atžvilgiu ir finansinės padėties atžvilgiu, praėjus trims metams nuo vaiko gimimo, santykius su partnerė vertino kaip labai gerus. Be to pastebėta, kad kuo geresnis ir labiau teigiamas vyrų nusiteikimas artėjančios tėvystės atžvilgiu buvo pastebimas nėštumo metu, tuo didesnis buvo jų įsitraukimas į vaiko priežiūrą jam gimus (Kalicki, 2001, p. 5).

Delmore-Ko, Pancer ir kt. (2000) bandė išsiaiškinti, kokie yra skirtumai tarp lūkesčių nėštumo metu ir jų atitikimo gimus vaikui. Moterys, apklaustos nėštumo metu, pažymėdavo dažnai, kad jaučia didelį nerimą dėl artėjančio gimdymo, nerimauja dėl miego stokos vaikui gimus. Moterys tyrime taip pat pažymėjo, kad nerimauja, ar bus gerom mamom ir kaip jom seksis motinystėje. Tačiau ne visi jausmai gali turėti poveikį santykiams (Delmore-Ko, Pancer ir kt, 2000, p. 631). Autoriai tvirtino, jog natūralu, kad nėštumo metu kyla įvairūs jausmai tiek moterims, tiek vyrams. Vyrai, priešingai negu moterys, nerimavo daugiau dėl sugebėjimo auklėti vaiką ir žaisti su vaiku. Tyrime sutapo moterų ir vyrų nerimas dėl finansų, vaiko raidos, aplinkos įtakos vaikui ir šeimos struktūros pokyčių. Tai parodo, kad moterys ir vyrai daug kur skirtingai įvardija savo lūkesčius ir įsivaizdavimus dėl artėjančio vaiko gimimo. Jie linkę nerimauti dėl skirtingų dalykų. Šie skirtumai gali turėti įtakos sutuoktinių santykiams gimus vaikui (Delmore-Ko, Pancer ir kt., 2000, 632- 634).

Apibendrinant verta paminėti, jog sutuoktinių santykiai ir jų vertinimas yra glaudžiai susiję su nuostatom į artėjančią tėvystę. Kuo labiau sutuoktiniai džiaugiasi artėjančia tėvyste, tuo jų santykiai bus vertinami geriau. Vyrų teigiama nuostata į tėvystę skatina aktyvesnį dalyvavimą vaiko priežiūroje jam gimus. Tačiau svarbu, kalbant apie būsimų tėvų nuostatas į tėvystę, priimti nerimą kaip natūralų jausmą. Visgi moterys ir vyrai nerimauja dėl skirtingų dalykų ir šis faktas kartais gali turėti įtakos jaunų tėvų santykiams.

Sutuoktinių asmeninių savybių sąsajos su santykių vertinimu

Mokslininkai dažnai užduoda sau klausimą, kaip įmanoma, kad vienus tapsmas tėvais paliečia stipriau ir jie linkę pripažinti, kad vaiko atsiradimas turėjo įtakos jų santykiams su sutuoktiniu, o kiti tvirtina, kad vaikas nedaug pakeitė santykiuose. Klausimas, kokie veiksniai lydi pasikeitimus santykiuose gimus vaikui, pastūmėjo mokslininkus gilintis į sutuoktinių asmeninių savybių vertinimą (Belsky, Penksy, 1988, p. 152).

Pastebėta, kad partnerių asmeninės savybės yra susiję su tarpusavio santykių vertinimu. Nagrinėjant vyrų ir moterų charakterio savybes paaiškėjo, kad lankstumas, kuriam būdingas gebėjimas derinti savo asmeninius tikslus ir siekius priklausomai nuo aplinkybių, lemia geresnį santykių vertinimą tampant tėvais. Kalicki (2001) mano, kad būtent sutuoktinių charakterio bruožų žinojimas gali padėti paaiškinti santykių vertinimą. Pasak autoriaus, dažnai sunku įvertinti, kas lemia tam tikrą santykių vertinimą tampant tėvais. Gali būti, kad yra kiti veiksniai ar kitos savybės, kurie siejasi su santykiais ir gali juos nukreipti kažkuria linkme. Tačiau bet koku atveju sugebėjimas būti lanksčiam santykiuose padeda prisiderinti prie naujos situacijos. Kaip jau buvo minėta, pirmojo vaiko gimimas įneša daug naujovių į šeimą. Sutuoktiniams tenka naujai derinti vaidmenis, kitaip planuoti laiką, išmokyti skirti dėmesį sutuoktiniui ir kūdikiui. Kadangi taip plačiai yra akcentuojama streso sąvoka tapsme tėvais, lankstumas, vertinamas kaip asmeninė sutuoktinių savybė, kuri gali būti pravarti, bandant su stresu susidoroti. Panašai rašė Kalicki (2001) ir apie pozityvumą, kaip asmeninį charakterio bruožą. Pasak autoriaus, ši savybė leidžia sutuoktiniams žiūrėti į pasikeitimus šeimoje labiau teigiamai. Autorius tvirtino, kad iš esmės, visos šeimos susiduria su labai panašiu scenarijumi tampant tėvais, tačiau vieni moka į tai reaguoti kaip į krizę, kiti kaip į naują gyvenimo etapą. Pozityvumas skatina atrasti tai, kas teigiama tapsme tėvais, todėl Kalicki (2001) nuomone, ši savybė gali tapti faktoriumi švelninančiu patiriamą stresą tampant tėvais. Autoriaus atliktas tyrimas parodė, jog sutuoktiniai, kuriems būdinga ši savybė, santykius vertino labiau teigiamai (Kalicki, 2001, p. 11). Tuo tarpu emocionalumas skatina sutuoktinius rodyti savo ir atpažinti kito jausmus. Emotionalumas, skatina artimesnių santykių kūrimą. Ši savybė glaudžiai siejasi su gerais poros komunikaciniais gabumais ir intymių santykių pasitenkinimu. Emotionalumas kartu yra sugebėjimas parodyti kitam, kas jaučiama. Kaip teigia autorius, dažnai poros užmiršta, kad jausti ir atpažinti savo jausmus yra labai daug, tačiau reikia mokytis dalintis savo jausmais su partneriu. Tie vyrai, kuriems būdingas emocionalumas, pasižymi aktyvesniu dalyvavimu tėvystėje ir bendradarbiavimu su partnere (Kalicki, 2001, p. 6). Dabrowska (2002) teigė, kad, santuokoje visą laiką reikia dėti pastangas, kad išlaikyti gerus tarpusavio santykius. Partneriams gali pasirodyti, kad vienas kitą pažįsta labai gerai ir nėra

poreikio kalbėtis apie jausmus. Pasak autorės toks pasyvus požiūris į dalinimąsi emocijom yra neretai būdingas santuokai. Kita vertus atsiranda pripratimas. Tačiau Dabrowska (2002) pabrėžia, kad santuoka gali atnešti pasitenkinimą tik tuomet, kai sutuoktiniai nuolat puoselėja santykius. Todėl nemažiau svarbi dalis yra būtent atvirumas savo ir partnerio jausmams ir mokymasis jais dalintis (Dabrowska, 2002, p.74).

Vadinasi, vertinant sutuoktinių santykius tapsme tėvais, nemažiau svarbios jų asmeninės savybės. Manoma, kad emocionalumas, lankstumas ir pozityvumas yra tie bruožai, kurie atlieka svarbų vaidmenį santykiuose. Būtent šios savybės leidžia sutuoktiniams tinkamai reaguoti į pasikeitimus, kuriuos atneša būsimo vaiko gimimas. Sutuoktiniams neretai sunku būti naujoje situacijoje tinkamai elgtis. Tačiau manoma, jog kuo daugiau sutuoktiniams būdingos minėtos savybės, tuo mažiau sutuoktinių santykiai, tampant tėvais, susidurs su sunkumais.

Visa tai, apie ką rašėme, rodo, jog vyrų ir moterų perėjimas į tėvystę neabejotinai turi įtakos sutuoktinių santykiams. Beje dažnai teorijos, aprašančios sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais, rodo tik tam tikras pokyčių tendencijas. Nesunku pastebėti, jog daugumoje teorijų laikomasi nuomonės, jog tapsmas tėvais – tai naujos problemos, šeimos stabilumo praradimas ir neišvengiama santykių krizė. Sunku vienareikšmiškai įvardinti, kas lemia sutuoktinių santykių pokyčius tampant tėvais, kadangi tyrimų, nagrinėjančių šią sritį, atlikta nedaug. Dauguma šaltinių apie vyrų ir moterų tapsmą tėvais ir kokią įtaką jis turi sutuoktinių santykiams, išlieka tik teoriniame lygmenyje, be empirinio patvirtinimo. Be to kyla klausimas, ar iš tikrųjų tai vaiko gimimas sukelia santykių pablogėjimą. Atliekamų tyrimų rezultatai pilnai neatskleidžia pirmojo vaiko gimimo įtakos sutuoktinių santykiams. Tyrimas, siekiantis išsiaiškinti, kaip atrodo sutuoktinių santykiai tampant tėvais ir kaip jie keičiasi vaikui gimus, Lietuvoje iki šiol nebuvo atliktas. Šiuo darbu norima pabandyti išsiaiškinti, kokie veiksniai lydi sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais ir kaip keičiasi sutuoktinių santykiai po pirmojo vaiko gimimo.

1.6.1. Tyrimo tikslai ir hipotezės

Tyrimo tikslai

1. Nustatyti, su kokiais veiksniais yra susiję sutuoktinių santykių ypatumai tampant tėvais
2. Atskleisti, kaip keičiasi sutuoktinių santykiai gimus pirmam vaikui

Tyrimo uždaviniai

1. Įvertinti ar sutuoktinių emocinės reakcijos į žinią apie nėštumą yra susiję jų santykių vertinimu tampant tėvais
2. Sužinoti, ar sutuoktinių asmeninės savybės siejasi su sutuoktinių santykių vertinimu tampant tėvais
3. Įvertinti, ar sutuoktinių pasidalinimas darbais yra susijęs su jų santykių vertinimu tampant tėvais
4. Palyginti sutuoktinių pasidalinimą kasdieniniais darbais nėštumo metu ir gimus pirmam vaikui
5. Palyginti sutuoktinių santykių vertinimo reikšmes paskutiniame nėštumo trimestre ir praėjus trim mėnesiams nuo vaiko gimimo
6. Palyginti vyrų ir moterų tarpusavio santykių vertinimą tampant tėvais

Tyrimo hipotezės

H1: Yra ryšys tarp sutuoktinių reakcijos į žinią apie nėštumą ir jų santykių vertinimo tampant tėvais:

- a) sutuoktiniai reagavę su džiaugsmu į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu santykių vertinimu
- b) sutuoktiniai reagavę su didžiavimusi į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu santykių vertinimu
- c) sutuoktiniai, kurie žinią apie nėštumą vertino kaip grėsminga, pasižymi žemesniu santykių vertinimu
- d) sutuoktiniai reagavę į žinią apie nėštumą su pasipiktinimu pasižymi žemesniu santykių vertinimu

H2: Yra ryšys tarp sutuoktinių pasidalinimo kasdieniais darbais ir jų santykių vertinimo tampant tėvais: kuo labiau tradicinis yra kasdieninių darbų pasidalinimas, tuo sutuoktinių santykių vertinimas bus žemesnis

H3: Yra ryšys tarp sutuoktinių asmeninių savybių ir jų santykių vertinimo tampa tėvais:

- a) sutuoktinių, kurie įvardija save kaip emocionalių santykių vertinimas yra aukštesnis
- b) sutuoktinių, kurie pasižymi lankstumu, santykių vertinimas yra aukštesnis
- d) sutuoktinių, kuriems būdingas pozityvumas, santykių vertinimas yra aukštesnis

H4: Egzistuoja skirtumas tarp sutuoktinių pasidalinimo kasdieniais darbais nėštumo metu ir gimus pirmam vaikui: gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas kasdieniais darbais tampa labiau tradicinis

H5: Egzistuoja skirtumas tarp sutuoktinių santykių vertinimo nėštumo metu ir gimus vaikui: gimus pirmam vaikui sutuoktinių santykių vertinimas yra žemesnis

H6: Egzistuoja skirtumas tarp sutuoktinių lyties vertinant santykius tapsmo tėvais procese:

- a) moterys nėštumo metu pasižymi žemesniu santykių vertinimu
- b) vyrai pasižymi žemesniu santykių vertinimu gimus pirmam vaikui.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tiriamieji

Pirmame tyrimo etape dalyvavo 60 sutuoktinių porų. 16 anketų gavome iš Vilniaus Šeimos centro, 17 iš Vilniuje ir Kaune esančių gimdymo namų. Likusios 7 poros - tai atsitiktinai parinkti Vilniaus miesto gyventojai. Pirmame tyrimo etape buvo išdalinti 60 klausimynų moterims ir 60 klausimynų vyrams, tačiau 20 porų negražino klausimynų. Tyrime dalyvaujančios poros buvo atrinktos pagal šiuos kriterijus:

- pora gyvena santuokoje,
- pora laukiasi pirmojo vaiko,
- moteris yra trečiame nėštumo trimestre,

Atrenkant sutuoktinius ir atsižvelgiant į jų nėštumo trimestrą, buvo remiamasi Kalicki (1999) rekomendacijomis, pagal kurias sutuoktinių santykių ypatumai tampant tėvais pradeda ryškėti paskutiniame nėštumo trimestre ir tęsiasi iki kol vaikui bus 18 mėnesių. Tam, kad galima būtų pamatuoti sutuoktinių santykių vertinimo skirtumus bei sutuoktinių santykių pokyčius gimus pirmam vaikui, tos pačios sutuoktinių poros buvo tiriamos dviem etapais. Pirmą tyrimo etapą atlikome, kuomet pora buvo paskutiniame nėštumo trimestre, t.y. 7-9 nėštumo mėnesyje. Pakartotinis tyrimas buvo atliktas remiantis Kalicki (1999) rekomendacijomis, praėjus trims - keturiems mėnesiams nuo vaiko gimimo (Kalicki, 1999, p. 4). Pakartotiniame tyrime sutiko dalyvauti 20 porų, tačiau klausimynus užpildė 15 porų.

Tiriamųjų amžius svyravo nuo 19 metų iki 43. Daugumos tiriamųjų išsilavinimas buvo aukštasis- 54, 22 respondentų išsilavinimas buvo žemesnis nei aukštasis (4 asmenys savo išsilavinimo nenurodė). Daugumos tiriamųjų (26 porų) santuokos trukmė buvo ilgesnė negu 1 metai, likę respondentai gyveno santuokoje nepilnus metus.

2.2. Metodai

Tyrimų, nagrinėjančių sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais yra tikrai nedaug. Dauguma prielaidų apie procesus, vykstančius sutuoktinių tarpusavio sąveikoje pereinant į tėvystę remiasi teorinėm žiniom, kuriom dažnai trūksta empirinio pagrindimo. Lietuvoje moksliniai tyrimai apie sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais nėra atlikti. Esame jau bandė gilintis į sutuoktinių santykių pokyčius gimus pirmam vaikui, kuomet naudojome mūsų pačių sukurtą metodiką. Sukūrėme

anketą, remiantis literatūra, nagrinėjančia pasikeitimus santykiuose gimus pirmam vaikui. Tačiau anketoje gavome informaciją tik apie subjektyvų santykių pokyčių vertinimą (Rekuc, 2006). Šį kartą pabandėme atlikti tyrimą, naudojant Vokietijoje sukurtus klausimynus, kurie tiksliau gali parodyti, kokie veiksniai lydi sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais ir kaip tie santykiai keičiasi gimus pirmam vaikui. Daugiau negu dešimtį metų profesorius Kalicki taiko savo sukurtus klausimynus atliekant longitudinius tyrimus apie vyrų ir moterų tapsmą tėvais. Klausimynai sukurti taip, kad galima būtų juos taikyti tom pačiom porom įvairiais tapsmo tėvais periodais, pradedant jau nuo nėštumo (Kalicki, 1998).

Mūsų tyrimo pirmame etape naudojome **nėštumo įvertinimo** skalę (*Einschätzungen zur Schwangerschaft*), **įsitikinimo savo kompetencija ir kontrole** skalę (*Kompetenz- und Kontrollüberzeugungen*), **kasdieninių darbų pasidalinimo** skalę (*Arbeitsteilung*), kurias sudarė Kalicki su kolegomis 1995m. Šios skalės yra sudėtos į vieną T1 A klausimą, M- moterims, V- vyrams (1 priedas). Taip pat naudojome **partnerystės kokybės** skalę (*Partnerschaftsqualität*), kurią sudarė Kalicki su kolegomis 1995. Ši skalė buvo žymėta T1 B, M- moterims, V- vyrams (2 priedas). Galiausia tyrime naudojome **savęs suvokimo** skalę (*Selbstkonzept*), kurią sudarė Kalicki su kolegomis 1995. Ši skalė buvo žymėta T1 C, M- moterims, V- vyrams (3 priedas).

Klausimynas T1A apėmė:

- *pagrindinę informaciją apie respondentą*: gimimo datą, išsilavinimą, šeimyninę padėtį, santuokos trukmę, nėštumo mėnesį ir informaciją, ar sutuoktiniai turi jau bendrų vaikų arba vaikų iš ankstesnių santuokų. T1A klausimą sudaro 3 atskiros skalės.

1. **nėštumo įvertinimo** skalė (Kalicki, Peitz, 1995) apima:

8 klausimus – po du klausimus apie respondento emocinę savijautą vos sužinojus apie nėštumą ir anketos pildymo metu. 2 klausimai skirti įvertinti *džiaugsmą*, 2 klausimai skirti įvertinti kiek *grėsminga* respondentui buvo žinia apie nėštumą, 2 klausimai įvertinti respondento *piktinimąsi* ir 2 klausimai skirti įvertinti *didžiavimąsi*. Teiginius reikėjo įvertinti 0-8 balų skalėje, kur 0 - „visiškai netinka“ ir 8 - „labai tinka“. Kiekvienos emocinės savijautos surinkti balai sumuojami atskirai ir gaunami keturi skirtingi emocinės savijautos įvertinimai - džiaugsmo, grėsmės jausmas, piktinimosi ir didžiavimosi rodikliai tapsmo tėvais procese. Kiekvienos emocinės savijautos rodiklis gali svyruoti nuo 0 iki 16 balų.

2. **Įsitikinimo savo kompetencija ir kontrole** skalė (Kalicki, Peitz, 1995) apima:

a) 2 klausimus apie *nėštumo planavimo kontrolę* - klausimai skirti įvertinti respondento ir jo sutuoktinio pastangas susilaukti vaiko. Teiginius reikėjo įvertinti -3 iki 3 balų skalėje, kur -3 -

padariau viską, kad „nėštumo išvengti“ ir +3 - „nėštumo pasiekti“. Abiejų klausimų surinkti balai buvo vertinami atskirai, nejungiant į vieną bendrą rodiklį.

b) 10 klausimų skirtų įvertinti, kiek *patogus yra sutuoktiniams vaiko gimimas* atsižvelgiant į: sutuoktinių *amžių* (2 klausimai), jų *sveikatos būklę* (2 klausimai), sutuoktinių *profesinius planus* (2 klausimai), jų *bendro gyvenimo planus* (1 klausimas), sutuoktinių *partnerystės stiprumą* (1 klausimas), *išorines aplinkybes*, t.y. finansinę padėtį ir pan. (1 klausimas), ir jei turi kitų vaikų- vyresnių vaikų amžių (1 klausimas). Teiginius reikėjo įvertinti 0-8 balų skalėje, kur 0 - „visiškai netinka“ ir 8 - „labai tinka“. Buvo atskirai sumuojami balai po du (vyro ir moters)- respondentų patogumo amžiaus, sveikatos ir profesinių planų kontekste. Šalia to buvo skaičiuojamas bendras respondentų kompetencijos visų minėtų veiksnių kontekste įvertinimo rodiklis. Jis gaunamas sudėjus visų klausimų apie tėvystės kompetenciją įvertinimus. Bendras skalės lietuviško varianto vidinio suderinamumo rodiklis t.y Cronbach Alfa yra lygus .954

3. Kasdieninių darbų pasidalinimo skalė (Kalicki, Peitz, 1995). Ši skalė iš vokiečių kalbos buvo verčiama į lietuvių kalbą ir po to buvo daromas atgalinis vertimas į vokiečių kalbą. Buvo gautas autoriaus leidimas naudotis skale. Darbų pasidalinimo skalė matuoja respondentų atliekamus kasdieninius darbus ir kiek tie darbai atitinka tradicinį darbų pasidalinimą. Skalę sudaro 23 teiginiai skirti įvertinti, kas atlieka tam tikras kasdieninių darbų užduotis ir 23 teiginiai įvertinti pasidalinimo darbais pasitenkinimą. 7 skalėje esantys teiginiai skirti įvertinti *tipiškus moteriškus darbus* (pavyzdys: „pietų planavimas ir ruošimas“, „tvarkymas, valymas, plovimas“), 5 teiginiai skirti įvertinti *tipiškus vyriškus darbus* („automobilio priežiūra“, „namo, buto remontas“), likę 11 teiginių įvertina *nuo lyties nepriklausomus namų darbus* (pavyzdys: „svečių priėmimas“, „rūpinimasis dovanomis“). Teiginius reikėjo įvertinti 5 balų skalėje, kur 1 - „aš pati/pats“, 2- „mano partneris/partnerė“, 3- „mes abu pasikeičiant“, 4- „mes abu kartu“ ir 5 - „kiti asmenys“. Skaičiavome kiek kasdieninių darbų pasiskirstymas yra tradicinis. Gaunami trys skirtingi įvertinimai- *tradicinis darbų pasiskirstymo rodiklis* (kuomet pasiskirstymas darbais atitinka autoriaus siūlomą pasiskirstymą pagal lyčiai būdingus darbus), *netradicinis darbų pasiskirstymo rodiklis* (kuomet pasiskirstymas darbais neatitinka autoriaus siūlomo pasiskirstymo pagal lyčiai būdingus darbus), *įvairus darbų pasiskirstymo rodiklis* (t.y. toks pasiskirstymas, kuriame respondentai atlieka darbus bendrai arba pasikeičiant, nepriklausomai nuo tradicinio darbų skirstymo). Vėliau remiantis autoriaus rekomendacijomis buvo skaičiuojamas atliekamo darbo krūvis moterims ir vyrams. Pagal skalės autoriaus rekomendacijas tai buvo daroma taip: atsakymas „aš pati/ aš pats“ buvo vertinamas 100%, „mano partneris/partnerė“- 0%, „mes abu kartu“ ir „mes abu pasikeičiant“- 50%, atsakymas:„kiti asmenys“- nebuvo įtrauktas į atliekamo darbo krūvio analizę. Vėliau buvo skaičiuojamas šių atsakymų

vidurkis. Tokių būdu gavome koks yra moters darbo krūvis atliekant tipiškus moteriškus darbus ir koks yra moters darbo krūvis atliekant nuo lyties nepriklausomus darbus. Analogiškai paskaičiavome vyrų darbo krūvį atliekant tipiškus vyriškus darbus ir nuo lyties nepriklausomus darbus. Skalės lietuviško varianto vidinio suderinamumo rodiklis t.y Cronbach Alfa yra lygus .789. Teiginius matuojančius pasitenkinimą pasidalinimu darbais reikėjo įvertinti 4 balų skalėje, kur 1 – „labai nepatenkinta/s“ ir 4 „labai patenkinta/s“. Kiekvienos iš trijų darbų pasidalinimo grupių surinkti balai sumuojami atskirai ir gaunami trys skirtingi įvertinimai- pasitenkinimas tradicinių darbų pasiskirstymu, pasitenkinimas netradicinių darbų pasiskirstymu ir pasitenkinimas ambivalentišku darbų pasiskirstymu. Išversto varianto vidinio suderinamumo rodiklis Cronbach Alfa yra lygus .933. Klausimynas T1 B (M- moterims, V- vyrams) tai **partnerystės kokybės skalė** (Kalicki, Hahlweg, 1992). Ši skalė iš vokiečių kalbos buvo verčiama į lietuvių kalbą ir po to buvo daromas atgalinis vertimas į vokiečių kalbą. Buvo gautas autoriaus leidimas naudotis skale. Partnerystės kokybės klausimynas matuoja poros tarpusavio santykių vertinimą. Skalę sudaro 31 klausimas. Skalė yra sudaryta iš 3 subskalių:

- 10 teiginių skirti vertinti *komunikabilumą* santykiuose (*sugebėjimą bendrauti su partneriu, kalbėti tarpusavi*) (pavyzdys: „Mes kuriame bendrus ateities planus“),
- 10 teiginių skirti įvertinti *švelnumą ir seksualumą* santykiuose (sugebėjimą derinti savo intymius poreikius su partnerio poreikiais) (pavyzdys: „Ji kalba su manim apie savo seksualinius norus“)
- 10 teiginių skirti įvertinti poros *konfliktiškumą* santykiuose (poros priešingų poreikių ir motyvų susidūrimą) (pavyzdys: „Ji gali sukelti kivirčą dėl smulkmenų“).

Teiginius reikėjo įvertinti 0-3 balų skalėje, kur 0- „niekada, labai retai“ ir 3- „labai dažnai“. 1 klausimas skirtas įvertinti santykius kaip laimingus/ nelaimingus 0-5 balų skalėje, kur 0- „labai nelaimingi“ ir 5- „labai laimingi“. Kiekvienos subskalės surinkti balai sumuojami atskirai ir gaunami trys skirtingi įvertinimai- komunikabilumo santykiuose rodiklis, švelnumo/seksualumo santykiuose rodiklis, konfliktiškumo santykiuose rodiklis. Komunikabilumo santykiuose rodiklis gali svyruoti nuo 0 iki 30 balų, švelnumo/seksualumo santykiuose rodiklis gali svyruoti nuo 0 iki 30 balų, konfliktiškumo santykiuose rodiklis gali svyruoti nuo 0 iki 30 balų. 31 skalės klausimas, skirtas įvertinti, kiek laimingi atrodo respondentui dabartiniai santykiai, buvo vertinamas atskirai. Respondento santykių laimingumo vertinimo rodiklis buvo naudojamas kaip papildoma informacija prie bendro santykių kokybės įvertinimo. Taip pat buvo suskaičiuotas bendras santykių kokybės įvertinimas. Bendras santykių kokybės įvertinimas gaunamas sudedant trijų subskalių įvertinimus. Skalės lietuviško varianto vidinio suderinamumo rodiklis t.y Cronbach Alfa yra lygus .900. Atskirų

subskalių vidinis suderinamumas: komunikabilumo subskalės- 0,844, švelnumo/seksoalumo subskalės- 0,864, konfliktiškumo subskalės- 0,792.

Klausimynas TIC (M- moterims, V- vyrams) apima **savęs suvokimo skalę** (Kalicki, Peitz, 1995). Ši skalė iš vokiečių kalbos buvo verčiama į lietuvių kalbą ir po to buvo daromas atgalinis vertimas į vokiečių kalbą. Buvo gautas autoriaus leidimas naudotis skale. Skalę sudaro 25 teiginiai skirti įvertinti, kiek tam tikra savybė yra būdinga respondentui (8 teiginių balai neskaičiuojami). 7 savybės skirtos įvertinti individo *emocionalumą* (individo sugebėjimą rodyti savo ir atpažinti kito emocijas, jausmus), pavyzdys: (jausminga, supratinga), 7 savybės skirtos įvertinti individo *gebėjimą prisitaikyti-lankstumą* (gebėjimas prisitaikyti, prisiderinti vadinamas lankstumu- gebėjimą derinti tikslus ir siekius priklausomai nuo aplinkybių), pavyzdys: dominuojanti, energinga. 3 savybės skirtos įvertinti individo *pozityvumą* (individo sugebėjimą vertinti įvykius teigiamai), pavyzdys: optimistiška. Savybės reikėjo įvertinti 0-10 balų skalėje, kur 0- „visiškai ne“ ir 10- „labiausiai“. Kiekvienos savybės surinkti balai sumuojami atskirai ir gaunami keturi skirtingi įvertinimai- individo emocionalumo rodiklis, individo lankstumo rodiklis, individo pozityvumo rodiklis. Individo emocionalumą rodiklis gali svyruoti nuo 0 iki 70 balų, individo gebėjimą prisitaikyti rodiklis gali svyruoti nuo 0 iki 70 balų, individo pozityvumo rodiklis gali svyruoti nuo 0 iki 30 balų. Klausimyno lietuviško varianto vidinio suderinamumo rodiklis t.y Cronbach Alfa yra lygus .776.

Pakartotiniame tyrime buvo naudota pirmame tyrimo etape platintos **kasdieninių darbų pasidalinimo** skalė (Kalicki, Peitz, 1995). Darbų pasidalinimo skalės lietuviško varianto vidinio suderinamumo rodiklis t.y Cronbach Alfa yra lygus .661. Pasitenkinimo pasidalinimu lietuviško varianto vidinio suderinamumo rodiklis t.y Cronbach Alfa yra lygus .940. Taip pat buvo naudojama **partnerystės kokybės skalė** (Hahlweg, Kalicki, 1992). Skalės lietuviško varianto vidinio suderinamumo rodiklis t.y Cronbach Alfa yra lygus .844. Atskirų subskalių vidinis suderinamumas: komunikabilumo subskalės- 0,892, švelnumo/seksoalumo subskalės- 0,925, konfliktiškumo subskalės- 0,870.

2.3. Tyrimo eiga

Tiriamoji medžiaga buvo platinama per šeimos centrą Vilniuje bei gimdymo namus Vilniuje ir Kaune. Klausimynai buvo pateikti kartu su trimis vokais. Vienas vokas skirtas moters atsakymams, kitas vyro. Vokai dalinami buvo tam, kad moteris ir vyras nematytų vienas kito atsakymų, o tuo pačiu užtikrinamas buvo anketos konfidencialumas. Užpildžius klausimynus, tiriamųjų buvo prašoma įdėti savo vokus su atsakymais į vieną didelį voką. Dideli vokai skirti tam, kad vienos sutuoktinių poros atsakymai nesusimaišytu su kitų porų atsakymais. Tiriamieji į klausimus atsakinėjo namuose.

Pirmasis tyrimo etapas buvo atliktas 2007 m. lapkričio - gruodžio mėnesį. Pakartotinis tyrimas vyko nuo 2008 m. vasario iki gegužės mėnesio.

2.4. Duomenų apdorojimas

Tyrimo metu surinkti duomenys buvo apdoroti naudojantis *SPSS 11.5* paketu. Duomenys buvo pateikti lentelių pavidalu. Siekiant nustatyti, ar tarp tyrimo kintamųjų egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys, naudojama Spearman koreliacija (jei analizuojami duomenys ranginiai). Keliamos šios statistinės hipotezės: nulinė hipotezė, kuri teigia, jog tarp dviejų kintamųjų nėra koreliacijos; pirminė hipotezė, kuri teigia, jog du kintamieji koreliuoja. Spearmano koreliacija leidžia įvertinti, ar tarp dviejų intervalinių kintamųjų egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys. Gavus p – reikšmę, kuri yra mažesnė nei 0.05, nulinė hipotezė apie koreliacijos nebuvimą tarp dviejų kintamųjų atmetama, ir priimama pirminė hipotezė, teigianti, jog du kintamieji statistiškai reikšmingai koreliuoja.

Tam, kad nustatyti, ar egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp dviejų nepriklausomų grupių tam tikro kintamojo, vidurkiai buvo lyginami Stjudent t testu (analizuojami duomenys – intervaliniai). Studento kriterijus taikomas nepriklausomoms imtims. Keliamos šios statistinės hipotezės: nulinė hipotezė, kuri teigia, kad abiejų grupių vidurkiai yra lygūs; pirminė hipotezė, kuri teigia, kad grupių vidurkiai skiriasi. Gavus p – reikšmę, kuri yra mažesnė nei 0.05, nulinė hipotezė apie vidurkių lygybę atmetama, ir priimama pirminė hipotezė, teigianti, kad tarp vidurkių egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas.

Tam, kad nustatyti, ar egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp dviejų susijusių imčių vidurkių buvo taikomas Stjudent t testas. Kuomet p - reikšmė didesnė nei 0,05 priimama prielaida, jog tarp vidurkių egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas. Šis kriterijus buvo taikomas lyginant pirminio tyrimo rezultatus su pakartotinio tyrimo rezultatais.

3. REZULTATAI

Analizuojant duomenis buvo atsižvelgiama į tyrimo tikslus. Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti su kokiais veiksniais yra susiję sutuoktinių santykių ypatumai tapimo tėvais procese. Taigi analizuojant duomenis pirmiausiai buvo ieškoma veiksnių, lydinčių sutuoktinių santykių ypatumus tampant tėvais.

3.1. Veiksniai lydintys sutuoktinių santykių vertinimą tampant tėvais

Sutuoktinių emocinės reakcijos į žinią apie nėštumą

Siekiant patikrinti hipotezę, ar yra ryšys tarp sutuoktinių reakcijos į žinią apie nėštumą ir jų santykių vertinimo tapimo tėvais procese, buvo taikoma Spearmano korelacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 1 lentelėje).

1 lentelė. Ryšys tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir emocinės reakcijos į nėštumą

	Džiaugsmas	Grėsmė	Piktinimasis	Didžiavimasis
komunikabilumas	0,168	-0,052	-0,147	0,172
konfliktai	-0,112	0,123	0,210	-0,011
švelnumas/seksualumas	0,306**	-,032	-0,200	0,297**
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,254*	-0,113	-0,255**	0,190
santykių laimingumo vertinimo rodiklis	0,300**	-0,047	-0,303**	0,340**

*p < 0,05; **p < 0,01

1 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei džiaugsmo, kaip reakcijos į nėštumą. Tai reiškia, kad kuo emocinė reakcija į nėštumą yra aukštesnė, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Tikrinant, ar yra ryšys tarp respondentų džiaugsmo reakcijos į nėštumą ir atskirų santykių vertinimo subskalių, gavome, jog yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp džiaugsmo reakcijos ir švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimo. Tai leidžia manyti, kad kuo aukštesnė respondento džiaugsmo reakcija į nėštumą, tuo jo švelnumo/ seksualumo vertinimas santykiuose yra aukštesnis.

Remiantis statistinio kriterijaus rodikliu galime daryti išvadą, kad hipotezė skelbianti, jog sutuoktiniai reagavę su džiaugsmu į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu santykių vertinimu, pasitvirtino.

1 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo jog yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp didžiavimosi, kaip reakcijos į nėštumą ir švelnumo/seksumumo santykiuose, vertinimo. Tai reiškia, kad kuo ši emocinė reakcija į nėštumą yra aukštesnė, tuo švelnumo/seksumumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Tačiau ryšio tarp respondentų didžiavimosi reakcijos į nėštumą ir bendro sutuoktinių santykių kokybės vertinimo neradome. Gavome, jog yra ryšys tarp respondentų didžiavimosi reakcijos į nėštumą ir santykių laimingumo vertinimo rodiklių. Tai leidžia manyti, kad kuo aukštesnė respondento emocinė didžiavimosi reakcija į nėštumą, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra aukštesnis. Remiantis statistinio kriterijaus rodikliu, galime daryti išvadą, kad hipotezė skelbianti, jog sutuoktiniai reagavę su didžiavimusi į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu santykių vertinimu, pasitvirtino dalinai, t.y. respondentai reagavę su didžiavimusi į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu švelnumo/seksumumo santykiuose vertinimu. Kadangi švelnumo/seksumumo santykiuose vertinimas yra bendro sutuoktinių santykių kokybės vertinimo dalis, galima manyti, kad hipotezė dalinai pasitvirtino.

Tam, kad patikrinti hipotezę, kuri skelbia kad sutuoktiniai, kurie žinią apie nėštumą vertino kaip grėsmingą, pasižymi žemesniu santykių vertinimu, buvo taip pat skaičiuojamas koreliacijos koeficientas. Tačiau 1 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo, kad nėra statistiškai reikšmingo ryšio. Nors bendro reakcijos į nėštumą kaip grėsmingo vertinimo ir bendro sutuoktinių santykių kokybės vertinimo bei atskiros komunikabilumo subskalės vertinimo koreliacijos yra stiprios, jokia iš subskalių statistiškai reikšmingai nekoreliuoja su bendro reakcijos į nėštumą kaip grėsmingos vertinimu. Tikrinant, ar yra ryšys tarp respondentų reakcijos į nėštumą kaip grėsmingos vertinimo ir atskirų santykių vertinimo subskalių, statistiškai reikšmingų ryšių negavome. Papildomai tikrinant, ar yra ryšys tarp respondentų reakcijos į nėštumą kaip grėsmingos vertinimo ir santykių laimingumo vertinimo rodiklio, statistiškai reikšmingų ryšių negavome. Todėl remiantis statistinio kriterijaus rodikliu, galime daryti išvadą: mūsų hipotezė skelbianti, jog sutuoktiniai, kurie žinią apie nėštumą vertino kaip grėsmingą, pasižymi žemesniu santykių vertinimu, nepasitvirtino.

1 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo neigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei pasipiktinimo, kaip reakcijos į nėštumą. Tai reiškia, kad kuo ši emocinė reakcija į nėštumą yra aukštesnė, tuo santykių kokybės vertinimas bus žemesnis. Tikrinant, ar yra ryšys tarp respondentų džiaugsmo reakcijos į nėštumą ir atskirų santykių vertinimo subskalių, negavome statistiškai reikšmingo ryšio. Papildomai gavome, kad yra neigiamas ryšys tarp respondentų pasipiktinimo, kaip reakcijos į nėštumą vertinimo ir santykių laimingumo

vertinimo rodiklio. Tai leidžia manyti, kad kuo aukštesnė respondento pasipiktinimo reakcija į nėštumą, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra žemesnis. Remiantis statistinio kriterijaus rodikliu, galime daryti išvadą: mūsų hipotezė skelbianti, jog sutuoktiniai reagavę į žinią apie nėštumą su pasipiktinimu, pasižymi žemesniu santykių vertinimu, pasitvirtina.

Taigi mūsų tyrimo rezultatai leidžia manyti, kad sutuoktiniai, sureagavę su džiaugsmu ir didžiavimusi į žinią apie nėštumą pasižymi aukštesniu santykių vertinimu. Sutuoktinių reakcijos į žinią apie nėštumą kaip grėsmingos, vertinimas nėra susijęs su santykių vertinimu tampant tėvais. Tuo tarpu sutuoktiniai, reagavę į žinią apie nėštumą su pasipiktinimu, pasižymi žemesniu santykių vertinimu.

Sutuoktinių vaiko planavimo kontrolės sąsajos su santykių vertinimu

Siekiant nustatyti, ar yra ryšys tarp sutuoktinių nėštumo planavimo kontrolės ir santykių vertinimo tampant tėvais, buvo taikoma Spearman koreliacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 2 lentelėje).

2 lentelė Sutuoktinių nėštumo planavimo kontrolės vertinimo ryšys su santykių vertinimu tampant tėvais

	SKV	PKV
komunikabilumas	0,060	0,067
konfliktiškumas	0,112	0,093
Švelnumas/seksualumas	-0,033	-0,025
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,021	0,061

*p < 0,05; **p < 0,01

Sutrumpinimai: SKV – savo kontrolės vertinimas, PKV- partnerės/ partnerio kontrolės vertinimas

Kaip matome 2 lentelėje, neradome statistiškai reikšmingo ryšio tarp sutuoktinių nėštumo planavimo kontrolės vertinimo ir santykių vertinimo tampant tėvais. Vadinasi, negalime teigti, jog tie sutuoktiniai, kurie tvirtino padarę viską, kad nėštumą pasiekti, pasižymi aukštesniu santykių vertinimu. Kita vertus, svarbu paminėti, kad tiriamųjų tarpe nebuvo nei vieno, kuris pripažintų, kad padarė viską, jog nėštumo išvengtų. Respondentų atsakymai blogiausiu atveju rodo sutuoktinių abejingumą vaiko planavimo klausimu. Kitaip tariant, tarp respondentų pateikiamų atsakymų

pasitaikė tokie, kurie rodo, kad nedėjo pastangų nei susilaukti vaiko, nei jo išvengti. Tačiau atsakymų, kuriuose respondantai tvirtintų, kad siekė vaiko išvengti apskritai nebuvo.

Taigi tikrindami koreliaciją tarp vaiko planavimo kontrolės vertinimo ir sutuoktinių santykių vertinimo negavome statistiškai reikšmingo ryšio. Vadinasi, sutuoktinių nėštumo planavimo kontrolės vertinimas nėra susijęs su sutuoktinių santykių vertinimu.

Santuokos trukmės reikšmė sutuoktinių santykių vertinime tampant tėvais

Norint patikrinti, ar yra skirtumas tarp skirtingos santuokos trukmės grupių santykių vertinime buvo taikomas Stjudento testas.

3 lentelė. Skirtingų santuokos trukmės grupių sutuoktinių santykių vertinimas

	Santuoka trunkanti iki metų (n = 28)		Santuoka trunkanti daugiau negu metus (n = 52)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
komunikabilumas	22,12	4,37	21,80	5,38	0,157
konfliktiškumas	7,03	4,94	6,41	5,01	0,936
Švelnumas/seksualumas	23,40	4,44	21,29	5,03	0,642
bendras santykių kokybės įvertinimas	66,0	10,90	64,58	11,88	0,732

*p<0,05

Rezultatai rodo, jog p reikšmės yra didesnės už 0,05, vadinasi abiejų grupių vidurkiai yra lygūs. Tokiu atveju negalime teigti, kad yra statistiškai reikšmingas skirtumas tarp santuokos trukmės grupių vertinant sutuoktinių santykius. Nepriklausomai, ar pora gyvena santuokoje pirmuosius metus ar daugiau negu metus, respondantai santykius yra linkę vertinti panašiai.

Sutuoktinių vaiko gimimo patogumo vertinimas atsižvelgiant į įvairias aplinkybes

Siekiant patikrinti ar yra ryšys tarp vertinimo, kaip patogus sutuoktiniams yra vaiko gimimas įvairių faktorių atžvilgiu ir jų santykių vertinimo tampant tėvais, buvo taikoma Spearmano korelacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 3 lentelėje).

4 lentelė. Ryšys tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir vaiko gimimo patogumo įvairių faktorių atžvilgiu

	PA	PSV	PPP	PBP	PPS	PIA	BP
komunikabilumas	0,165	0,232*	0,233*	0,196	0,148	0,203	0,254*
konfliktiškumas	-0,154	-0,134	-0,120	-0,210	-0,269*	-0,251*	-0,228*
Švelnumas/seksoalumas	0,219	0,342**	0,195	0,135	0,169	0,147	0,268*
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,238*	0,320**	0,231*	0,231*	0,237*	0,237*	0,325**
santykių laimingumo vertinimo rodiklis	0,317**	0,408**	0,382**	0,299**	0,287*	0,313**	0,424**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Sutrupinimai: **PA**-Patogumas amžiaus atžvilgiu, **PSV**- patogumas sveikatos atžvilgiu, **PPP**- patogumas profesinių planų atžvilgiu, **PBP**- patogumas bendrų planų atžvilgiu, **PPS**- patogumas partnerystės stiprumo atžvilgiu, **PIA**- patogumas išorinių aplinkybių (pvz. finansinės padėties, gyvenimo situacijos ir pan.), **BP**- bendras patogumo rodiklis

4 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei patogumo amžiaus atžvilgiu vertinimo. Tai reiškia, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių amžiaus atžvilgiu, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Tikrinant, ar yra ryšys tarp vaiko gimimo patogumo respondentų amžiaus atžvilgiu vertinimo ir atskirų santykių vertinimo subskalių, negavome statistiškai reikšmingo ryšio. Papildomai gavome, kad yra teigiamas ryšys tarp respondentų vaiko gimimo patogumo amžiaus atžvilgiu vertinimo ir santykių laimingumo vertinimo rodiklio. Tai leidžia manyti, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių amžiaus atžvilgiu, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra aukštesnis.

4 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei patogumo sveikatos atžvilgiu vertinimo. Tai reiškia, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių sveikatos atžvilgiu, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Tikrinant, ar yra ryšys tarp vaiko gimimo patogumo respondentų sveikatos atžvilgiu vertinimo ir atskirų santykių vertinimo subskalių, gavome statistiškai reikšmingus ryšius. Spearman koreliacijos koeficientai parodo, jog yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp vaiko gimimo patogumo respondentų sveikatos atžvilgiu vertinimo ir švelnumo/seksoalumo santykiuose vertinimo. Tai reiškia, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių

sveikatos atžvilgiu, tuo švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Taip pat gavome statistiškai reikšmingą ryšį tarp vaiko gimimo patogumo respondentų sveikatos atžvilgiu vertinimo ir komunikabilumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių sveikatos atžvilgiu, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Papildomai gavome, kad yra teigiamas ryšys tarp respondentų vaiko gimimo patogumo sveikatos atžvilgiu vertinimo ir santykių laimingumo vertinimo rodiklio. Tai leidžia manyti, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių sveikatos atžvilgiu, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra aukštesnis.

4 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei patogumo profesinių planų atžvilgiu vertinimo. Tai reiškia, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių profesinių planų atžvilgiu, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Tikrinant, ar yra ryšys tarp vaiko gimimo patogumo respondentų profesinių planų atžvilgiu vertinimo ir atskirų santykių vertinimo subskalių, gavome statistiškai reikšmingą ryšį. Spearman koreliacijos koeficientai parodo, jog yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp vaiko gimimo patogumo respondentų profesinių planų atžvilgiu vertinimo ir komunikabilumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių profesinių planų atžvilgiu, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Papildomai gavome, kad yra teigiamas ryšys tarp respondentų vaiko gimimo patogumo profesinių planų atžvilgiu vertinimo ir santykių laimingumo vertinimo rodiklio. Tai leidžia manyti, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių profesinių planų atžvilgiu, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra aukštesnis.

4 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei patogumo bendro gyvenimo planų atžvilgiu, vertinimo. Tai reiškia, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių bendro gyvenimo planų atžvilgiu, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Tikrinant, ar yra ryšys tarp vaiko gimimo patogumo respondentų bendro gyvenimo planų atžvilgiu vertinimo ir atskirų santykių vertinimo subskalių, negavome statistiškai reikšmingo ryšio. Gavome, kad yra teigiamas ryšys tarp respondentų vaiko gimimo patogumo bendro gyvenimo planų atžvilgiu vertinimo ir santykių laimingumo vertinimo rodiklio. Tai leidžia manyti, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių bendro gyvenimo planų atžvilgiu, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra aukštesnis.

4 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei patogumo partnerystės stiprumo atžvilgiu

vertinimo. Tai reiškia, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas sutuoktinių partnerystės stiprumo atžvilgiu, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Patikrinome, ar yra ryšys tarp vaiko gimimo patogumo respondentų partnerystės stiprumo atžvilgiu vertinimo ir atskirų santykių vertinimo subskalių, gavome neigiamą koreliaciją tarp vaiko gimimo patogumo respondentų partnerystės stiprumo atžvilgiu vertinimo ir konfliktiškumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas partnerystės stiprumo atžvilgiu, tuo konfliktiškumo santykiuose vertinimas bus žemesnis. Papildomai gavome, kad yra teigiamas ryšys tarp respondentų vaiko gimimo patogumo partnerystės stiprumo atžvilgiu vertinimo ir santykių laimingumo vertinimo rodiklio. Tai leidžia manyti, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas partnerystės stiprumo atžvilgiu, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra aukštesnis.

4 lentelėje pateikiami Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei patogumo išorinių aplinkybių (pvz. finansinės padėties, ir pan.) atžvilgiu vertinimo. Tai reiškia, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas išorinių aplinkybių atžvilgiu, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Taip pat gavome neigiamą koreliaciją tarp vaiko gimimo patogumo vertinimo išorinių aplinkybių atžvilgiu ir konfliktiškumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas išorinių aplinkybių atžvilgiu, tuo konfliktiškumo santykiuose vertinimas bus žemesnis. Papildomai gavome, kad yra teigiamas ryšys tarp respondentų vaiko gimimo patogumo vertinimo išorinių aplinkybių atžvilgiu ir santykių laimingumo vertinimo rodiklio. Tai leidžia manyti, kad kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas išorinių aplinkybių atžvilgiu, tuo jo santykių laimingumo vertinimo rodiklis yra aukštesnis.

Galiausia tikrinome, koks yra ryšys tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės vertinimo bei bendro vaiko gimimo patogumo vertinimo. Gavome statistiškai reikšmingą ryšį. Vadinasi, kuo respondentui patogesnis atrodo vaiko gimimas visų minėtų faktorių atžvilgiu, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Taip pat radome koreliacijas tarp atskirų santykių vertinimo subskalių ir bendro vaiko gimimo patogumo vertinimo. Visa tai leidžia mums manyti, jog mūsų iškelta hipoteze pasitvirtino. Iš tiesų yra ryšys tarp vertinimo kaip patogus sutuoktiniams yra vaiko gimimas įvairių veiksnių atžvilgių ir jų santykių vertinimo tapsmo tėvais procese: sutuoktiniai, kurių vaiko gimimas vertinamas kaip patogus įvairių veiksnių atžvilgių, pasižymi aukštu santykių vertinimu tapsmo tėvais procese.

Taigi gauti rezultatai rodo, jog kuo patogesnis respondentams pasirodo vaiko gimimas jų amžiaus, sveikatos, profesinių planų, bendrų planų, partnerystės stiprumo, išorinių aplinkybių atžvilgių, tuo geriau jie vertins tarpusavio santykius. Taipogi, kuo aukštesnis bendras vaiko gimimo

patogumas, tuo aukštesnis yra santykių vertinimas. Vadinasi, gauti rezultatai leidžia teigti, jog kuo patogesnis atrodo sutuoktiniams vaiko gimimas įvairių faktorių atžvilgiu, tuo jų santykių vertinimas bus aukštesnis.

Sutuoktinių asmeninių savybių sąsajos su santykių vertinimu

Siekiant patikrinti hipotezę, skelbiančią, kad yra ryšys tarp sutuoktinių asmeninių savybių ir jų santykių vertinimo tapimo tėvais procese, buvo taikoma Spermans koreliacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 4 lentelėje).

5 lentelė. Ryšys tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir asmeninių sutuoktinių savybių

	emocionalumas	lankstumas	pozityvumas
komunikabilumas	0,299*	0,221	0,326**
konfliktiškumas	-0,085	-0,048	-0,166
Švelnumas/seksualumas	0,431**	0,322**	0,363**
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,343**	0,230	0,387**

*p< 0,05; **p<0,01

Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei respondentų emocionalumo. Tai reiškia, kad kuo labiau respondentui būdingas emocionalumas, tuo jis santykių kokybę vertins aukščiau. Patikrinome, ar yra ryšys tarp respondentui būdingo emocionalumo ir atskirų santykių vertinimo subskalių. Gavome teigiamą koreliaciją tarp respondentui būdingo emocionalumo ir komunikabilumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo labiau respondentui būdingas emocionalumas, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Gavome teigiamą koreliaciją tarp respondentų emocionalumo ir švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo labiau respondentui būdingas emocionalumas, tuo švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Taigi mūsų hipotezė: sutuoktinių, kurie įvardina save kaip emocionalių, santykių vertinimas yra aukštesnis, pasitvirtino.

Spearman koreliacijos koeficientai neparodė statistiškai reikšmingų ryšių tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės vertinimo bei respondentų lankstumo. Gavome teigiamą koreliaciją

tarp respondentui būdingo lankstumo ir švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo labiau respondentams būdingas lankstumas, tuo švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Todėl galime teigti, jog mūsų hipotezė dalinai patvirtinta. Sutuoktinių, kurie pasižymi lankstumu, švelnumo/seksualumo vertinimas santykiuose yra aukštesnis.

Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei respondentų pozityvumo. Tai reiškia, kad kuo labiau respondentui būdingas pozityvumas, tuo jis santykių kokybę vertins aukščiau. Taip pat gavome teigiamą koreliaciją tarp respondentui būdingo pozityvumo ir komunikabilumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo labiau respondentui būdingas pozityvumas, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Gavome teigiamą koreliaciją tarp respondentų pozityvumo ir švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo labiau respondentui būdingas pozityvumas, tuo švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Todėl galime teigti, jog mūsų hipotezė dalinai patvirtinta. Sutuoktinių, kuriems būdingas lankstumas, švelnumo/seksualumo vertinimas ir komunikabilumo vertinimas santykiuose yra aukštas.

Sutuoktinių pasidalinimas kasdieniniais darbais

Siekiant patikrinti hipotezę, ar yra ryšys tarp sutuoktinių pasidalinimo namų darbais ir jų santykių vertinimo tapsmo tėvais procese buvo taikoma Spearmano koreliacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 5 lentelėje).

6 lentelė. Ryšys tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir pasiskirstymo kasdieniniais darbais

	TP	NP	IP
komunikabilumas	-0,296**	-0,095	0,358**
konfliktiškumas	0,250*	0,054	-0,242*
Švelnumas/seksualumas	-0,096	-0,185	0,215
bendras santykių kokybės įvertinimas	-0,265*	-0,159	0,359**

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai: TP- tradicinis pasiskirstymas, NP- netradicinis pasiskirstymas, AP- įvairus pasiskirstymas (toks pasiskirstymas, kuriame respondantai atlieka darbus bendrai arba pasikeičiant, nepriklausomai nuo tradicinio darbų skirstymo)

Spearmano koreliacijos koeficientai rodo neigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei tradicinio pasiskirstymo darbais. Tai reiškia, kad kuo labiau tradicinius darbus atlieka respondentas, tuo santykių kokybės vertinimas bus žemesnis. Taip pat gavome neigiamą koreliaciją tarp tradicinio pasidalinimo darbais ir komunikabilumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo labiau tradicinis darbų pasidalinimas, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus žemesnis. Gavome teigiamą koreliaciją tarp tradicinio darbų pasiskirstymo ir konfliktiškumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo labiau tradicinius darbus atlieka respondentas, tuo konfliktiškumas santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Taigi mūsų hipotezė, kurioje tvirtiname, kad kuo labiau tradicinis yra kasdieninių darbų pasidalinimas, tuo sutuoktinių santykių vertinimas bus žemesnis, pasitvirtino.

Spearman koreliacijos koeficientai neparodė statistiškai reikšmingų ryšių tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės vertinimo bei netradicinio pasiskirstymo darbais. Taip pat negavo statistiškai reikšmingos koreliacijos tarp netradicinio pasiskirstymo darbais ir atskirų santykių vertinimo subskalių. Todėl negalime daryti išvados, kad netradicinis pasiskirstymas darbais yra susijęs su sutuoktinių santykių vertinimu tampant tėvais.

Spearman koreliacijos koeficientai parodo teigiamą koreliaciją tarp bendro sutuoktinių santykių kokybės įvertinimo bei įvairaus pasiskirstymo darbais. Tai reiškia, kad kuo labiau pasiskirstymas vyksta nepriklausomas nuo lyčiai būdingų tradicinių darbų ir sutuoktiniai imasi darbų kartu arba pasikeičiant, tuo santykių kokybės vertinimas bus aukštesnis. Patikrinome, ar yra ryšys tarp įvairaus pasiskirstymo darbais ir atskirų santykių vertinimo subskalių. Gavome teigiamą koreliaciją tarp įvairaus pasidalinimo darbais ir komunikabilumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo daugiau darbų atlieka respondentai neatsižvelgiant į lyčiai būdingus darbus, t.y. sutuoktiniai imasi darbų kartu arba pasikeičiant, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Gavome neigiamą koreliaciją tarp įvairaus pasidalinimo darbais ir konfliktiškumo santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo daugiau darbų atlieka respondentas neatsižvelgiant į lyčiai būdingus darbus ir sutuoktiniai imasi darbų kartu arba pasikeičiant, tuo konfliktiškumas santykiuose vertinimas bus žemesnis.

Siekiant patikrinti, ar yra ryšys tarp sutuoktinių pasidalinimo namų darbais ir pasitenkinimo pasidalinimu, buvo taikoma Spearmano koreliacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 6 lentelėje).

7 lentelė. Ryšys tarp sutuoktinių kasdienių darbų pasidalinimo ir pasitenkinimo pasidalinimu

	TP	NP	IP
Pasitenkinimas pasidalinimu	-0,169	-0,202	0,357**

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai: TP- tradicinis pasiskirstymas, NP- netradicinis pasiskirstymas, AP- įvairus pasiskirstymas (toks pasiskirstymas, kuriame respondentai atlieka darbus bendrai arba pasikeičiant, nepriklausomai nuo tradicinio darbų skirstymo)

Spearman koreliacijos koeficientai rodo, jog yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp pasitenkinimo darbų pasidalinimu ir įvairaus pasiskirstymo kasdieniais darbais. Tai reiškia, kad kuo mažiau sutuoktiniai atsižvelgia į tipiškus jų lyčiai būdingus darbus ir atlieka juos bendrai arba pasikeičiant, tuo jų pasitenkinimas atliekamais darbais yra didesnis.

Siekiant patikrinti, ar yra ryšys tarp moterų kasdienių darbų atlikimo krūvio ir santykių vertinimo tapsmo tėvais procese, buvo taikoma Spearmano koreliacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 7 lentelėje).

8 lentelė. Ryšys tarp moterų kasdienių darbų atlikimo krūvio ir santykių vertinimo

	TMD	NNL
komunikabilumas	-0,315	-0,384*
konfliktiškumas	0,386*	0,327*
Švelnumas/seksumumas	-0,042	-0,354*
bendras santykių kokybės įvertinimas	-0,296	-0,412*

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai :TMD- tradiciniai moteriški darbai , NNL- nepriklausomi nuo lyties darbai

Spearman koreliacijos koeficientai rodo, jog yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp tradicinių moteriškų darbų atlikimo krūvio ir konfliktų santykiuose vertinimo. Tai reiškia, kad kuo daugiau moteris atlieka tradicinių moteriškų darbų, tuo konfliktiškumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Taip pat gavome, jog yra ryšys tarp nepriklausomų nuo lyties darbų atlikimo krūvio ir visų santykių vertinimo subskalių. Gavome, jog kuo moteris daugiau prisiima nepriklausomų nuo lyties darbų sau, tuo jos nuomone komunikabilumas santykiuose yra blogesnis. Šalia to gavome, jog kuo moteris

daugiau prisiima nepriklausomų nuo lyties darbų sau, tuo konfliktiškumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Moterys, kurios pripažino, kad pačios atlieka kasdienius nepriklausomus nuo lyties darbus, švelnumą/seksualumą santykiuose vertinimo žemiau. Galiausiai gavome, kad kuo didesnis krūvis nepriklausomų nuo lyties darbų, kuriuos atlieka moteris, tuo bendras santykių vertinimas yra žemesnis.

Siekiant patikrinti, ar yra ryšys tarp vyrų kasdinių darbų atlikimo krūvio ir santykių vertinimo tapso tėvais procese, buvo taikoma Spearmano koreliacija (gautos p- reikšmės pateikiamos 4 priede, 8 lentelėje).

9 lentelė. Ryšys tarp vyrų kasdinių darbų atlikimo krūvio ir santykių vertinimo

	TVD	NNL
komunikabilumas	-0,506**	0,237
konfliktiškumas	0,356*	-0,242
Švelnumas/seksualumas	-0,266	0,332*
bendras santykių kokybės įvertinimas	-0,504**	0,328

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai :TVD- tradiciniai vyriški darbai, AD- NNL- nepriklausomi nuo lyties darbai

Spearman koreliacijos koeficientai rodo, jog yra neigiamas ryšys tarp tradicinių vyriškų darbų atlikimo krūvio ir komunikabilumo santykiuose vertinimo. Tai reiškia, kad kuo daugiau vyrai atlieka tradicinius vyriškus darbus, tuo žemiau vertins komunikabilumą santykiuose. Šalia to, gavome teigiamą ryšį tarp tradicinių vyriškų darbų ir konfliktų santykiuose vertinimo. Vadinasi, kuo daugiau vyrai atlieka jų lyčiai būdingus darbus, tuo jie linkę vertinti santykius kaip labiau konfliktiškus. Rezultatai rodo, jog yra ryšys tarp tradicinių vyriškų darbų atlikimo krūvio ir bendro santykių vertinimo. Kuo daugiau vyrai atlieka tipiška vyriškus darbus, tuo jie linkę vertinti santykius poroje kaip pablogėjusius. Šalia to gavome statistiškai reikšmingą ryšį tarp nepriklausomų nuo lyties darbų kuriuos atlieka vyrai ir švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimo. Kuo daugiau vyrai imasi darbų nepriklausomai nuo tradicinio darbų pasidalinimo idėjos, tuo jų švelnumo/seksualumo vertinimas santykiuose bus aukštesnis.

Tikrinant, ar tradicinių moteriškų ir vyriškų darbų krūvis skiriasi nėštumo metu ir gimus vaikui buvo taikomas dviejų susijusių imčių Stjudent t testas.

10 lentelė. Moterų ir vyrų tradicinių darbų pasiskirstymas nėštumo metu ir gimus pirmam vaikui

	Nėštumo metu (n=15)		Gimus vaikui (n=15)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
Tradiciniai moteriški darbai	66,83	15,99	65,30	17,68	0,795
Tradiciniai vyriški darbai	74,00	6,99	69,00	19,11	0,475

*p<0,05

Gauti rezultatai rodo, jog nėra statistiškai reikšmingo skirtumo tarp moteriškų ir vyriškų darbų krūvio nėštumo metu ir gimus vaikui. Vadinasi, tiek vyrų tiek moterų tradicinių darbų krūvis yra panašus nėštumo metu ir vaikui gimus.

Tikrinant, ar yra skirtumas kasdienių darbų atlikime nėštumo metu ir gimus vaikui naudojome dviejų susijusių imčių Stjudent t testą.

11 lentelė. Sutuoktinių darbų atlikimas nėštumo metu ir gimus pirmam vaikui

	Nėštumo metu (n = 30)		Gimus vaikui (n = 30)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
Tradicinis darbų atlikimas	5,4	1,87	5,1	2,07	0,605
Netradicinis darbų atlikimas	0,7	1,08	1,4	1,22	0,006*
Nepriklausomas nuo lyties darbų atlikimas	5,86	1,73	5,46	2,30	0,541

*p<0,05

Nagrinėjant tradicinių darbų atlikimo skirtumus tapse tėvais, statistiškai reikšmingo skirtumo negavome. Vadinasi, gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas kasdieniais darbais netampa labiau tradicinis. Todėl mūsų hipotezė: gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas kasdieniais darbais tampa labiau tradicinis, nepasitvirtino. Tačiau gavome statistiškai reikšmingą skirtumą tarp netradicinių darbų atlikimo nėštumo metu ir gimus vaikui. Vadinasi, vaikui gimus sutuoktiniai linkę atlikti daugiau kasdinių darbų pasirenkant netradicinį darbų pasiskirstymą. Gavome dar, kad sutuoktiniai tiek nėštumo metu, tiek gimus vaikui, panašiai atlieka nepriklausomus nuo lyties darbus. Vadinasi, vaikui gimus kasdienis nepriklausomų nuo lyties darbų atlikimas nesikeičia.

Apibendrinant gautus rezultatus galima paminėti, jog gimus pirmam vaikui padaugėja kasdieniųjų namų darbų atliekamų pagal netradicinį darbų pasiskirstymą. Tačiau mūsų hipotezė apie tradicinių darbų atlikimą nepasitvirtino. Gavome, jog gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas kasdieniais darbais netampa labiau tradicinis.

3.2. Sutuoktinių santykių vertinimo pokyčiai gimus pirmam vaikui

Siekiant patikrinti hipotezę, kurioje tvirtinama, kad egzistuoja skirtumas tarp sutuoktinių santykių vertinimo nėštumo metu ir gimus vaikui: gimus pirmam vaikui sutuoktinių santykių vertinimas yra žemesnis, buvo taikomas dviejų susijusių imčių Stjudent t testas.

12 lentelė. Skirtumai sutuoktinių santykių vertinime nėštumo metu ir gimus vaikui

	Nėštumo metu (n = 30)		Gimus vaikui (n = 30)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
komunikabilumas	22,4	4,26	19,66	5,62	0,086
konfliktiškumas	6,9	5,42	7,13	5,12	0,857
Švelnumas/seksualumas	22,6	4,6	18,5	7,06	0,015
bendras santykių kokybės įvertinimas	65,77	10,88	45,7	10,1	0,000

*p<0,05

Gavome statistiškai reikšmingą skirtumą tarp sutuoktinių švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimo. Sutuoktiniai yra linkę pripažinti, jog švelnumas/seksualumas santykiuose sumažėjo gimus pirmam vaikui. Taip pat gavome statistiškai reikšmingą skirtumą tarp sutuoktinių santykių bendro

vertinimo nėštumo metu ir gimus vaikui. Taigi mūsų gauti rezultatai rodo, jog sutuoktiniai linkę vertinti tarpusavio santykius kaip pablogėjusius gimus pirmam vaikui.

Siekiant patikrinti, ar yra skirtumas moterų santykių vertinime nėštumo metu ir gimus vaikui buvo taikomas dviejų susijusių imčių Student t testas.

13 lentelė. Skirtumas moterų santykių vertinime nėštumo metu ir gimus vaikui

	Nėštumo metu (n = 15)		Gimus vaikui (n = 15)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
komunikabilumas	22,92	4,56	20,0	5,08	0,169
konfliktiškumas	6,33	5,24	5,93	3,45	0,815
Švelnumas/seksualumas	24,46	3,7	19,6	6,51	0,028
bendras santykių kokybės įvertinimas	68,0	10,5	46,7	7,61	0,000

*p<0,05

Gavome statistiškai reikšmingą skirtumą tarp moterų švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimo nėštumo metu ir gimus pirmam vaikui. Vadinasi, moterys yra linkę pripažinti, kad gimus vaikui švelnumo/seksualumo vertinimas santykiuose mažėja. Taip pat gavome statistiškai reikšmingą skirtumą tarp moterų santykių bendro vertinimo nėštumo metu ir gimus vaikui. Taigi mūsų gauti rezultatai rodo, jog moterys linkę vertinti sutuoktinių santykius kaip pablogėjusius gimus pirmam vaikui.

Siekiant patikrinti, ar yra skirtumas vyrų santykių vertinime nėštumo metu ir gimus vaikui buvo taikomas dviejų susijusių imčių Student t testas.

14 lentelė. Skirtumas vyrų santykių vertinime tapsme tėvais

	Nėštumo metu (n = 15)		Gimus vaikui (n = 15)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
komunikabilumas	21,84	4,01	19,3	6,34	0,317
konfliktiškumas	7,46	5,73	8,33	6,27	0,668
Švelnumas/seksualumas	20,73	4,77	17,4	7,68	0,208
bendras santykių kokybės įvertinimas	63,38	11,19	44,61	12,49	0,009

*p<0,05

Gavome statistiškai reikšmingą skirtumą tarp vyrų santykių bendro vertinimo nėštumo metu ir gimus vaikui. Taigi mūsų gauti rezultatai rodo, jog vyrai linkę pripažinti, jog gimus pirmam vaikui santykiai ima blogėti.

Moterų ir vyrų santykių vertinimo ypatumai tampant tėvais

Siekiant nustatyti, ar egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp respondentų lyties ir jų santykių vertinimo nėštumo metu, taikėme Student t testą.

15 lentelė. Skirtumai tarp moterų ir vyrų santykių vertinimo nėštumo metu

	Moterys (n = 40)		Vyrai (n = 40)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
komunikabilumas	22,30	5,13	21,47	4,98	0,837
konfliktiškumas	5,47	4,26	7,78	5,40	0,082
Švelnumas/seksualumas	23,45	4,56	20,52	4,87	0,810
bendras santykių kokybės įvertinimas	67,68	10,81	62,25	11,38	0,518

*p<0,05

Kaip matome 15 lentelėje p reikšmės yra didesnė už 0,05, vadinasi abiejų grupių vidurkiai yra lygūs. Tokiu atveju mūsų hipotezė kad moterys nėštumo metu pasižymi žemesniu santykių vertinimu, nepasitvirtino.

Siekiant nustatyti, ar egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp vyrų ir moterų santykių vertinime gimus pirmam vaikui taikėme Student t testą.

16 lentelė. Skirtumai tarp moterų ir vyrų santykių vertinimo gimus pirmam vaikui

	Moterys (n = 15)		Vyrai (n = 15)		p reikšmė
	M	SD	M	SD	
komunikabilumas	19,53	5,22	18,26	6,93	0,301
konfliktiškumas	5,93	3,45	8,33	6,27	0,037
Švelnumas/seksualumas	19,6	6,51	17,4	7,68	0,443
bendras santykių kokybės įvertinimas	45,0	9,72	44,0	12,06	0,402

*p<0,05

Kaip matome 16 lentelėje p reikšmė vertinant konfliktus santykiuose yra mažesnė už 0,05, vadinasi abiejų grupių vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi. Taigi galima teigi, jog gimus pirmam vaikui vyrai linkę vertinti sutuoktinių santykius kaip labiau konfliktiškus.

Taigi apibendrinant mūsų rezultatus svarbu paminėti, kad sutuoktiniai, reagavę su džiaugsmu į žinią apie nėštumą, pasižymi aukštesniu santykių vertinimu tampant tėvais. Didžiavimosi reakcija į žinią apie nėštumą yra susijusi su geresniu švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimu. Tuo tarpu piktinimosi reakcija į žinią apie nėštumą siejasi su pablogėjusiais santykiais tarp sutuoktinių. Grėsmės įvardijimas, kaip jausmo lydinčio sutuoktinius sužinojus apie nėštumą, nėra susijusi reikšmingai su sutuoktinių santykių vertinimu.

Rezultatai parodė, jog nėštumo planavimo kontrolė nėra susijusi su sutuoktinių santykių vertinimu tampant tėvais. Kadangi respondentų tarpe neatsirado tokių, kurie tvirtintų, jog bandė išvengti nėštumo, negalime kelti prielaidos, kad nėštumo vengimas yra susijęs su sutuoktinių santykių vertinimu. Tikrindami santuokos trukmės reikšmę santykių vertinime tampant tėvais, neaptikome skirtumų, kurie rodytų, kad sutuoktiniai gyvenantys santuokoje nepilnus metus pasižymi blogesniu santykių vertinimu. Nepriklausomai, ar pora gyvena santuokoje pirmuosius metus ar ilgiau negu metus, respondentai santykius vertino panašiai.

Tikrindami sutuoktinių vertinimą, kaip patogus jiems yra vaiko gimimas įvairių faktorių atžvilgių gavome, jog vaiko gimimo patogumas siejasi su santykių vertinimu. Gavome, jog sutuoktiniai vertinantys vaiko gimimą kaip patogų jų amžiaus, sveikatos, profesinių planų, bendrų planų, partnerystės stiprumo ir išorinių aplinkybių atžvilgiu, pasižymi aukštesniu santykių vertinimu. Vadinasi, kuo labiau vaiko gimimas pasirodė patogus sutuoktiniams įvairių faktorių atžvilgiu, tuo jie linkę santykius vertinti geriau tampant tėvais.

Gauti rezultatai parodė, jog yra ryšys tarp sutuoktinių asmeninių savybių ir santykių vertinimo tampant tėvais. Pasirodo, tiek emocionalumas, tiek pozityvumas kaip asmens bruožai siejasi su geresniais santykių vertinimais. Gavome, kad kuo sutuoktiniui labiau būdingas lankstumas, tuo jis vertins švelnumą/ seksualumą santykiuose geriau, nors bendras santykių vertinimas nėra susijęs su minėta savybe.

Tyrimo metu gavome, jog kuo labiau tradicinius darbus atlieka respondentas, tuo santykių kokybės vertinimas bus žemesnis. Šalia to gavome, jog kuo labiau tradicinis darbų pasidalinimas, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus žemesnis, o konfliktiškumas santykiuose bus vertinamas aukščiau. Taip pat gavome, kad kuo daugiau darbų atlieka respondentai neatsižvelgiant į lyčiai būdingus darbus, t.y. sutuoktiniai imasi darbų kartu arba pasikeičiant, tuo komunikabilumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Rezultatai parodė, kad kuo daugiau darbų atlieka respondentas neatsižvelgiant į lyčiai būdingus darbus ir sutuoktiniai imasi darbų kartu arba pasikeičiant, tuo konfliktiškumas santykiuose vertinimas bus žemesnis. Šalia to gavome, kad kuo mažiau sutuoktiniai atsižvelgia į tipiškus jų lyčiai būdingus darbus ir atlieka juos bendrai arba pasikeičiant, tuo jų pasitenkinimas atliekamais darbais yra didesnis. Rezultatai leido suprasti, kad kuo moteris daugiau prisiima nepriklausomų nuo lyties darbų sau, tuo jos nuomone komunikabilumas santykiuose yra blogesnis, o konfliktiškumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Moterų, kurios pripažino, kad pačios atlieka kasdienes nepriklausomas nuo lyties darbus, švelnumo/seksualumo santykiuose vertinimas buvo žemesnis. Galiausiai gavome, kad kuo didesnis krūvis nepriklausomų nuo lyties darbų kuriuos atlieka moteris, tuo bendras santykių vertinimas yra žemesnis. Kalbant apie vyrų atliekamo darbo krūvį gavome, kad kuo daugiau vyrai atlieka tradicinius vyriškus darbus, tuo žemiau vertins komunikabilumą santykiuose. Šalia to gavome, kad kuo daugiau vyrai atlieka jų lyčiai būdingus darbus, tuo jie linkę vertinti santykius kaip labiau konfliktiškus. Rezultatai rodo, jog kuo daugiau vyrai atlieka tipiška vyriškus darbus, tuo jie linkę vertinti santykius poroje kaip pablogėjusius. Galiausiai gavome, kad kuo daugiau vyrai imasi darbų nepriklausomai nuo tradicinio darbų pasidalinimo idėjos, tuo jų švelnumo/seksualumo vertinimas santykiuose bus aukštesnis. Tikrinant kiek vyrų ir moterų atliekamo darbo krūvis skiriasi nėštumo metu ir gimus vaikui gavome,

jog tiek vyrai tiek moterys atlieka panašų darbo krūvį nėštumo metu ir vaikui gimus. Šalia to gavome, kad gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas darbais netampa labiau tradicinis. Tačiau gavome, jog vaikui gimus sutuoktiniai linkę atlikti daugiau kasdienių darbų pasirenkant netradicinį darbų pasiskirstymą.

Tikrinant skirtumus santykių vertinime nėštumo metu ir vaikui gimus gavome, jog moterys nėštumo metu nepasižymi žemesniu santykių vertinimu, tuo tarpu vyrai linkę vertinti santykius kaip labiau konfliktiškus gimus pirmam vaikui. Taip pat gavome, kad sutuoktiniai yra linkę tvirtinti, kad gimus vaikui jų tarpusavio santykiai pablogėja. Moterys žymėjo, kad švelnumo/ seksualumo santykiai gimus vaikui ima blogėti. Vyrai ir moterys pakartotinio tyrimo metu pažymėjo, kad blogėja bendras santykių vertinimas.

4. REZULTATŲ APĖTARIMAS

Šio darbo tyrimo tikslas buvo nustatyti, su kokiais veiksniais yra susiję sutuoktinių santykių ypatumai tampant tėvais bei atskleisti, kaip keičiasi sutuoktinių santykiai gimus pirmam vaikui. Gauti rezultatai bus apĖtariami atsiŖvelgiant į tyrimo hipotezes.

4.1. Veiksniai lydintys sutuoktinių santykių ypatumus tapsme tėvais

Sutuoktinių emocinės reakcijos į žinią apie nėštumą sąsajos su santykių vertinimu

Remiantis tyrimo rezultatais gavome, jog sutuoktiniai reagavę su džiaugsmu į žinią apie nėštumą pasiŖymi iš tiesų aukštesniu tarpusavio santykių vertinimu. Vadinasi, tai, kaip sutuoktiniai vertina tarpusavio santykius priklauso nuo jų reakcijos į žinią apie nėštumą. Panašius rezultatus yra gavęs Kalicki (1998), kuris teigė, jog tie sutuoktiniai, kurie tvirtino, jog sužinoję apie nėštumą džiaugėsi ir tas jausmas lydėjo juos visą nėštumo laikotarpį, pasiŖymėjo geresniu santykių vertinimu. Jie buvo linkę pripaŖinti, kad yra patenkinti santykiais su sutuoktiniu, net tuo atveju, kai nėštumas buvo netikėtas (Kalicki, 1998, p. 3). Williams, Yoy ir kt. (1987) skelbiama prielaida patvirtina mūsų gautus rezultatus. Pasak mokslininkų, poros, kurios tvirtino, jog laukia kūdikio gimimo ir džiaugėsi žinia apie nėštumą, linkę buvo vertinti tarpusavio santykius kaip laimingus (Williams, Yoy ir kt., 1987, p. 260).

Mūsų tyrimo metu gauti rezultatai leido pastebėti, jog tie sutuoktiniai, kurie džiaugėsi informacija apie nėštumą linkę vertinti švelnumą ir seksualumą santykiuose geriau. Tai leidžia manyti, kad džiaugsmo reakcija į nėštumą ir intymūs poros santykiai yra susiję. Patvirtinimą šiai prielaidai randame Ahlborg, Dahlof ir Shapiro (2005) darbe, kuriame mokslininkai teigė, jog tos poros, kurios tvirtina, jog jų intymus gyvenimas jas tenkina, yra linkusios kalbėti teigiamai apie savo lūkesčius, susijusius su artėjančia tėvyste. Autorių nuomone pavykęs seksualinis poros gyvenimas turi įtakos įvairioms santykių sritims. Poros, kurios sugeba suderinti intymius santykius taip, kad jie taptų tenkinantys abu sutuoktinius, pasiŖymi didesniu lankstumu pačioje santuokoje (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p. 178). Todėl tikėtina, kad džiaugsmas gali būti ta santykių išraiška, kuri patvirtina aukštą santykių vertinimą santuokoje bendrai. Panašiai galime tvirtinti ir apie didžiavimosi reakciją į žinią apie nėštumą. Tikėtina, kad ir šiuo atveju gali pasitvirtinti minėtų autorių prielaida. Taigi tie sutuoktiniai, kurių intymus gyvenimas duoda jiems pasitenkinimą, linkę teigti, kad didžiavosi tuo,

kad taps tėvais. Teusen (1995) tvirtino, kad individai, kurie pripažįsta, kad yra patenkinti poros intymiais santykiais, dažniau pareiškė norą kurti tokioje poroje šeimą. Tai galėtų būti susiję su individų įsivaizdavimu, kad jeigu poros intymūs santykiai klostosi teigiamai, ir kitose santykių srityse pora jaus pasitenkinimą. Todėl su partneriu, su kuriuo yra pavykęs intymus gyvenimas, galima planuoti šeimą (Teusen, 1995, 103). Vadinasi, kuo geriau asmenys vertina švelnumą ir seksualumą jų santykiuose, tuo labiau linkę bus pabrėžti, kad didžiuojasi žinia apie tai, kad taps tėvais.

Pagal gautus rezultatus galima manyti, kad tie sutuoktiniai, kurie pripažino, kad informacija apie nėštumą sukėlė grėsmės jausmą, nėra linkę vertinti santykių blogiau. Vadinasi, negalime tvirtinti, jog grėsmė, kaip reakcija į žinią apie nėštumą, yra susijusi su pablogėjusiu santykių vertinimu. Tai galima būtų paaiškinti remiantis Delmore-Ko, Pancer ir kt. (2000) prielaidom. Autoriai tvirtino, jog tai natūralu, kad nėštumo metu kyla įvairūs jausmai tiek moterims, tiek vyrams. Pora gali patirti įvairių jausmų diapazoną. Tačiau ne visi jausmai gali turėti poveikį santykiams. Tai, kad moterys nerimauja nėštumo metu dėl savo sveikatos gali būti irgi laikoma kaip grėsmės išraiška. Tačiau, pasak autoriaus, tai natūrali moterų reakcija. Jeigu tai pirmas moters nėštumas, visi pojūčiai kūne išgyvenami pirmą kartą. Todėl normalu, kad moterys gali nerimauti dėl savo sveikatos ir artėjančio gimdymo (Delmore-Ko, Pancer ir kt, 2000, p. 631).

Analizuojant sutuoktinių reakcijas į žinią apie nėštumą aptikome, kad tie sutuoktiniai, kurie pripažino, kad informacija apie tėvystę sukėlė jiems piktinimąsi, linkę vertinti santykius blogiau. Vadinasi yra ryšys tarp santykių vertinimo ir piktinimosi, kaip reakcijos į žinią apie nėštumą. Galime manyti, jog tai yra susiję su moters išgyvenimais nėštumo metu. Teigiama, jog moteris tampa irzlesnė nėštumo metu, dažnai skundžiasi pablogėjusia nuotaika. Neutralūs įvykiai gali būti suvokiami kaip grėsmingi. Tokią informaciją randame Barnan ir Solchany (2002) darbe. Trečiame nėštumo trimestre mintys apie gimdymą gali būti dažnesnės, ir gimdymo laukiama kaip palengvėjimo. Dažnai moterys paskutiniaisiais nėštumo mėnesiais gali balansuoti tarp noro kuo greičiau pagimdyti ir gimdymo baimės. Visa tai yra nelengva ir gali kilti pyktis dėl esamos situacijos. Barnan ir Solchany tvirtinimu, nepaisant to, ar nėštumas yra ilgai lauktas ir suplanuotas, ar ne, moteris gali apimti mintys apie nenorą gimdyti ir susilaukti vaiko. Taigi galima manyti, kad tokioje būsenoje moterys gali generalizuoti savo blogą nuotaiką. Neatmetama galimybė, kad ši būseną gali skatinti santykių pablogėjimą (Barnan ir Solchany, 2002, p. 8-10).

Tai, kad santykiai vertinami blogiau tų respondentų, kurie pripažino, kad žinia apie nėštumą sukėlė pasipiktinimą, galima aiškinti ir remiantis Celmer (1989) tyrimu, kuris parodė, kad dažniau susiduriama su pasipiktinimo reakcija į žinią apie nėštumą, kuomet yra trumpa santuokos trukmė. Tuomet sutuoktiniai nespėja dar psichologiškai subręsti tiek, kad sukurti šeimą. Netikėtas nėštumas

tarsi „priverčia“ jauną šeimą greičiau subręsti. Tačiau ne visada sutuoktiniai yra tam pasirengę. Greitai vykstantys pokyčiai gali daryti neigiamą įtaką sutuoktiniams ir gali kelti pasipiktinimą esama situacija. Tokioje padėtyje atsiradę individai gali vertinti santykius blogiau (Celmer, 1989, 46- 47).

Apibendrinant, verta paminėti, jog sutuoktinių santykių vertinimas priklauso nuo jų reakcijos į žinią apie nėštumą, ką galime paaiškinti remiantis ir kitų mokslininkų keliamom prielaidom. Manome, kad džiaugsmo reakcija glaudžiai siejasi su švelnumu ir seksualumu santykiuose. Priėjome prie išvados, kad kuo geriau asmenys vertina švelnumą ir seksualumą jų santykiuose, tuo labiau linkę bus pabrėžti, kad didžiuojasi žinia apie tai, kad taps tėvais. Pasekmėje šie sutuoktiniai linkę vertinti santykius labiau teigiamai. Tyrimo metu pavyko mums išsiaiškinti, kad grėsmė, kaip reakcija į žinią apie nėštumą, yra susijusi su pablogėjusiu santykių vertinimu. Bandėme tai susieti su sutuoktinių natūraliais išgyvenimais tampant tėvais, kurie gali skatinti pradžioje vertinti vaiko gimimą kaip grėsmingą pokytį. Sutikome, su kitų autorių nuomone, jog nėštumo metu kyla įvairūs jausmai tiek moterims, tiek vyrams. Pora gali patirti įvairių jausmų diapazoną ir tie jausmai turi įtaką bendram santykių vertinimui. Panašiai gali būti su pasipiktinimo reakcija į žinią apie nėštumą. Manome, kad kartais sutuoktiniams prireikia laiko, kol priprantama prie minties, kad gims vaikas. Pasipiktinimo reakcija, mūsų nuomone, labiausia būdinga tiems sutuoktiniams, kuriems žinia apie nėštumą buvo netikėta.

Sutuoktinių nėštumo planavimo kontrolės sąsajos su santykių vertinimu

Gauti rezultatai leidžia kelti prielaidą, kad nepriklausomai nuo to, kaip buvo priimtas sprendimas susilaukti vaiko, sutuoktinių santykiai nesikeičia. Vadinasi, negalime teigti, jog tie sutuoktiniai, kurie tvirtino padarę viską, kad pasiektų nėštumą pasižymi aukštesniu santykių vertinimu. Kitaip tariant, tiek respondantai tvirtinantys, kad padarė viską, kad pasiektų nėštumą, tiek tie, kurie liko abejingi, panašiai vertina sutuoktinių santykius tampant tėvais. Iš dalies galėjome gauti tokius rezultatus, kadangi mūsų tiriamųjų tarpe nieks nepažymėjo, kad bandė nėštumo išvengti. Žymėti atsakymai rodė blogiausiu atveju tai, kad sutuoktiniai nedarė jokių pastangų nei susilaukti vaiko, nei jo išvengti. Todėl negalime daryti prielaidos apie tai kaip nėštumo vengimas yra susijęs su sutuoktinių santykių vertinimu. Tačiau mūsų gauti rezultatai vis vien leidžia pastebėti tam tikrus dėsningumus. Šiuo atveju galima kelti prielaidą, kad vaiko planavimo kontrolė nėra susijusi su sutuoktinių santykių vertinimu, kadangi tyrimas buvo atliktas paskutiniame nėštumo trimestre. Tokiu būdu sutuoktiniai turėjo pakankamai daug laiko, kad susitaikytų su mintimi apie artėjantį vaiko gimimą, net tuo atveju, jei tuo momentu pora neplanavo pastoti.

Yra nuomonių, kad vaiko atsiradimas gali sukelti stresą sutuoktiniams. Kadangi vaiko gimimas siejasi su įvairiais pasikeitimais ir skatina naujai perorganizuoti šeimos sistemą, sutuoktiniai gali pakliūti į vadinamą stresinę situaciją. Kadangi geriausia stresą padeda valdyti kontrolės jausmas, galima svarstyti, kad ir vaiko planavimo kontrolė gali mažinti stresą. Kuo didesnis stresas, tuo didesnė įtampa gali atsirasti santykiuose, o pasekmėje patys santykiai gali imti blogėti. Kadangi mūsų tyrime dalyvaujančių respondentų santykių vertinimas yra panašus ir dauguma tiriamųjų tvirtino, kad nėštumas buvo planuotas, galima tai bandyti paaiškinti aukštu kontrolės jausmu. Panašų paaiškinimą galime rasti Kalicki, Fthenakis (1999) prielaidoje, jog sutuoktiniai, kurie prisiima atsakomybę už nėštumą, patiria mažiau streso ir įtampos, kadangi jie jaučiasi kontroliuojantys padėtį. Net tuo atveju, kai vaiko atsiradimas siejamas su apribojimais santykiuose, suvoktos kontrolės jausmas mažina patiriamo streso pasireiškimą (Kalicki, Fthenakis, 1999, p. 7). Gavome, jog netgi tuomet, kai sutuoktiniai lieka abejingi vaiko planavimo kontrolės klausimu, sutuoktinių tarpusavio santykiai nepraranda stabilumo. Tai galėtume paaiškinti faktu, kad žinia apie nėštumą, nepriklausomai nuo to, kiek nėštumo buvo siekiama, skatina būsimus tėvus prisiimti atsakomybę. Tokiu atveju, pagrindiniu tikslu tampa rūpestis artėjančia tėvyste ir partneriai sugeba tinkamai prisiimti naujus vaidmenis, santykiai gali išlikti nepažeisti.

Taigi nėštumo planavimo kontrolė nėra susijusi su santykių vertinimu. Manome, kad iš dalies galime tai aiškinti tuo, kad sutuoktiniai turėjo pakankamai daug laiko, kad susigyventi su mintimi apie vaiko gimimą. Kita vertus, iškėlėme prielaidą, jog vaiko gimimas gali tapti tam tikra prasme stresą sukeliančia situacija sutuoktiniams. Kontrolės jausmas, kuris šiuo atveju siejasi su sutuoktinių siekimu susilaukti vaiko, mažina streso atsiradimą. Kadangi mūsų tyrime dalyvaujančių respondentų santykių vertinimas yra panašus ir dauguma tiriamųjų tvirtino, kad nėštumas buvo planuotas, galima tai bandyti paaiškinti aukštu kontrolės jausmu. Be to, manome, kad net tuo atveju, kai sutuoktiniai nedėjo pastangų, kad susilaukti vaiko, žinia apie nėštumą paskatino porą prisiimti atsakomybę ir pradėti rūpintis būsimu vaiko gimimu. Taigi net tuo atveju, kai nėštumas nebuvo planuotas, poros santykiams tai neturi įtakos.

Santuokos trukmės reikšmė sutuoktinių santykių vertinimui tampant tėvais

Mūsų tyrimo rezultatai rodo, kad nepriklausomai, ar pora gyvena santuokoje pirmuosius metus, ar daugiau negu metus, respondentai santykius yra linkę vertinti panašiai. Vadinasi, trumpa santuokos trukmė nelemia blogesnių santykių vertinimo tampant tėvais. Viena vertus, galima manyti, kad nėštumo metu vyksta pasiruošimas tapti tėvais ir įsivaizdavimas kaip atrodys santykiai gimus

pirmam vaikui yra labiau teigiami. Kol moteris laukiasi, įsivaizdavimas kaip atrodys tėvystė lieka labiau svarstymo lygmenyje, ypatingai vyrų tarpe, kadangi jie jaučiasi tapę tėvais, kai vaikas yra gimęs. Kita vertus artėjimas prie tėvystės skatina porą jaustis labiau reikalingais. Mintis, kad netrukus šeima ims didėti, skatina sutuoktinius imtis naujų vaidmenų, nepriklausomai nuo to, kiek stipriai yra įsisavinti vyro ir moters vaidmenys. Tėvystės pradžioje auga savo paties reikšmingumo pojūtis, kuris gali kompensuoti pasitenkinimo santuoka stoka. Tokiu būdu nepaisant to, kad santuoka trunka neilgai ir galbūt busimas vaiko gimimas yra santuokos užmezgimo priežastis, sutuoktinių santykiai išlieka geri. Ši mūsų prielaida randa savo paaiškinimą literatūroje. Jeigu sutuoktiniai tvirtina, norintys tapti tėvais nepriklausomai nuo to, kad nėštumas galėjo paskatinti susituokti, jų santykiai nesikeičia. Vaiko atsiradimas gali sukelti tarp partnerių ypatingą bendrumo jausmą, ypač kai lūkesčiai dėl vaiko gimimo yra neidealizuojami, o pora pasiruošusi pokyčiams santykiuose (Ahlborg, Dahlof ir Hallberg, 2005, p. 175). Kita vertus, šiais laikais sunku yra kalbėti apie santuokos trukmę ir kaip ji susijusi su sutuoktinių santykiais tampant tėvais. Sunkumai atsiranda dėl to, kad dauguma porų šiais laikais gyvena kartu ilgą laiką be santuokos ir jų tarpusavio santykių formavimasis vyksta jau tuo metu, kai pradėdama gyventi drauge. Visi procesai, kurie vyksta susituokus - vaidmenų prisiėmimas, šeimos sistemos perorganizavimas naujai, šiais laikais prasideda dar prieš santuoką. Šie procesai turi savo pradžią kuomet pora pradeda gyventi kartu. Todėl net tuo atveju, kai vaiko atsiradimas yra priežastis susituokti, pora neretai jau yra išgyvenusi etapą, kurį mes aprašome kaip šeimos sistemos formavimąsi susituokus. Tikėtina, kad gyvenant kartu išmokstama derintis tarpusavy, susipažįstama su partnerio norais ir poreikiais. Tokiu būdu žinia apie nėštumą nėra veiksnys, kuris galėtų skatinti santykių pablogėjimą. Tai įmanoma labiau tuo atveju, kai nėštumas tampa priemone susituokti. Tokiu atveju, kai moteris ar vyras mato vaiko planavimą kaip priemonę priversti partnerį susituokti arba tiesiog gelbėti santykius, iškyla rizika santykiams. Tačiau mūsų tyrime nepavyko atskleisti nėštumo planavimo aplinkybių.

Vadinasi, nepriklausomai, ar pora gyvena santuokoje pirmuosius metus ar daugiau negu metus, sutuoktiniai santykius yra linkę vertinti panašiai. Manome, kad net tuo atveju, kai vaiko gimimas gali tapti santuokos sukūrimo priežastimi, sutuoktiniai stengiasi išlaikyti gerus santykius. Tikėtina, kad šiais laikais pora gyvena kartu dar prieš susituokiant. Gyvenimas kartu leidžia porai mokytis derintis vienas prie kito. Tokiu atveju, net jeigu vaiko atsiradimas yra priežastis susituokti, pora neretai jau yra išgyvenusi etapą, kurį mes aprašome kaip šeimos sistemos formavimąsi susituokus.

Sutuoktinių vaiko gimimo patogumo vertinimas įvairių faktorių rėmuose

Tyrimo metu bandėme išsiaiškinti, ar yra ryšys tarp to, kiek patogus yra sutuoktiniams vaiko gimimas įvairių faktorių atžvilgiu ir sutuoktinių santykių vertinimo. Gauti rezultatai rodo, kad sutuoktiniai, kurių vaiko gimimas vertinamas kaip patogus įvairių faktorių atžvilgiu, pasižymi aukštu santykių vertinimu tampant tėvais. Paaiškėjo, kad nepriklausomai nuo to, koks yra patogumo kontekstas, t.y. ar tiriamieji vertina vaiko gimimo patogumą jų sveikatos, amžiaus ar profesinių planų kontekste ir pan., santykiečiai vertinami geriau. Vadinasi, augant bendram patogumo vertinimui, sutuoktinių santykiečiai vertinami geriau. Kuomet sutuoktiniai jaučiasi turintys pakankamą finansinį pagrindą, jiems lengviau yra priimti sprendimą susilaukti vaiko. Tuo pačiu finansinis saugumas duoda bendrą pasitenkinimą santykiečiai. Kuomet sutuoktinių finansinė būklė yra prasta, pora patiria didesnę stresą, o šis skatina konfliktus santykiuose. Įtampai augant sunku kalbėti apie pasitenkinimą santykiečiai. Apie finansinės būklės įtaką sutuoktinių santykiams kalbėjo Belsky ir Rovine (1990). Jų nuomone sutuoktinių finansinės problemos daro santykius labiau pažeidžiamais. Kuomet pora nėra aprūpinta finansiniu saugumu, sunku jai pilnai džiaugtis vaiko gimimu (Belsky, Rovine, 1990 p.6).

Mūsų gauti rezultatai parodo, kad kuo patogesnis sutuoktiniams vaiko gimimas jų amžiaus atžvilgiu, tuo jie santykius vertins geriau. Mums atrodo, kad kuriant šeimą svarbu yra pasižymėti emociniu brandumu. Todėl mūsų nuomone, ne tik svarbus čia yra sutuoktinių tikslus amžius, o tai, kiek jie patys jaučiasi subrendę turėti vaiką. Mūsų požiūriu, net ir tos šeimos, kurios susilaukia vaikų jauname amžiuje, gali vertinti santykius gerai. Patvirtinimą mūsų prielaidai randame ir Pacey (2004) prielaidoje. Pasak mokslininkės, jauni amžiumi tėvai, geriau prisitaiko prie santuokos reikalavimų ir lanksčiai prisitaiko prie tėvystės vaidmenų (Pacey, 2004, .238). Tai leistų paaiškinti, kodėl jauni žmonės gali vertinti santykius tampant tėvais kaip gerus. Tačiau mūsų tyrime gavome, kad tie sutuoktiniai, kuriems patogus atrodo vaiko gimimas, jų amžiaus atžvilgiu, santykius vertina geriau. Todėl verta paminėti, kad ir vyresnių respondentų tarpe yra išlikęs geras santykių vertinimas. Manome, kad vyresni asmenys turi dažnai brandų požiūrį į gyvenimą, turi didesnę patirtį, dažnai būna gerai išsilavinę, gauna didesnes pajamas. Visa tai iš tiesu gali prisidėti prie vaiko gimimo patogumo vertinimo. Patvirtinimą mūsų prielaidai randame Helms- Erikson (2001) darbe. Jo nuomone, vyresnio amžiaus žmonės turi gerą pasiruošimą tėvystei ir didelį bendravimo patyrimą. Šie faktoriai prisideda prie geresnio pasiruošimo tapti tėvais (Helms- Erikson, 2001, p. 112).

Paaiškinimą gautiems rezultatams gauname remiantis Kalicki (2001) tyrimo duomenimis, kurie parodė, kad sutuoktiniai vertino santykius geriau, kai vaiko gimimas buvo patogus jų karjeros atžvilgiu. Vadinasi, jeigu pavyksta vyrams ir moterims suderinti savo profesinius planus, jie linkę

priimti sprendimą susilaukti vaiko (Kalicki, 2001, p.5). Manome, kad vertinant vaiko gimimo patogumą sutuoktinių karjeros atžvilgiu, verta atsižvelgti į moterų karjeros galimybes. Tai ypač svarbu moterims, kadangi dažnai tai jų karjera tam tikram laikui gali nukentėti. Moterims dažnai tenka tam tikram laikui atsisakyti karjeros, kadangi jos didelę laiko dalį praleidžia namuose su vaiku. Vyrai, tuo tarpu, gimus vaikui linkę dar labiau pasinerti į darbą, todėl manoma, kad jų karjeros klausimas yra mažiau jautrus. Tačiau mes vertinome vaiko gimimo patogumą karjeros atžvilgiu bendrai. Taigi galime manyti, kad tos moterys, kurios tvirtino kad vaiko gimimas yra patogus poros karjeros atžvilgiu, yra linkę susitaikyti su darbo atidėjimu tam tikram laikui.

Vadinasi, sutuoktiniai linkę yra pripažinti, kad kuomet patogus jiems yra vaiko gimimas jų sveikatos, karjeros, amžiaus, finansinės padėties atžvilgiu, jie santykius vertins geriau. Tai leido suprasti, kad savo reikšmę santykių vertinime turi asmens subjektyvus požiūris į būsimą tėvystę. Manome, kad net tuo atveju, kai sutuoktiniai yra jauni, tačiau jaučiasi pasiruošę tapti tėvais, jie santykius vertins geriau. Manome taip pat, kad jeigu vyrai ir moteriai pavyksta suderinti savo profesinius planus, jie gali priimti sprendimą susilaukti vaiko. Kita vertus manome, kad mūsų respondentų grupėje dauguma linkusi buvo vertinti teigiamai vaiko gimimo patogumą įvairių faktorių atžvilgiu, todėl sunku yra kalbėti objektyviai apie vaiko gimimo patogumą santykių vertinimui.

Sutuoktinių asmeninių savybių sąsajos su santykių vertinimu

Nagrinėjant sutuoktinių asmeninių savybių ryšį su santykių vertinimu gavome, jog tie sutuoktiniai, kurie pasižymi aukštesniu emocionalumu, linkę vertinti santykius geriau. Emocionalumas siejasi su sugebėjimus išreikšti savo ir atpažinti kito jausmus. Ši savybė svarbi tuo, kad kuomet asmuo pasižymi emocionalumu, padidėja tikimybė, kad jis mokės kalbėtis su sutuoktiniu. Vadinasi, net tuo atveju, kai konfliktai santuokoje atsiranda, sutuoktinis gali bandyti juos spręsti kalbant apie tai, kaip jaučiasi tam tikroje situacijoje. Sutuoktiniams gali kartais pasirodyti, kad pažįsta vienas kitą tiek gerai, kad nereikia šnekėti apie jausmus, nes jie savaime aiškūs. Anaiptol. Daugelis teoretikų ir sutuoktinių santykių tyrinėtojų pripažins, kad partnerio emocionalumas ne tiek sumažina konfliktus ar barnius santuokoje, kiek padeda kalbėtis apie juos ir efektyviai spręsti. Tai galėtų patvirtinti ir Kalicki (2001) keliamos prielaidos. Pasak mokslininko, emocionalumas skatina artimesnių santykių kūrimą ir tuo pačiu prisideda prie geresnių santykių vertinimo. Tie vyrai, kuriems būdingas emocionalumas pasižymi aktyvesniu dalyvavimu tėvystėje ir bendradarbiavimu su partnere. Ši savybė glaudžiai siejasi su gerais poros komunikaciniais gabumais ir intymių santykių pasitenkinimu. Kadangi emocionalumas - tai sugebėjimas parodyti kitam, ką jaučiama ir atpažinti kito

jausmus, jis glaudžiai siejasi su švelnumo ir seksualumo sąvoka santykiuose. Jausti ir atpažinti savo jausmus yra labai daug, tačiau reikia mokytis dalintis savo jausmais su partneriu. Šis sugebėjimas duoda sutuoktiniams daugiau pasitikėjimo santykiais (Kalicki, 2001, p. 6). Emocionalumas ir švelnumo/ seksualumo santykiuose vertinimas yra susiję. Nėštumo metu keičiasi moters kūnas ir požiūris į savo kūną. Tokiu atveju, kai moteris patiria diskomfortą dėl savo kūno pokyčių nėštumo metu, jai ypatingai reikia partnerio švelnumo (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro, 2005, p.182). Minėjome jau, kad poros intymūs santykiai reiškia ne vien seksualinius santykius, bet ir poros švelnumą, sugebėjimą išlikti patraukliais vienas kitam. Mūsų nuomone, svarbu yra kalbėtis apie savo išgyvenimus. Mūsų rezultatai parodė, kad emocionalumas siejasi ir su komunikabilumo santykiuose vertinimu. Kuo asmeniui labiau būdingas emocionalumas, tuo jis komunikabilumą santykiuose vertins aukščiau. Todėl aptariant gautus rezultatus dar kartą norėtusi pabrėžti, kad santuokoje visą laiką reikia dėti pastangas, kad išlaikyti gerus tarpusavio santykius. Santuoka gali atnešti pasitenkinimą tik tuomet, kai sutuoktiniai nuolat puoselėja santykius. Todėl nemažiau svarbi dalis yra būtent atvirumas savo ir partnerio jausmams ir mokymasis jais dalintis.

Mūsų tyrimo eigoje paaiškėjo, kad tie sutuoktiniai, kuriems būdingas pozityvumas, linkę vertinti santykius geriau. Asmens pozityvumas - tai įvykių vertinimas teigiamai. Vadinasi, ši asmeninė savybė siejasi su geresniu santykių vertinimu. Taigi tie sutuoktiniai, kurie linkę vertinti teigiamai įvykius, susijusius su jų gyvenimu, bus linkę vertinti ir santykius geriau. Ši asmens savybė leidžia sutuoktiniams žiūrėti į pasikeitimus šeimoje, tokius kaip vaiko atsiradimas, labiau teigiamai. Kalicki (2001) teigė, jog iš esmės, visos šeimos susiduria su labai panašiu scenarijumi tapsme tėvais, tačiau vieni moka į tai reaguoti kaip į krizę, kiti kaip į naują gyvenimo etapą. Pozityvumas skatina atrasti tai, kas yra teigiama tapsme tėvais, todėl ši savybė gali tapti kaip faktorius, švelninantis patiriamą stresą tapsme tėvais. Kalicki (2001) atliktas tyrimas parodė, jog sutuoktiniai, kuriems būdinga ši savybė, santykius vertino labiau teigiamai tapsmo tėvais procese (Kalicki, 2001, p. 11).

Nagrinėjant lankstumą, kaip individo bruožą, gavome, jog lankstumas siejasi su švelnumo ir seksualumo santykiuose vertinimu. Tie sutuoktiniai, kurie švelnumo/ seksualumo santykius vertino aukščiau, pasižymėjo didesniu lankstumu. Lankstumas - tai gebėjimas prisiderinti prie naujos situacijos. Galime manyti, kad ši savybė gali būti traktuojama kaip veiksnys, lydintis santykių ypatumus tampant tėvais. Kadangi intymus poros gyvenimas smarkiai keičiasi tapsme tėvais, ši savybė gali padėti labiau prisitaikyti prie naujos padėties. Patvirtinimą mūsų prielaidai randame ir Kalicki (2001) darbe. Autorius tvirtino, kad sugebėjimas būti lanksčiam tampa padedančiu faktoriumi sutuoktiniams, kurie bando atsirasti naujoje situacijoje. Ši savybė, kaip teigė autorius, leidžia žiūrėti į

pasikeitimus santykiuose kaip į natūralią proceso dalį, prie kurios porai tenka derintis (Kalicki, 2001, p.11).

Mūsų nuomone emocionalumas svarbus sutuoktiniams tuo, kad jo deka pora gali lengviau kalbėtis apie savo jausmus ir sugeba geriau vienas kitą suprasti o tai neabėjotinai prisideda prie geresnio santykių vertinimo. Pastebėjome, kad pozityvumas leidžia sutuoktiniams žiūrėti labiau teigiamai į santykius. Manome, kad daugelis porų patiria panašus išgyvenimus tampant tėvais, tačiau pozityvumas skatina sutuoktinius geriau įveikti sunkumus susijusius su būsimo vaiko gimimu. Mūsų nuomone sutuoktinių gebėjimas prisiderinti prie naujos situacijos tokios kaip vaiko gimimas leidžia sutuoktiniams labiau teigiamai vertinti santykius. Todėl sutinkame su kitų autorių mintim, jog ši savybė leidžia sutuoktiniams žiūrėti į pasikeitimus santykiuose kaip į natūralią šeimos raidos dalį.

Kasdieninių darbų pasiskirstymas ir jo sąsajos su sutuoktinių santykių vertinimu

Tyrimo metu siekėme patikrinti, ar yra ryšys tarp sutuoktinių pasidalinimo kasdieniais darbais ir jų santykių vertinimo tampant tėvais. Gavome, kad kuo labiau tradicinis yra kasdieninių darbų pasidalinimas, tuo blogiau sutuoktiniai vertins tarpusavio santykius tampant tėvais. Mūsų rezultatai parodė, kad kuo labiau tradicinis pasiskirstymas yra būdingas sutuoktiniams, konfliktiškumo santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Didėjant tradiciniam darbų pasidalinimui, blogėja komunikaciniai sutuoktinių sugebėjimai. Tikrindami koks yra ryšys tarp moterų santykių vertinimo ir kasdienių darbų atlikimo, gavome, jog kuo daugiau tradicinių moteriškų darbų atlieka moterys, tuo konfliktų santykiuose vertinimas bus aukštesnis. Tuo tarpu, kuo daugiau tradicinių vyriškų darbų atlieka vyrai, tuo bendras santykių vertinimas yra žemesnis. Visa tai leidžia manyti, kad tipiškai tradiciniai darbai lemia tiek moterų, tiek vyrų nepasitenkinimą santykiais.

Manome, kad iš dalies tradicinis darbų pasidalinimas mažina poros galimybes daryti darbus bendrai. Pora pasiskirstydama darbais tarsi atsiriboja nuo bendros veiklos. Kiekvienas sutuoktinis yra atsakingas už jam priskirtus darbus, todėl lieka mažai vietos užsiimti kuo nors kartu. Tuo tarpu bendra veikla gali teikti džiaugsmą ir pasitenkinimą santykiais. Mūsų prielaida sutampa su Kalicki, Fthenakis (1999) nuomone, jog tradicinis pasidalinimas darbais reiškia, kad tam tikrus darbus atlieka vien moteris - pvz. skalbimas, maisto ruošimas, lyginimas ir pan., kitus (automobilio priežiūra, remontai ir pan.) vien vyrai. Tokioje situacijoje nelieka vietos bendrai veiklai, kadangi darbai yra suskirstyti pagal lytį. Tačiau tuo atveju, kai namų darbai buvo pasiskirstomi tolygiai, t.y. tiek moterys tiek, vyrai atlieka tam tikrus darbus, santykiai tarp sutuoktinių tampa labiau lygiaverčiai (Kalicki, Fthenakis, 1999, p.4). Taigi jeigu nutinka taip, kaip dažnai aprašo literatūra - jog vyrai savo kaip tėvo vaidmenį

tapatina daugiausia su šeimos išlaikymu, tame irgi galima rasti vietos bendravimui. Vien atpasakojimas, kaip sekasi darbe, kokios yra naujienos, leidžia moterims jausti, jog jos dalyvauja toje vyro veikloje. Kita vertus, vyro dalinimasis su žmona susijusia su darbu informacija, leidžia jam parodyti jo pastangas siekiant suteikti šeimai finansinį saugumą. Tai žinodama moteris gali visai kitaip vertinti savo pačios ir vyro įsitraukimą į tam tikrus darbus. Manome, kad moterų nepasitenkinimas atliekamų darbų krūviu gali sietis su jausmu, jog tik jos vienos deda pastangas. Žinojimas apie vyro nerimą, gali keistis moters pasitenkinimo darbais vertinimą.

Taigi į tradicinių darbų pasidalinimo sąvoką įeina ne tik vyrų ir moterų darbai namuose. Tradicinis pasiskirstymas - tai kartu vyro įsitraukimas į darbą tam, kad išlaikyti didėjančią šeimą. Literatūroje randame nuomonių, jog gimus vaikui vyrai bijo, jog praras stabilumą, nerimauja dėl darbo ir namų pareigų derinimo. Kadangi vyrai gali jaustis, jog jų statusas namuose keičiasi, darbas jiems yra ta vieta, kurioje jie gali realizuoti save. Uždirbdami pinigus ir išlaikydami šeimą vyrai jaučiasi labiau prisidėję prie šeimos funkcionavimo. Tačiau tai nebūtinai turi būti suprasta moterų, kurios yra labiau pririštos prie laiko leidimo namuose su vaiku. Tokia situacija gali skatinti konfliktų atsiradimą, ką parodė ir mūsų tyrimas. Manome, kad iš dalies vyrų įsitraukimas į namų darbus priklauso nuo jų karjeros. Jeigu vyrai yra orientuoti į savo darbą ir buvimas geru tėvu suprantamas kaip šeimos išlaikymas, tuomet jie mažiau padeda namuose. Galimas dalykas, kad tokiu atveju daugelis darbų namuose atitenka moterims. Mažėja namų darbų skaičius, kuriuos abu tėvai atlieka bendrai, o tai užkerta kelią sutuoktinių komunikabilumui ir skatina konfliktų padaugėjimą. Šis mūsų samprotavimas sutampa su Pacey (2004) teigiant, jog vyrai jaučia pareigą išlaikyti šeimą ir todėl gali daugiau laiko skirti karjerai (Pacey, 2004, 229).

Tikėtina, kad ne tik pasidalinimas tam tikrais darbais namuose vienaip ar kitaip turi įtakos sutuoktinių tarpusavio santykių vertinimui. Tačiau nagrinėjant pasiskirstymą kasdieniais darbais svarbu pamatyti, kiek vienoks ar kitoks pasidalinimas duoda pasitenkinimo sutuoktiniams. Mūsų atveju paaiškėjo, kad kuo daugiau darbų atliekama nepriklausomai nuo tradicinio darbų pasidalinimo, tuo pasitenkinimas pasidalinimu yra aukštesnis. Pacey (2004) tvirtina, jog svarbu yra žinoti, ar sutuoktiniai jaučiasi patenkinti darbų pasidalinimu (Pacey, 2004, p.237). Panašios nuomonės laikėsi Kalicki, Fthenakis (1999), kalbant apie tradicionalizmą namų darbuose jaunoje šeimoje. Autoriai akcentavo, kad sąsajos tarp namų darbų pasidalinimo ir sutuoktinių santykių vertinimo tapo tėvais procese priklauso nuo sutuoktinių pasitenkinimo darbų pasidalinimu. Vadinasi, svarbu ne vien tai, kaip atrodo pasiskirstymas darbais šeimoje, tačiau tai, kiek tie darbai sukelia pasitenkinimo ir nepasitenkinimo sutuoktiniams (Kalicki, Fthenakis, 1999, p.7).

Gauti rezultatai parodė, gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas kasdieniais darbais netampa labiau tradicinis. Mūsų nuomone, praėjus trim mėnesiam nuo vaiko gimimo, moterys vis dar yra labai glaudžiai priklausomos nuo kūdikio poreikių. Todėl jų įprastai atliekami darbai yra gana riboti. Panašias prielaidas aptinkame Teusen (1995) darbuose. Autorė tvirtino, jog turi praeiti laiko kol moteris atgauna pusiausvyrą po gimdymo (1995, p. 71). Dauguma kasdieninių moteriškų darbų siejama pagal tradicinį modelį su darbais namuose. Galimas dalykas, kad moteris per tokį trumpą laiką dar nespėja įgyti įgūdžių reikalingų tam, kad suderinti namų šeimininkės vaidmenį su motinos vaidmeniu. Tai galėtų iš dalies paaiškinti, kodėl jų darbų krūvis gimus vaikui nepadidėja.

Apibendrinant, verta paminėti, kad kuomet pora prisiima tradicinį darbų pasiskirstymą, mažėja galimybės daryti darbus bendrai. Manome, kad poros bendras dalyvavimas tam tikroje veikloje suteikia porai artumo jausmo. Todėl kuo labiau tradicinis pasiskirstymas darbais, tuo mažesnis būna pasitenkinimas santykiais. Moterys, jausdamos, kad prisiima didelį darbų krūvį sau, gali skatinti konfliktus šeimoje. Konfliktų atsiradimą gali dar paskatinti mintis, kad moterys atsisako tam tikram laikui karjeros. Todėl mūsų požiūriu partneriai turėtų dalintis veikla. Tačiau jeigu vyrai iš tiesų daug laiko praleidžia darbe, vertėtų skatinti kalbėtis su žmona apie įvykius darbe. Tokiu būdu moterys jaučiasi daugiau dalyvaujančios vyro veikloje, kas gali mažinti konfliktų buvimą. Tyrimo metu paaiškėjo, kad vaikui gimus pasidalinimas darbais netampa labiau tradicinis. Manome, kad praėjus trimis - keturiems mėnesiams nuo vaiko gimimo, moterys gali dar nespėti įgyti įgūdžių, kurie leistų derinti laiką taip, kad suderinti namų šeimininkės vaidmenį su motinos vaidmeniu

4.2. Sutuoktinių santykių pokyčiai gimus pirmam vaikui

Tyrimė gauti rezultatai patvirtino, kad gimus pirmam vaikui sutuoktinių santykiai pablogėja. Visų pirma rezultatai parodė, kad gimus pirmam vaikui sutuoktiniai linkę bendrai vertinti santykius kaip pablogėjusius. Šalia to gavome, kad vaikui gimus švelnumas/ seksualumas santykiuose blogėja. Pabandėme paaiškinti, kas nutinka, kad sutuoktiniai, kurie nėštumo metu buvo linkę tvirtinti, kad jų vaiko gimimas yra patogus tiek jų karjeros, sveikatos, amžiaus, bendrų planų ir pan. atžvilgiu, gimus pirmam vaikui pradeda tarpusavio santykius vertinti blogiau. Šalia to mus sudomino, kaip nutinka, kad poros, tvirtinančios, kad džiaugėsi ir didžiavosi sužinoję apie nėštumą, vaikui gimus ėmė vertinti santykius blogiau.

Mūsų nuomone, neretai sutuoktiniams gali pasirodyti, kad jie yra pasiruošę kūdikio atėjimui ir džiaugiasi sužinoję, kad laukiasi, tačiau tai nebūtinai reiškė, kad jų santykiai išliks stabilūs. Minėjome

jau, kad vaiko gimimas - tai išbandymas jaunai šeimai. Svarbu pabrėžti, kad pradžioje proceso, susijusio su tapsmu tėvais, branduolinę šeimą sudaro du asmenys - vyras ir žmona. Artėjant vaiko gimimui, kinta visa šeimos sistema. Tokiu atveju tarpusavio santykiai ima keistis, nes atsiranda trečias asmuo. Tai siejasi su įvairiais pokyčiais. Gimus vaikui, dėmesys, kurį iki šiol partneriai skyrė vienas kitam, dabar yra skiriamas vaikui. Taigi ši prielaida leidžia suprasti, kas gali nutikti sutuoktiniams, kad jie pradeda tarpusavio santykius vertinti blogiau. Belsky ir Pensky (1988) tvirtino, kad kūdikio atėjimas į šeimą keičia visą šeimos sistemą. Todėl panašu, kad sutuoktiniai ilgą laiką mokosi atrasti save naujoje situacijoje, kadangi iki šiol visą laiką buvo dviese, o dabar juos supa ir jų laiką įtakoja kūdikis (Belsky, Pensky, 1988, p. 134).

Manome, kad trys mėnesiai galbūt nepakankamas laikas, kad išmokti būti trise. Viskas sutuoktiniams yra labai nauja ir neįprasta. Moteris ir vyras dar tik mokosi būti su vaiku, mokosi kitaip planuoti laiką. Tame periode yra neišvengiamai daug įtampos, todėl santykiams gresia pavojus. Šis mūsų samprotavimas sutampa su kitų mokslininkų prielaidom. Nagrinėjant gautus rezultatus kilo mintis, kad jeigu poros yra itin orientuotos į tarpusavio santykius nėštume, ką gali rodyti tarpusavio santykių vertinimas kaip labai gerų, jos gali susidurti su sunkumais priimti naujus vaidmenis - tėvo ir motinos. Tokios poros gali patirti santykių sunkumus gimus vaikui.

Kadangi gavome, kad keičiasi tiek sutuoktinių santykiai bendrai, tiek švelnumo/seksualumo vertinimas santykiuose gimus pirmam vaikui, verta būtų paminėti, su kuo gali būti susijęs intymių santykių pablogėjimas. Kalbant apie poros intymius santykius turima omeny ne vien seksualinius santykius, bet ir poros švelnumą, sugebėjimą išlikti patraukliais vienas kitam. Mūsų nuomone, poros intymus gyvenimas yra labai svarbi sutuoktinių santykių sritis. Todėl verta jai skirti dėmesio. Visų pirma, bandydami paaiškinti, kaip tai nutinka, kad gimus pirmam vaikui švelnumo/seksualumo vertinimas santykiuose pablogėja verta paminėti, jog trys - keturi mėnesiai - tai laikas, kuomet moters kūnas atsigauna po gimdymo. Dažnai moterims gimdymo metu yra atliekama chirurginė intervencija. Prireikia laiko, kol kūnas tampa vėl pasiruošęs intymumui. Moterys, nenorėdamos būti neteisingai suprastos, vengia artumo. Jos bijo, kad bet koks intymumas ves prie seksualinių santykių, kuriems jos dar nepasiruošusios. Taigi seksualiniai troškimai ir seksualinis aktyvumas gali tapti sunkumu. Kita vertus, kaip aptinkame literatūroje, moterys pagimdžiusios vaiką gali išgyventi vidinį konfliktą. Moterys dažnai bijo, kad naujas motinos vaidmuo, kurį teko priimti, nesiderina su meiluzės vaidmeniu. Be to, moterys patiria konfliktą tarp jos jausmų kūdikiui ir vyrui, todėl moterys kelis pirmus mėnesius po gimdymo vengia seksualinių santykių (Ahlborg, Strandmark, 2001, p.324). Ši prielaida galėtų padėti mums paaiškinti, kodėl sutuoktiniai linkę pripažinti, kad gimus pirmam vaikui švelnumas/seksualumas santykiuose pablogėja.

Pagal Teusen (1995), maitinimo krūtimi metu tarp motinos ir vaiko užsimezga itin intymus ryšys (Teusen, 1995, p.101). Manome, kad jeigu moterys per daug įsijaučia į motinos vaidmenį, tuomet vyrai gali jaustis nuošaly. Tokiu atveju neretai vyrai pasijunta atstumti ir gali jausti pavydą. Tai mūsų nuomone atsiliepia sutuoktinių santykių vertinimui. Kadangi maitinančioms moterims neleistina naudoti kontraceptines priemones (Teusen, 1995), atsiranda baimė pastoti antrąją kartą (Teusen, 1995, p.102). Tai dar viena priežastis, dėl kurios moterys gali atsisakyti lytinių santykių. Todėl mūsų nuomone net ir maitinimas krūtimi turi savo įtaką sutuoktinių intymiam gyvenimui. Šios keliamos prielaidos leidžia mums susimąstyti apie porų, kurios ruošiasi tapti tėvais seksualinio šveitimo svarbą.

Lyginant vyrų ir moterų santykių vertinimo pasikeitimus gimus vaikui gavome, jog moterys linę pažymėti pasikeitimus švelnumo/sekusalumo santykiuose gimus pirmam vaikui. Tai galima bandyti paaiškinti tuo, jog kartais moterys gali jausti spaudimą tiek iš partnerio, tiek pati sau gali spaudimą daryti. Moterys, suvokdamos, jog jų vyrams rūpi atstatyti jų seksualinį gyvenimą, gali bandyti lytiškai santykiauti, tačiau neretai tai joms nesuteikia malonumo. Tuomet lytiniai santykiai gali neduoti pasitenkinimo. Vyrai jaučia, kad moterims santykiavimas nėra malonus, bet nesupranta, kaip galėtų pakeisti padėtį. Tokia padėtis gali didinti įtampą santykiuose. Moterys lyg ir norėtų grįžti prie įprastų intymių santykių, tačiau daug kas yra pasikeitę. Pasak Almas ir Benestad (2001), moterims prireikia vienerių metų, o kartais ir daugiau, kad atgautų pusiausvyrą ir atsinaujintų jų seksualiniai troškimai. Perdėtas spaudimas pradėti lytinius santykius iš vyro pusės sukelia stresą. Svarbu yra nedaryti moterims spaudimo lytiškai santykiauti tol, kol jos nesijaučia tam pasiruošusios.

Taigi mūsų duomenys byloja apie tai, kad gimus vaikui santykiai ima blogėti. Manome, kad vaiko gimimas keičia šeimos sistemą. Sutuoktiniai mokosi gyventi trise. Visa tai yra porai nauja. Todėl net ir tuo atveju, kai vaikas buvo planuotas ir laukiamas, sutuoktiniai gali jaustis pasimetę derinant naujus vaidmenis. Laikomės nuomonės, kad pirmi mėnesiai yra trumpas laiko tarpas ir sutuoktiniai gali dar nespėti prisitaikyti naujoje situacijoje. Tai, kad gimus vaikui keičiasi poros švelnumo/ seksualumo tarpusavio vertinimas, leidžia mums kelti prielaidą, kad moterys mokosi derinti meilužės ir motinos vaidmenis. Viena vertus, moterys gali justi vidinį konfliktą, susijusį su savo vaidmenų dvilypumu, kita vertus, įtakos turi ir fiziologiniai moters kūno pasikeitimai. Manome, kad šioje situacijoje svarbią vietą užima poros bendradarbiavimas, kuris gali padėti įveikti krizę atsiradusią dėl pasikeitimų santykiuose gimus pirmam vaikui.

Vyrų ir moterų santykių vertinimo ypatumai tampant tėvais

Tyrimo eigoje bandėme patikrinti, ar yra skirtumas tarp vyrų ir moterų jų santykių vertinime tampant tėvais. Gavome, kad moterys nėštumo metu nepasižymi žemesniu santykių vertinimu. Mūsų tyrimo rezultatai parodė, kad tiek moterys, tiek vyrai linkę panašiai vertinti tarpusavio santykius nėštumo metu. Galbūt gavome tokius rezultatus iš dalies dėl to, kad mūsų porų atranka buvo ne visai atsitiktinė ir tyrime dalyvavusioms poroms būdingas susidomėjimas tarpusavio santykiais ir susirūpinimas, kaip atrodys santykiai vaikui gimus. Faktas, kad moterys ir vyrai panašiai vertina santykius nėštumo metu gali byloti, kad poros išgyvenimai tampant tėvais yra panašūs. Viena vertus, teorijoje aptinkame, kad moterys patiria daugiau streso, susijusio su artėjančia motinyste, kita vertus vyrams faktas, kad taps tėvu irgi sukelia stresą. Skiriasi tik išgyvenamo streso priežastis. Moterys nerimauja ar bus gerom mamom ir kaip pavyks jom derinti motinos vaidmenį su žmonos vaidmeniu. Vyrai tuo tarpu linkę nerimauti daugiau dėl to, ar pavyks jiems aprūpinti šeimą ir užtikrint jai finansinę gerovę. Tai rodo, kad nors nerimaujama dėl skirtingų dalykų, abiem sutuoktiniams rūpi padidėjusios šeimos likimas.

Tikrindami, ar yra skirtumas tarp moterų ir vyrų santykių vertinimo gimus pirmam vaikui gavome, jog vyrai linkę pažymėti, kad gimus pirmam vaikui atsirado daugiau konfliktų santykiuose. Manome, kad moters nėštumas ir vaiko gimimas skatina keistis. Tie pokyčiai vyksta greičiau vyrams. Jau nėštumo metu moteris pradeda įsijausti į savo vaidmenį ir jai tapsmas motina prasideda anksčiau. Moteris nėštumo metu pradeda jausti ryšį su kūdikiu. Teoriškai tapsmas tėvu vyrams prasideda taip pat nėštumo metu, tačiau iš tiesų vyrai pajunta, kad tapo tėvu, tik vaikui gimus. Vadinasi, laikas, kuomet moteris ir vyras tampa tėvais, nesutampa. Vyrams tam tikri psichologiniai procesai susiję su tėvyste išryškėja vėliau. Taigi vien šis neatitikimas laike gali skatinti vyrus jaustis mažiau saugiai ir to pasekmėje gali didėti konfliktai santykiuose. Panašiai tvirtino Barnan, Solchany (2002), kurie akcentavo, kad vyrų ir moterų perėjimas į tėvystę prasideda skirtingu laiku (Barnan, Solchany, 2002, p. 8-11). Šalia to verta prisiminti, kad tarp motinos ir kūdikio atsiranda labiau glaudus ryšys, kas gali būti sunkiai priimama vyrams. Jie spėjo jau priprasti būti tik dviese, o dabar moters dėmesiu reikia dalintis su nauju šeimos nariu. Staiga atsiradusi nauja koalicija, motinos su kūdikiu, gali būti vyrams sunkiai priimama ir skaudi. Kadangi vyrai yra mažiau linkę kalbėtis apie savo jausmus, jie gali nutylėti nepasitenkinimą nauja situacija. Tokiu būdu gali kauptis nepasitenkinimas, kuris perkeliamas į padidėjusį konfliktiškumą. Kartais moterys tiek įsijaučia į motinos vaidmenį, kad vyrai gali pasijusti atstumti. Būna, kad tokiu atveju atsiranda pavydas vaikui rodomo partnerės dėmesio. Ahlborg, Dahlof ir Shapiro (2005) tvirtinimu, gimus vaikui moterys kartais užmezga simbiotinį ryšį su vaiku, o vyrams

tai nepatinka. Jie jaučiasi atstumti, tačiau nedrįsta griauti motinos ir vaiko ryšių, todėl gali būti taip, kad neigiami jausmai kaupiasi ir randa savo iškrovą konfliktų padaugėjime (Ahlborg, Dahlof ir Shapiro (2005)). Todėl pateikiant mūsų rezultatus bandoma pabrėžti pokalbių svarbą santykiuose. Tikėtina, kad konfliktų padaugėjimas yra įvairių veiksnių pasekmė. Gali būti, kad vyrai sunkiau išmoka prisiimti tėvo vaidmenį ir tai jam sukelia nerimą. Gali būti, kad vyrai jaučiasi atstumti ir pavydi, kad jų partnerės sėkmingai užmezgė ryšį su kūdikiu. Vyrams tai pavyksta sunkiau, kadangi jie mažiau laiko leidžia namuose su vaiku.

Manome, kad tiek vyrai, tiek moterys nerimauja dėl artėjančių pasikeitimų, kuriuos paskatins vaiko gimimas. Nors sutuoktinių išgyvenimai skiriasi, abu linkę nerimauti. Tikėtina, kad šis faktas gali sietis su tuo, jog moterų ir vyrų santykių vertinimas nėštumo metu nesiskiria. Tačiau gimus vaikui, vyrai linkę pripažinti, kad atsirado daugiau konfliktų santykiuose. Teoriškai tapsmas tėvu vyrams prasideda taip pat nėštumo metu, tačiau iš tiesų vyrai pajunta, kad tapo tėvu, tik vaikui gimus. Todėl mūsų nuomone, vyrams tam tikri psichologiniai procesai susiję su tėvyste, išryškėja vėliau. Taigi vien šis neatitikimas laike gali skatinti vyrus jaustis mažiau saugiai ir to pasekmėje gali didėti konfliktų santykiuose. Šalia to, manome, kad vyrų polinkis vertinti santykius kaip labiau konfliktiškus vaikui gimus vyksta dėl užmezgto ryšio tarp motinos ir vaiko. Naujame motinos ir vaiko santykiuje gali būti sunku rasti vietas vyrui.

Tyrimo dalyvaujantys sutuoktiniai priklauso tai respondentų grupei, kuri linkusi rūpintis tarpusavio santykiais. Tačiau nepaisant to, kad poros yra linkusios rūpintis jų santykiais ir yra susidomėję artėjančia tėvyste, vaikui gimus atsiranda santykių sunkumai. Pastebėjome, kad nėštumo metu poros yra linkusios vertinti tarpusavio santykius labiau teigiamai. Dauguma respondentų teigė, kad vaiko gimimas yra jiems patogus tiek jų sveikatos, amžiaus, profesinių planų ir tiek bendrų gyvenimo planų atžvilgiu. Dauguma sutuoktinių tvirtino, kad vaikas yra planuotas ir jie džiaugėsi sužinoję apie nėštumą. Tačiau nepaisant to, gimus pirmam vaikui santykiai pablogėja. Vyrai pastebi, kad gimus pirmam vaikui konfliktų santykiuose daugėja. Moterų švelnumo/ seksualumo santykiuose vertinimas tampa žemesnis. Supratome, kad sutuoktinių asmeninės savybės, tokios kaip emocionalumas, pozityvumas ar lankstumas gali padėti vertinti santykius geriau. Išsiaiškinome, kad bendra veikla ir bendradarbiavimas didina pasitenkinimą santykiais. Tačiau manome, kad ateityje galima būtų pabandyti suprasti ne tik kokie veiksniai siejasi su santykių vertinimu, bet daugiau gilintis į tai, kas padeda jaunom šeimom geriau įveikti krizę, kurią sukelia, kaip rodo mūsų rezultatai, vaiko atsiradimas.

5. IŠVADOS

1. Sutuoktinių reakcijos į žinią apie nėštumą yra susijusios su jų santykių vertinimu tampant tėvais:
 - a) sutuoktiniai, reagavę su džiaugsmu į žinią apie nėštumą, pasižymi aukštesniu santykių vertinimu;
 - b) respondentai, reagavę su didžiavimusi į žinią apie nėštumą, pasižymi aukštesniu švelnumo/sekualumo santykiuose vertinimu, tačiau jų bendras santykių vertinimas nėra aukštesnis;
 - c) sutuoktiniai, kurie žinią apie nėštumą vertino kaip grėsmingą, nepasižymi žemesniu santykių vertinimu;
 - d) sutuoktiniai, reagavę į žinią apie nėštumą su pasipiktinimu, pasižymi žemesniu santykių vertinimu;
2. Yra ryšys tarp sutuoktinių asmeninių savybių ir jų santykių vertinimo tampant tėvais:
 - a) sutuoktinių, kurie įvardina save kaip emocionalius, santykių vertinimas yra aukštesnis;
 - b) sutuoktiniai, kurie pasižymi lankstumu, bendras santykių vertinimas nėra aukštesnis, tačiau jų švelnumo/sekualumo vertinimas santykiuose yra aukštesnis;
 - c) sutuoktinių, kuriems būdingas pozityvumas, santykių vertinimas yra aukštesnis;
3. Kuo labiau tradicinis yra kasdieninių darbų pasidalinimas, tuo sutuoktinių santykių vertinimas bus žemesnis;
4. Gimus pirmam vaikui sutuoktinių pasidalinimas kasdieniais darbais netampa labiau tradiciniu;
5. Sutuoktiniai linkę vertinti tarpusavio santykius kaip pablogėjusius gimus pirmam vaikui;
6. Egzistuoja lyčių skirtumai tarp sutuoktinių vertinant santykius tapsmo tėvais procese:
 - a) moterys nėštumo metu nepasižymi žemesniu santykių vertinimu;
 - b) vyrai, gimus pirmam vaikui, linkę vertinti sutuoktinių santykius kaip labiau konfliktiškus.

Tyrimo ribotumai:

Mūsų atranka buvo ne visai atsitiktinė. Didelė dalis respondentų lanko šeimos centrus, todėl galimas dalykas, kad jiems labiau rūpi puoselėti tarpusavio santykius. Kitose šeimose galbūt būtų daugiau sunkumų, susijusių su sutuoktinių tarpusavio santykiais. Kita vertus, poros, kurios sutiko dalyvauti tyrime rodė susidomėjimą tyrimo rezultatais. Tai tapo mums svarbia informacija apie tai, kad šios poros rodo didesnę susirūpinimą tarpusavio santykiais.

Galėtume gauti tikslesnę informaciją apie tai, ar nėštumas paskatino porą susituokti, jeigu pateiktume porai klausimą apie tai, kiek laiko gyveno kartu iki moters pastojimo. Šiuo atveju turime tik informaciją apie santuokos trukmę, tačiau apie santykių trukmę ir gyvenimo kartu trukmę informacijos negavome.

Mūsų rezultatai parodytų tiksliau, kokie veiksniai tiesiogiai siejasi su vaiko gimimu, jeigu gautus rezultatus lygintume su kontroline grupe: sutuoktiniais neturinčiais vaikų. Be to, manome, kad jeigu atliktume pakartotinį tyrimą praėjus ilgesniam laikui nuo vaiko gimimo, gauti rezultatai atskleistų mums daugiau pokyčių sutuoktinių santykiuose. Mūsų nuomone, praėjus trims - keturiems mėnesiams nuo vaiko gimimo galima pastebėti tik tam tikras pokyčių santykiuose tendencijas.

Rekomendacijos

Gauti rezultatai paskatino mus susimąstyti apie sutuoktinių santykių pokyčius tampant tėvais. Nors sutuoktinių poroms pirmame tyrimo etape buvo būdingas aukštas santykių vertinimas, respondentai tvirtino, jog vaikas yra planuotas ir vaiko atsiradimas yra sutuoktiniams patogus įvairių faktorių atžvilgių, vis dėl to pakartotinis tyrimas atskleidė santykių pablogėjimą. Tai nėra dramatiški pokyčiai santykiuose, tačiau rezultatai rodo, kad santykiai ima blogėti. Manome, kad šiuo metu nedaug užsimenama apie tai, ar būsimų tėvų švietimas apie tėvystę galėtų sumažinti neigiamus išgyvenimus gimus vaikui. Poroms, kurios laukiasi pirmojo vaiko neretai trūksta informacijos apie tapsmą tėvais. Žinojimas daugiau apie procesus, lydinčius vyrų ir moterų perėjimą į tėvystę, galėtų sumažinti įtampą. Būtų pravartu, jeigu informacija būtų skleidžiama tiek besilaukiančiom porom, tiek poroms neturinčioms vaikų. Manome, kad informacija apie veiksnius, lydinčius vyrų ir moterų santykių vertinimą tampant tėvais, leistų jaunom porom geriau pasiruošti tėvystei. Kalbėjimas apie lūkesčius ir įsivaizdavimus, susijusius su artėjančia tėvyste, gali būti gera pradžia įsisąmoninti, ką reiškia tapsmas tėvais.

Tai, kas pasirodo nemažiau svarbu atlikus šį tyrimą, siejasi su sutuoktinių intymių santykių pasikeitimais tampant tėvais. Tai skatina susimąstyti, kiek svarbus yra porai jos intymus gyvenimas ir kiek būsiami tėvai numato, kad jų intymūs santykiai gali pasikeisti. Manome, kad porų švietimas apie seksualinį gyvenimą tampant tėvais yra labai aktualus, tačiau kol kas jam neskiriama pakankamai dėmesio. Galvojant apie sutuoktinių santykių gerinimą, seksualinis poros švietimas galėtų būti vienas iš svarbių aspektų, į kurį reikia atkreipti sutuoktinių dėmesį.

Manoma, kad didelę įtaką nepasitenkinimu santykiais daro netinkami ir neadekvatus lūkesčiai, susiję su artėjančia tėvyste ir motinyste. Todėl svarbu yra suteikti būsimiems tėvams reikalingą informaciją apie pirmojo vaiko gimimo įtaką šeimos funkcionavimui. Svarbu yra, kad besilaukiančių porų lūkesčiai būtų realūs ir, kad jauni tėvai galėtų lanksčiai elgtis naujoje situacijoje. Kad taip būtų, verta akcentuoti svarbius veiksnius, tokius kaip elementarus požiūris ir pasiruošimas vaiko gimimui, vaidmenų pasiskirstymas, intymių santykių suderinimas, komunikacinių sugebėjimų santykiuose puoselėjimas, konstruktyvus konfliktų santykiuose sprendimas, kasdieninių darbų atlikimo pasiskirstymas. Susipažinę su šiais veiksniais sutuoktiniai besilaukiantys pirmojo vaiko galėtų svarstyti apie tai, kokią įtaką jų santykiams turės vaiko gimimas, o šalia to galėtų galvoti, kaip patys gali pasiruošti artėjantiems pokyčiams ir kas padeda geriau įžengti į tėvystę. Tuo labiau, kad susiduriama su tyrimais, kuriose skelbiama prielaida, jog blogas prisitaikymas prie naujos situacijos, tokios kaip tėvystė, turi įtakos vaikui. Kūdikystėje ir ankstyvoje vaikystėje vaikams gali atsirasti miego ar valgymo sutrikimai, o vaikui paaugus, problemos su adaptacija mokykloje, blogiausiu atveju vaiko psichopatologija –depresija paauglystėje ar ankstyvoje vaikystėje. Todėl svarbu yra tinkami pasiruošti tėvystei. Vienu svarbiausių faktorių, lemiančių sėkmingą perėjimą į tėvystę yra sutuoktinių tarpusavio santykių teigiamas vertinimas. Sutuoktinių pasitenkinimas tarpusavio santykiais skatina galimybę šeimai, gimus vaikui, dirbti komandoje.

LITERATŪRA

1. Ahlborg T., Dahlof L., Hallberg L. Quality of the Intimate and Sexual Relationship in the First-Time Parents Six Month After Delivery // *Journal of Sex Research*, 2005, Vol. 42, p. 167- 184
2. Ahlborg T., Standmark M. The Baby Was the Focus of Attention- First- Time Parents' Experiences of Their Intimate Relationship // *Scandinavian Journal of Caring Sciencs*, 2001, Vol. 15, p. 318- 325
3. Barnard K. E., Solchany J.E., Being and Becoming a Parent // *Handbook of Parenting*, National Institute of Child Health and Human Development, London: LEA, 2002, Vol. 3, p. 1-636.
4. Belsky J., Penksy E., Marital Change Across the Transition to Parenthood // *The Haworth Press*, 1988, p. 133-156.
5. Bornstein M.H., Children and Parenting// *Handbook of Parenting*, National Institute of Child Health and Human Development, London: LEA, 2002, Vol. 1, p.1- 458
6. Bost K., Cox M., Burchinal M., Payne Ch. Structural and Supportive Chnges in Couples' Family and Friendship Networks Across the Transition to Parenthood // *Journal of Marriage and Family*, 2002, Vol. 64, p. 517- 526
7. Brandbury T.N., Fincham F.D., Beach S.R.H., Research on the Nature and Determinants of Marital Quality: A Decase in Review // *Journal of Marriage and Family*, 2000, Vol. 62, p. 964-980.
8. Celmer Z. Małżeństwo. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1989, p. 1- 223
9. Condon J.T., Boyce P., Corkindale C.J. The First-Time Fathers Study: a Prospective Study of the Mental Health and Wellbeing of Men During the Transition to Parenthood // *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 2004, Vol. 38, p. 56-64.
10. Cook J.L., Dick A.J., Jones R. M., Singh A. Revisting Men's Role in Father Involvement: The Importance of Personal Expectations // *Fathering*, 2005, Vol. 2, p. 165-b178.
11. Cramer B. Pierwsze dwa lata – co się dzieje pomiędzy matką, ojcem i dzieckiem. Gdansk: Gdanskie Wydawnictwo Naukowe, 2003, p. 1- 312
12. Dabrowska A. Rozwiazywanie konfliktow w zyciu malzenstwa i rodziny. *Pedagogika spoleczna*. Olsztyn: Fundacja studiow i badan edukacyjnych, 2002, p. 1- 115
13. Delmorre-Ko, Pancer S., Hunsberger B., Pratt M. Becoming a Parent: The Relation Between Prenatal Expectations and Postnatal Experience // *Journal of Family Psychology*, 2002, Vol. 14, p. 625-640.

14. Favez N., Frascarolo F., Fivaz- Depeursinge E. Family Alliance Stability and Changes From Pregnancy to Toddlerhood and Marital Correlates // *Swiss Journal of Psychology* 65 (4), 2006, p. 213- 220.
15. Feldman S., Nash S.Ch. The Transition from Expectancy to Parenthood: Impact of the Firstborn Child on Men and Women // *Sex Roles*, Vol.11, p. 61-76.
16. Fincham F.D., Beach S.R.H. Conflict in Marriage: Implications for Working With Couples // *Annual Review of Psychology*, 1999, Vol. 50, p. 47-77.
17. Fincham F. D., Brandbury T.N. *The Psychology of Marriage: Basic Issues and Applications*. Guilford Press, 1990, p. 1- 223
18. Freeman D.R. *Kryzys Kryzys małżeński i psychoterapia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1991, p. 1- 154.
19. Goldman J. *Radość ojcostwa: Jak zmienia się twoje dziecko, ty i partnerka*. Gdansk: Gdanskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2001, p. 1- 345
20. Greenstein T. N. Husbands' Participation in Domestic Labor: Interactive Effect of Wives' and Husbands' Gender Ideologies // *Journal of Marriage and the Family*, 1996. Vol. 58, p. 585-595
21. Gunnar R., Thelen E. *System and Development: The Minnesota Symposia on Child Psychology* // Lawrence Erlbaum Associates, 1989, Vol. 22, p.159-160
22. Guttman J., Lazar A. Criteria for Marital Satisfaction: Does Having a Child Make a Difference? // *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 2004, Vol. 22, p. 147- 155
23. Heszen- Niejodek I. *Doświadczenie kryzysu - szanse rozwoju czy ryzyko zaburzeń?* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1995, p. 1- 223
24. Hudson D.B., Elek S.M., Fleck M.O. First- Time Mothers' and Fathers' Transition to Parenthood: Infant Care Self-Efficacy, Parenting Satisfaction and Infant Sex // *Issue in Comprehensive Pediatric Nursing*, 2001, p. 31-42.
25. Johnson E., Huston T. The Perils of Love, or Why Wives Adapt to Husbands During the Transition to Parenthood// *Journal of Marriage and the Family*, 1998, p. 195-204
26. Kalicki B., Hahlweg K., *Partnerschaftsprobleme: Diagnose und Therapie*, Berlin, Springer, 1992
27. Kalicki B., Fthenakis W.E., Peitz G., Engfer A. Gender- Roles at the Transition to Parenthood // *Poster presented at the XVth Biennial ISSBD Meeting Berne*, 1998, p. 1-10.
28. Kalicki B., Fthenakis W.E., Peitz G. Adjustment to the Paternal Role After Childbirth // *IXth European Conference on Developmental Psychology Spetses*, 1999, p. 1-10.
29. Kalicki B., Peitz G., The Emergence of Traditional Gender- Roles at the Transition to Parenthood// *Poster presented at the XVth Biennial ISSBD Meeting*, 1995, p. 1-8

30. Kalicki B., Fthenakis W.E., Peitz G. Determinants of Paternal Involvement During the Child's Third Year of Life: Child-care Tasks Versus Pleasure Activities// Poster presented at the 2001 SRCB Biennial ISSBD Meeting, 2001, p. 1-8.
31. Kalicki B., Fthenakis W.E., Peitz G. Past Childhood Experience and Marital Change Following the Birth of the First Child // 4th Conference of the International Academy of Family Psychology, Heidelberg, 2002 p. 1-8.
32. Kalicki B., Fthenakis W.E. Subjective Conceptions of Fatherhood: An Expanded Approach// IXth European Conference on Developmental Psychology Spetses, 1999, p. 1-8.
33. Kluwer E.S., Johnson M.D. Conflict Frequency and Relationship Quality Across the Transition to Parenthood // Journal of Marriage and Family Vol. 69, p. 1089-1106.
34. Kozakiewicz M. Małżeństwo niemal doskonałe. Warszawa: ISKRY, 1973, p. 1- 149
35. Lawrence E., Nylén K., Prenatal Expectation and Marital Satisfaction Over the Transition to Parenthood// Journal of Family Psychology, 2007, Vol. 21, No. 2, p. 155-164.
36. McHale S., Huston T. The Effect of the Transition to Parenthood on the Marriage Relationship// Journal of Family and Issue, 6:4, 2003, p. 409-432.
37. Navaitis G. Psichologinis šeimos konsultavimas. Teorijos ir metodai. Vilnius: Tylo alba, 2002, p. 1- 212
38. Pacey S. Couples and the First Baby: Responding to New Parents' Sexual and Relationship Problems //Sexual and Relationship Therapy, 2004, Vol. 19, p.223- 242
39. Rekuć W. Situotinių santykių pokyčių gimus primam vaikui analizė. // Bakalaurinis darbas, 2006, Vilnius
40. Sujak E. Życie jako zadanie. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 1989, p. 1- 239
41. Teusen G. Pierwsze dziecko zmienia wszystko. Warszawa: Ofinyna wydawnicza SPAR, 1995, p.287
42. Timmer S., Orbuch T. The Links Between Premarital Parenthood, Meaning of Marriage, and Marital Outcomes //Journal of Marriage and Family, 2001, Vol. 50, p. 178- 186
43. Walley M. "His" and "Her" Marriage Expectations: Determinants and Consequences // Journal of Marriage and Family, 2005, Vol. 67, p. 53- 67
44. Williams T.M., Joy L.A., Travis L, Gotowiec A., Blum- Steele M., Aiken L.S., Painter S., Davidson S., Transition to Motherhood: A Longitudinal Study// Infant Mental Health Journal, 1987, Vol.3, No.3, p.251-264.
45. Zubrzycka E. Narzeczenstwo, malzenstwo, rodzina, rozwod?Gdansk: Gdanskie Wydawnictwo Psychologiczne, 1993, p. 1- 241

46. Parke R., Being and Becoming a Parent // Handbook of Parenting, National Institute of Child Health and Human Development, London: LEA, 2002, Vol. 3, p. 1-636

Priedai

1 Priedas

T1AM

KLAUSIMYMAS MOTERIMS

Miela dalyve,

Naujo žmogaus atėjimas į šeimą keičia šeimos gyvenimą. Sėkmingas šio periodo įveikimas nulemia tolimesnį šeimos funkcionavimą.

Šiuo klausimynu prasideda Vilniaus Universiteto Klinikinės ir Organizacinės Psichologijos Katedroje atliekamas tyrimas, apie „tapsmą tėvais“. Tyrimui vadovauja doc. Rasa Bieliauskaitė. Tyrimo pirmoje dalyje mus domina, kaip Jūs vertinate savo nėštumą ir kokie yra Jūsų įsivaizdavimai apie artėjančią motinystę. Taip pat norėtume Jūsų paprašyti nurodyti duomenis apie Jūsų partnerystę ir Jus pačią.

Užpildant šį formuliarą prašome atkreipti dėmesį į žemiau pateiktus klausimyno aspektus.

- Kiekviena klausimyno dalis bus paaiškinta. Atidžiai perskaitykite nurodymus.
- Nėra „teisingų“ ar „klaidingų“ atsakymų. Prašome atsakyti taip, kaip Jums asmeniškai atrodo.
- Negalvokite per ilgai atsakant į klausimus, geriau pažymėkite atsakymą, kuris Jums yra artimiausias.
- Jei savo atsakymą norite taisyti, prašome aiškiai užbraukti klaidingą atsakymą. Prašome nepraleisti klausimų, net jei Jums atrodytų, jog jie kartojasi.
- Jūsų partneris gaus kitą klausimyną, kuriame bus klausiama apie vyrišką patirtį laukiant vaiko. Prašome atsakyti į klausimus nepriklausomai vienas nuo kito. Taigi pasikalbėkite prieš pildant klausimyną ir pildant klausimyną neaptarinėkite klausimų.

Jei turėsite klausimų, skambinkite šiuo tel.:867627112, Virginija.

Ačiū už bendradarbiavimą!

NĖŠTUMO ĮVERTINIMAI

Pateikti klausimai remiasi nėštumo ir artėjančios motinystės įvertinimais. Mums įdomu, kaip Jūs vertinate nėštumą, kai apie jį sužinojote ir kaip jį vertinate dabar. Prašom pažymėti skalėje esančius punktus, kurie nusako Jūsų vertinimus apie nėštumą tuomet kai tik sužinojote apie tai kad laukiatės ir dabar.

Visiškai
netinka

Labai tinka

Kaip labai **džiaugėtės**, kai tik sužinojote apie nėštumą?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaip labai **džiaugiatės** dabar?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaip **grėsminga** Jums tai atrodė, kai tik sužinojote apie nėštumą?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaip **grėsminga** Jums tai atrodo **dabar**?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaip **piktinotės** tuo, kai tik sužinojote apie nėštumą?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaip **piktinatės** tuo **dabar**?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaip **didžiavotės** tuo, kai tik sužinojote apie nėštumą?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaip **didžiuojatės** tuo **dabar**?

0	1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Dabar prašome aprašyti, kiek pastangų dėjote Jūs ir Jūsų partneris norėdami pasiekti nėštumo ar jo išvengti. Jei Jūs darėte viską, kad tik pastotumėte, tuomet Jūs turėtumėte pažymėti kryžiuką dešinėje pusėje. Jei Jūs stengėtės bet kokiomis priemonėmis išvengti nėštumo, tuomet kryžiukas turėtų būti pažymėtas kairėje pusėje. Skalės vidurį pasirinkite tuomet, jei Jūs nėštumo nei norėjote, nei stengėtės jo išvengti.

Pažymėkite prašome savo veiksmus ir partnerio veiksmus nepriklausomai vienas nuo kito.

Išvengti

...nei-nei...

pasiekti

Aš padariau viską, kad nėštumo(a)...

-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
----	----	----	---	----	----	----

Mano partneris padarė viską, kad
Nėštumo(a)...

-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
----	----	----	---	----	----	----

Prašome pažymėti, kaip patogus yra Jums vaiko gimimas, kai Jūs apie tam tikras Jūsų dabartinio gyvenimo aplinkybes galvojate. Galimi atsakymų variantai yra:

	labai nepatogus	nepatogus	labiau nepatogus	tiek nepatogus	labiau patogus	patogus	labai patogus
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

Kaip patogus Jums yra vaiko gimimas...

	Labai nepatogus						Labai patogus
... Jūsų amžiaus atžvilgiu?	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... Jūsų partnerio amžiaus atžvilgiu?	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... Jūsų sveikatos atžvilgiu?	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... Jūsų partnerio sveikatos atžvilgiu?	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... Jūsų profesinių planų atžvilgiu? (Pvz., išsilavinimo, karjeros poreikio)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... Jūsų partnerio profesinių planų atžvilgiu?	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... Jūsų bendro gyvenimo planavimo atžvilgiu?	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... Jūsų partnerystės stiprumo atžvilgiu ?	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
... išorinių aplinkybių atžvilgiu? (Pvz., finansinė padėtis, gyvenimo situacija, kiti reikalavimai)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
- ir jei Jūs jau turite vaikų-							
... Vaikų amžiaus skirtumo atžvilgiu? (pvz., per greitai ar per vėlai)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3

Kasdienybėje pasitaiko daug įvairių darbų ir užduočių. Prašome pažymėkite, kaip žemiau pateiktas užduotis Jūs ir Jūsų partneris pasidalinate ir kiek tai jus tenkinta.

Kuris imasi šios užduoties?

Kiek Jūs esate patenkinta šiuo pasidalinimu?

	Aš pati	Mano partneris	Mes abu pasikeičiant	Mes abu kartu	Kiti asmenys	Labai nepatenkinta	Nepatenkinta	Patenkinta	Labai patenkinta
1. Automobilio priežiūra	1	2	3	4	5	--	-	+	++
2. Kontaktai su draugais ir giminėmis	1	2	3	4	5	--	-	+	++
3. Tvarkymas, valymas, plovimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
4. Pietų planavimas, maisto ruošimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
5. Šiukšlių išnešimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
6. Svečių priėmimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
7. Korespondencija ir administraciniai reikalai	1	2	3	4	5	--	-	+	++
8. Pirkinių sąrašo sudarymas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
9. Pirkiniai vaikui	1	2	3	4	5	--	-	+	++
10. Rūpinimas dovanomis	1	2	3	4	5	--	-	+	++
11. Nemalonūs telefoniniai pokalbiai (pvz., skundai)	1	2	3	4	5	--	-	+	++

Kuris imasi šios užduoties?

Kiek Jūs esate patenkinta šiuo pasidalinimu?

	Aš pati	mano partneris	Abu pasikeičiant	Abu kartu	Kiti asmenys	Labai nepatenkinta	nepatenkinta	patenkinta	Labai patenkinta
12. Finansinių reikalų administravimas (draudimas, mokesčiai, banko sąskaitos)	1	2	3	4	5	--	-	+	++
13. Namų, buto remontas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
14. Dideli pirkiniai	1	2	3	4	5	--	-	+	++
15. Skalbimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
16. Gimimo datų atsiminimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
17. Drabužių lyginimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
18. Informacijos apie vaikų auklėjimą ir vystymąsi rinkimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
19. Kasdieniniai pirkiniai	1	2	3	4	5	--	-	+	++
20. Atostogų planavimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
21. Būti atsakingu už bendrą dienos planavimą	1	2	3	4	5	--	-	+	++
22. Informacijos apie gimdymo metodus rinkimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++
23. Vaiko kambario įrengimas	1	2	3	4	5	--	-	+	++

DUOMENYS APIE JUS

- 1 **Gimimo data** _____ / 19 _____
(Mėnuo / Metai)
- 2 **Išsilavinimas**
- Pagrindinis
 - Vidurinis
 - Profesinis
 - Nebaigtas aukštasis
 - Aukštasis neuniversitetinis
 - Aukštasis universitetinis
 - Kitas išsilavinimas: _____
- 3 **Jūsų dabartinė šeimyninė padėtis?** netekėjusi
(galimi keli atsakymų variantai) ištekėjusi (nuo: _____)
 našlė (nuo: _____)
 išsiskyrusi su pirmu vyru (nuo: _____)
 išsiskyrusi (nuo: _____)
 gyvenanti partnerystėje (nuo: _____)
 Kita: _____
- 4 **Kiek trunka Jūsų santuoka?** _____ metų
- 5 **Kuriame nėštumo mėnesyje esate?** _____ mėnesyje

T1BM

Žemiau esančioje lentelėje yra pateikti elgesio būdai, kurie gali pasirodyti Jūsų santuokoje. Šie elgesio būdai gali būti būdingi Jūsų partneriui arba Jums abiems. Pažymėkite prašome apie kiekvieną teiginio, kaip dažnai šie elgesio būdai pasireiškia paskutiniu metu. Pažymėkite prašome pirmą, Jums į galvą atėjusį atsakymą. Nepamirškite pažymėti po vieną atsakymą kiekvienam teiginiui.

		Niekada/ Labai retai	retai	dažnai	labai dažnai
1.	Jis primena man mano klaidas, kurias aš padariau praeityje.	0	1	2	3
2.	Jis klausia manęs vakarais, ką aš nuveikiau per dieną.	0	1	2	3
3.	Aš pastebiu, jog jis laiko mano kūną patraukliu.	0	1	2	3
4.	Jis sako man, kad yra petenkintas, kai yra su manimi.	0	1	2	3
5.	Prieš užmiegant, mes prisiglaudžiame lovoje vienas prie kito.	0	1	2	3
6.	Jis gali sukelti kivirčą dėl smulkmenų.	0	1	2	3
7.	Ji dažnai dalinasi su manimi savo mintimis ir jausmais.	0	1	2	3
8.	Kai mes pykstamės, jis mane bara.	0	1	2	3
9.	Jis teigiamai reaguoja į mano seksualinius norus.	0	1	2	3

		Niekada/ Labai retai	retai	dažnai	labai dažnai
10.	Kai mes pykstamės, niekada negalime užbaigti.	0	1	2	3
11.	Mes kuriame bendrus ateities planus.	0	1	2	3
12.	Mes kartu planuojame, kaip norėtume praleisti savaitgalį.	0	1	2	3
13.	Kai jis pasakoja ką nors apie savo darbą, nori išklausyti mano nuomonę tuo klausimu.	0	1	2	3
14.	Jis liečia mane švelniai ir man būna malonu.	0	1	2	3
15.	Jis kalba su manimi apie savo profesiją.	0	1	2	3
16.	Jis stengiasi mano norus pastebėti ir esant tinkamai progai, juos išpildyti.	0	1	2	3
17.	Jis įžeidžiančiai mane kritikuoja.	0	1	2	3
18.	Jis neigiamai reaguoja į mano išreikštą nuomonę.	0	1	2	3
19.	Jei jis elgėsi su manimi blogai, vėliau manęs atsiprašo.	0	1	2	3
20.	Vakarais mes kalbamės mažiausiai pusvalandį.	0	1	2	3
21.	Jis sako man rimtus komplimentus apie mano išvaizdą.	0	1	2	3
22.	Jei kas nors nepasiseka, jis kaltina mane.	0	1	2	3
23.	Jis paima mane už rankos.	0	1	2	3
24.	Kivirčo metu jis ant manęs šaukia.	0	1	2	3

		Niekada/ Labai retai	retai	dažnai	labai dažnai
25.	Jis glosto mane, kai mes kartu miegame taip, kad aš seksualiai susijaudinu.	0	1	2	3
26.	Kai mes pykstamės, jis iškraipo mano teiginius.	0	1	2	3
27.	Jis kalba su manimi apie savo seksualinius norus.	0	1	2	3
28.	Jis švelniai mane glosto.	0	1	2	3
29.	Jis sako man, kad aš jam patinku.	0	1	2	3
30.	Jis varžo mano asmeninę laisvę.	0	1	2	3

31. Kaip įvertintumėte savo santykius kaip laimingus šią akimirką?

- 5 labai laimingi
- 4 laimingi
- 3 labiau laimingi nei nelaimingi
- 2 labiau nelaimingi nei laimingi
- 1 nelaimingi
- 0 labai nelaimingi

T1CM

Dabar prašome Jūsų įvertinti:

- kaip Jūs **matote** pati **save**

Prašome pažymėkite prie kiekvienos pateiktos savybės atitinkančią skaitinę vertę, kuri labiausiai atitiktų Jūsų įvertinimą.

Čia pateikiamas pavyzdys:

Kiek Jums būdinga ši savybė?															
	visiškai											labiausiai			
	ne														
Uždarumas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				

Jei Jūs laikote save labiau uždara, pažymėkite skaičius, esančius dešiniau. Jei Jūs save vertinate kaip neuždara, tuomet pažymėkite skaičius esančius kairiau. Prašome pažymėti taškus skalės galuose tik kraštutiniu atveju.

TAIP AŠ MATAU SAVE

Kiek Jums būdinga ši savybė?

	visiškai ne					labiausiai					
temperamentinga	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
nepriklausoma	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
kerštinga	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
patraukli	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
jausminga	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
protinga	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
rami	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
šneki, kalbi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
sugebanti prisitaikyti	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
supratinga	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
nusikamavusi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
tolerantiška	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
dominuojanči	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
atvira	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
gudri	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
optimistiška	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
tingi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
santūri	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
pasitikinti savimi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
paslaugi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
paprasta	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
įgyvendinanti savo svajones	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
švelni	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
energinga	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
greitai išsiseidžianti	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

1 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšius tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir emocinės reakcijos į nėštumą

	Džiaugsmas	Grėsmė	Piktinimasis	Didžiavimasis
komunikabilumas	0,255	0,606	0,271	0,736
konfliktai	0,420	0,165	0,140	0,928
švelnumas/seksualumas	0,026	0,913	0,275	0,000
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,046	0,396	0,020	0,793
santykių laimygumo vertinimo rodiklis	0,008	0,706	0,007	0,009

*p < 0,05; **p < 0,01

2 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšį tarp sutuoktinių nėštumo planavimo kontrolės ir santykių vertinimu tampant tėvais

	SKV	PKV
komunikabilumas	0,614	0,572
konfliktiškumas	0,337	0,426
Švelnumas/seksualumas	0,978	0,832
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,864	0,610

*p < 0,05; **p < 0,01

Sutrupinimai: SKV – savo kontrolės vertinimas, PKV- partnerės/ partnerio kontrolės vertinimas

3 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšius tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir vaiko gimimo patogumo įvairių faktorių atžvilgiu

	PA	PSV	PPP	PBP	PPS	PIA	BP
komunikabilumas	0,157	0,045	0,044	0,092	0,204	0,081	0,028
konfliktiškumas	0,180	0,245	0,300	0,240	0,018	0,047	0,047
Švelnumas/seksualumas	0,054	0,002	0,087	0,240	0,140	0,199	0,020
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,042	0,006	0,048	0,047	0,020	0,000	0,000
santykių laimingumo vertinimo rodiklis	0,005	0,000	0,001	0,008	0,011	0,005	0,000

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai: **PA**-Patogumas amžiaus atžvilgiu, **PSV**- patogumas sveikatos atžvilgiu, **PPP**- patogumas profesinių planų atžvilgiu, **PBP**- patogumas bendrų planų atžvilgiu, **PPS**- patogumas partnerystės stiprumo atžvilgiu, **PIA**- patogumas išorinių aplinkybių (pvz. finansinės padėties, gyvenimo situacijos ir pan.), **BP**- bendras patogumo rodiklis

4 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšius tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir asmeninių sutuoktinių savybių

	emocionalumas	lankstumas	pozityvumas
komunikabilumas	0,010	0,062	0,005
konfliktiškumas	0,469	0,683	0,157
Švelnumas/seksualumas	0,000	0,005	0,001
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,003	0,057	0,001

*p< 0,05; **p<0,01

5 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšius tarp sutuoktinių santykių vertinimo ir pasiskirstymo kasdieniniais darbais

	TP	NP	AP
komunikabilumas	0,010	0,416	0,002
konfliktiškumas	0,028	0,969	0,034
Švelnumas/seksualumas	0,405	0,109	0,058
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,011	0,095	0,007

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai: TP- tradicinis pasiskirstymas, NP- netradicinis pasiskirstymas, AP- ambivalentiškas pasiskirstymas

6 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšius tarp sutuoktinių kasdinių darbų pasidalinimo ir pasitenkinimo pasidalinimu

	TP	NP	AP
Pasitenkinimas pasidalinimu	0,167	0,098	0,003

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai: TP- tradicinis pasiskirstymas, NP- netradicinis pasiskirstymas, AP- ambivalentiškas pasiskirstymas

7 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšius moterų kasdinių darbų atlikimo krūvio ir santykių vertinimo

	TMD	NND
komunikabilumas	0,210	0,035
konfliktiškumas	0,034	0,022
Švelnumas/seksualumas	0,062	0,034
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,425	0,014

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai :TMD- tradiciniai moteriški darbai , NNL- nepriklausomi nuo lyties darbai

8 lentelė. P- reikšmės, gautos siekiant nustatyti ryšius tarp vyrų kasdienių darbų atlikimo krūvio ir santykių vertinimo

	TVD	NND
komunikabilumas	0,004	0,178
konfliktiškumas	0,046	0,154
Švelnumas/seksualumas	0,140	0,048
bendras santykių kokybės įvertinimas	0,004	0,058

*p< 0,05; **p<0,01

Sutrumpinimai :TVD- tradiciniai vyriški darbai, NNL- nepriklausomi nuo lyties darbai